

Міністерство науки та освіти України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Марія Блажко

**НІМЕЦЬКА ГРАМАТИКА:
НАВЧАЄМОСЯ САМОСТІЙНО**

---

*Навчальний посібник з граматики
німецької мови*

Ніжин 2023

УДК 811.112.2'36 (075.4)

Б68

Рекомендовано Вченою радою

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

(НДУ ім. М. Гоголя)

Протокол № 13 від 30.06.2023

Рецензенти:

Надія Удовиченко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики НДУ імені Миколи Гоголя;

Олена Щербак, кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики НДУ імені Миколи Гоголя

Блажко М. І.

Б68 Німецька граматики: навчаймося самостійно: Навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2023. 200 с.

Навчальний посібник має на меті надати здобувачам вищої освіти знання про граматику німецької мови. Матеріали посібника можуть бути використані для аудиторної та самостійної роботи на заняттях з німецької мови. У посібнику систематизовано та стисло викладено основні відомості про артикль, іменник, дієслово, прикметник, числівник в німецькій мові, запропоновано низку завдань для розвитку граматичної компетентності студентів. Для студентів усіх форм навчання, а також для всіх, хто самостійно вивчає німецьку мову.

© Блажко М. І., 2023

© НДУ ім. М. Гоголя, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
РОЗДІЛ 1. АРТИКЛЬ.....	7
1.1. Вживання неозначеного, означеного та нульового артиклів....	7
1.2. Вживання артикля з власними назвами.....	9
1.3. Відмінювання артикля.....	10
1.4. Завдання для самоперевірки.....	11
РОЗДІЛ 2. ІМЕННИК.....	13
2.1. Відмінювання іменників в німецькій мові	14
2.2. Визначення роду іменників.....	17
2.2.1. Як визначити рід іменників за значенням?.....	18
2.2.2. Як визначити рід іменників за формою?	22
2.3. Число іменників	27
2.4. Завдання для самоперевірки	29
РОЗДІЛ 3. ЗАЙМЕННИК.....	34
3.1. Класифікація займенників у німецькій мові	34
3.2. Відмінювання займенників	36
3.2.1. Відмінювання особових займенників	36
3.2.2. Відмінювання вказівних займенників.....	37
3.2.3. Відмінювання присвійних займенників.....	40
3.2.4. Відмінювання питальних займенників	42
3.2.5. Відмінювання відносних займенників.....	43
3.2.6. Відмінювання неозначених займенників.....	51
3.2.7. Відмінювання заперечних займенників.....	47
3.3. Завдання для самоперевірки	48
РОЗДІЛ 4. ДІЄСЛОВО	51
4.1. Дієвідмінювання дієслів	52
4.1.1. Дієвідмінювання дієслів у <i>Präsens</i> (у теперішньому часі)	54
4.1.2. Дієвідмінювання дієслів у <i>Präteritum</i> (простому розповідному минулому часі)	56
4.1.3. Дієвідмінювання дієслів у <i>Perfekt</i> (минулому розмовному часі).....	59

4.1.4. Дієвідмінювання дієслів у Plusquamperfekt (давноминулому часі)	63
4.1.5. Дієвідмінювання дієслів у майбутньому часі (Futur I та FuturII)	65
4.2. Завдання для самоперевірки	66
4.3. Спосіб дієслова	69
4.3.1. Наказовий спосіб (Imperativ)	70
4.3.2. Умовний спосіб (Konjunktiv)	72
4.4. Завдання для самоперевірки	79
4.5. Модальні дієслова	82
4.6. Зворотні дієслова	87
4.7. Безособові дієслова	89
4.8. Завдання для самоперевірки	91
4.9. Пасивний стан	93
4.10. Завдання для самоперевірки	101
РОЗДІЛ 5. ПРИКМЕТНИК	103
5.2. Ступені порівняння прикметників	
5.2.1. Утворення ступенів порівняння за допомогою суфіксів	109
5.2.2. Утворення ступенів порівняння за допомогою інших мовних засобів	113
5.4. Завдання для самоперевірки	116
РОЗДІЛ 6. ЧИСЛІВНИК	120
6.1. Кількісні числівники: особливості утворення	120
6.2. Кількісні числівники: особливості вживання	123
6.3. Порядкові числівники: утворення, відмінювання та вживання	126
6.4. Інші розряди числівників	129
6.5. Завдання для самоперевірки	130

РОЗДІЛ 7. ПРИСЛІВНИК.....	132
7.1. Ступені порівняння прислівників.....	134
7.2. Особливості вживання прислівників	135
7.3. Завдання для самоперевірки	137
РОЗДІЛ 8. ПРИЙМЕННИК.....	139
8.1. Особливості значення і вживання прийменників.....	139
8.2. Прийменники, що вживаються з Dativ.....	141
8.3. Прийменники, що вживаються з Akkusativ	145
8.4. Прийменники, що вживаються з Dativ та Akkusativ.....	147
8.5. Прийменники, що вживаються з Genitiv	153
8.6. Завдання для самоперевірки	155
РОЗДІЛ 9. ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ.....	159
9.1. Порядок слів в простих реченнях різного комунікативного типу.....	160
9.2. Рамкова конструкція німецького речення	163
9.3. Заперечення. Місце заперечення <i>nicht</i>	164
9.4. Другорядні члени. Місце другорядних членів в реченні ...	167
9.5. Завдання для самоперевірки	172
РОЗДІЛ 10: СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ.....	175
10.1. Складносурядне речення.....	175
10.2. Складнопідрядне речення	178
10.2.1. Порядок слів у підрядному реченні.....	179
10.2.2. Типи підрядних речень	181
10.3. Завдання для самоперевірки	190
ЛІТЕРАТУРА	195
ДОДАТОК А	196
ДОДАТОК Б.....	197

ПЕРЕДМОВА

Німецька граматики: навчаймося самостійно

Укладачка: Марія Блажко

Цей посібник призначається для здобувачів вищої освіти, які почали вивчати німецьку мову і шукають інформацію, яку можна використати у разі потреби, про німецьку граматику українською мовою. Мета посібника – довести до відома здобувачів та здобувачок вищої освіти інформацію про будову німецької мови з властивими їй морфологічними та синтаксичними категоріями та одиницями. Посібник поділяється на десять розділів: вісім розділів розглядають частини мови, два розділи містять відомості про просте та складне речення в німецькій мові.

На початку кожного розділу подається загальна інформація про граматичний феномен. Ця інформація позначена літерами INFO на синьому тлі.

Матеріал, який потребує уважного прочитання, позначений червоними літерами **WICHTIG!** на жовтому фоні.

Ми намагалися підібрати та розташувати матеріал в одному розділі, а не розпорошувати його по всьому посібнику. В кінці кожного розділу подаються завдання для самоперевірки. Всі німецькомовні приклади мають український переклад, що полегшить та спростить процес читання для здобувачок та здобувачів.

У Додатках подано список найуживаніших сильних дієслів, які змінюють кореневий голосний у формах 2-ої та 3-ої осіб однини в Präsens, а також термінологічний мінімум.

Унаочненню та стислості викладу теоретичних відомостей слугують 71 таблиця, рисунки та схеми.

Навчальний посібник не охоплює всю граматику німецької мови, укладачці не вдалося приділити увагу таким явищам, як Partizip I, часткам, вигукам тощо. Проте авторка сподівається, що цей посібник стане настольною книгою для всіх, хто вивчає німецьку мову під час аудиторної роботи або самостійно.

РОЗДІЛ 1: АРТИКЛЬ

Артикль – це службове слово. Артикль завжди стоїть перед іменником, який він супроводжує, і змінює своє місце у реченні тільки разом з іменником: *Der Sessel ist super.* – Крісло класне. *Das ist eine Gitarre.* – Це – гітара.

Артикль виражає такі граматичні категорії іменника:

- **Рід** – *der Sessel, die Gitarre, das Brett* (дошка)
- **Число** – *der Sessel – die Sessel*
- **Відмінок** – *der Sessel* (Nominativ, Singular) – *den Sessel* (Akkusativ, Singular)

Артикль має ще одну важливу функцію – він передає значення визначеності / невизначеності. Для цього в німецькій мові існують два артиклі – **означений артикль і неозначений артикль**.

Означений артикль (**der** – означений артикль чоловічого роду, **die** – означений артикль жіночого роду, **das** – означений артикль середнього роду, **die** – означений артикль для всіх трьох родів у множині).

Означений артикль має значення «цей, той самий» і вказує на те, що йдеться про істоту, предмет, які вже відомі адресату.

Неозначений артикль (**ein** – неозначений артикль чоловічого роду, **eine** – неозначений артикль жіночого роду, **ein** – неозначений артикль середнього роду) має значення «який-небудь» і не вживається у множині.

1.1. Вживання неозначеного, означеного та нульового артиклів

Вживання означеного або неозначеного артиклів залежить від контексту повідомлення. Як правило, з неозначеним артиклем вживаються ті іменники, які згадуються вперше і не конкретизуються мовцем. Неозначений артикль вказує на те, що йдеться про якийсь невідомий предмет, наприклад, *Dort steht ein Junge.* (Там стоїть якийсь хлопець).

Якщо мова йде про конкретний предмет або явище, то для цього використовується означений артикль, наприклад: *Der Junge ist Nico.* (Той самий) хлопець – Ніко.

Запам'ятайте!

Розглянемо деякі правила вживання неозначеного артикля в мовленні.

Неозначений артикль ЗАВЖДИ вживається:

- з іменником в однині, який стоїть після мовного звороту *es gibt* (є), наприклад, *Es gibt eine Schule, einen Supermarkt und ein Hotel.*
- з іменником в однині, який стоїть після дієслів *haben, brauchen*, наприклад: *Ich habe einen Vater, eine Mutter und einen Bruder. Ich brauche ein Lineal, einen Kugelschreiber und eine Tasche.*

Неозначений артикль ЧАСТО вживається:

- з іменною частиною складеного іменного присудка, наприклад: *Das ist ein Student.*
- з прямим додатком, наприклад: *Ich lese ein Buch. Anna schreibt einen Brief.*
- з підметом, якщо підмет виражає щось нове, невідоме, наприклад: *Dort steht ein Junge.*

У тих випадках, коли артикль перед іменником відсутній, говорять про **нульовий артикль**. В німецькій мові існують правила вживання нульового артикля. Запам'ятайте деякі з них:

Запам'ятайте!

Нульовий артикль ЗАВЖДИ вживається:

- з назвами підприємств, установ, в оголошеннях, в заголовках тощо, наприклад: **AUSGANG** (ВИХІД – вивіска), **AUSKUNFT** (ДОВІДКА – вивіска);
- з іменниками в сталих сполученнях, прислів'ях, приказках, наприклад: *zu Hause* (вдома), *nach Hause* (додому); *Kommt Zeit, kommt Rat* (Час покаже).
- якщо перед іменником стоїть ще один іменник у родовому відмінку (*Genitiv*), тоді перед першим словом – як правило, це власне ім'я – вживається нульовий артикль, наприклад: *Nicos Tasche* (сумка Ніко), *Annas Bruder* (брат Анни);
- перед іменником в іменній частині складеного іменного присудка, наприклад: *Sie ist Lehrerin.* – Вона – вчителька. Він – учень. *Er ist Schüler.*
- перед іменниками на позначення речовин (продуктів, матеріалів, хімічних речовин тощо), наприклад: *Er kauft Zucker, Brot und Butter.* – Він купує цукор, хліб та масло.

1.2 Вживання артикля з власними назвами

Окремо розглянемо особливості вживання артикля з власними назвами.

Запам'ятайте!

Власні назви в німецькій мові, як правило, вживаються без артикля:
Deutschland, Berlin, Anna, Luisa, Simon.

1. Артикль не вживається з власними назвами, наприклад, з іменем особи: *Ich bin Leonie.*
2. Артикль не вживається з назвами міст, країн, інших населених пунктів середнього роду, наприклад: *Ich komme aus München.*
3. Якщо перед або після назви країни, міста або населеного пункту стоїть означення, то ця назва вживається з означеним артиклем, наприклад: *Wir sehen das moderne Berlin.*
4. Якщо поняття, що позначається іменником, визначається ситуацією, то перед іменником вживається означений артикль. Прикладами такого вживання можуть бути інструкції до завдань у підручнику: *Schau **das Bild** an und hör zu* (Подивись на зображення і прослухай). *Sprecht **den Dialog** zu zweit* (Проговоріть діалог вдвох). ***Das Alphabet. Hör zu und sprich nach.*** (Алфавіт. Прослухай та повтори).
5. Назви країн, місцевостей чоловічого або жіночого роду вживаються з означеним артиклем, наприклад: *die Ukraine, die Schweiz, die Türkei, der Irak, der Iran.*

1.3. Відмінювання артикля

Німецька мова має чотири відмінки:

Номінатив (der Nominativ) – називний відмінок

Генітив (der Genitiv) – родовий відмінок

Датив (der Dativ) – давальний відмінок

Аккузатив (der Akkusativ) – знахідний відмінок

Означений та неозначений артиклі в німецькій мові відмінюються.

Таблиця 1.1. Відмінювання означеного артикля

	m	n	f	Pl. (для всіх відмінків)
Nominativ	der	das	die	die
Genitiv	des	des	der	der
Dativ	dem	dem	der	den
Akkusativ	den	das	die	die

Примітка:

m – maskulin – чоловічий (рід), прикметник;

n – neutral – середній (рід), прикметник;

die – feminin – жіночий (рід), прикметник;

Pl. – der Plural – множина;

Таблиця 1.2. Відмінювання неозначеного артикля

	m	n	f
Nominativ	ein	ein	eine
Genitiv	eines	eines	einer
Dativ	einem	einem	einer
Akkusativ	einen	ein	eine

Відмінки оформлюються в німецькій мові за допомогою закінчень і артикля. Оскільки відмінкових закінчень в німецькій мові мало, то головна роль в оформленні відмінків належить артиклю. Відмінок також може виражатися за допомогою слів, які супроводжують іменник замість артикля – присвійних та вказівних займенників.

1.4. Завдання для самоперевірки

Завдання 1. Надайте відповіді на запитання.

- 1) Що таке артикль?
- 2) Яку частину мови супроводжує артикль?
- 3) Які три види артиклів є в німецькій мові?
- 4) Наведіть приклад іменника з означеним / неозначеним / нульовим артиклями.
- 5) Які функції виконує артикль?
- 6) Які особливості вживання має означений артикль?
- 7) Які особливості вживання має неозначений артикль?
- 8) Коли вживається нульовий артикль?
- 9) Які особливості вживання артикля з власними назвами ви знаєте?
- 10) Як відмінюються означений та неозначений артиклі?

Завдання 2. Впишіть слова у таблицю: *die Gitarre, das Surfbrett, die Sessel, das Fach, den Rucksack, das T-Shirt, die Mädchen, der Junge, die Informatik, die Fächer.*

Nominativ	Akkusativ	Plural

Завдання 3. Прочитайте речення та поясніть вживання артикля з географічними назвами.

- 1) Berlin liegt an der Spree.
- 2) Ich komme aus der Ukraine.
- 3) Der Junge kommt aus den Niederlanden.
- 4) Ich fahre in die Türkei.
- 5) Wann beginnen die Sommerferien in Deutschland?
- 6) Fliegst du in die Schweiz?
- 7) Der Harz, der Thüringer Wald und der Schwarzwald sind deutsche Erholungsgebiete.

Завдання 4. Напишіть свої десять найважливіших правил вживання артиклів в німецькій мові.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Завдання 5. Означений артикль вживається в назвах книжок, журналів та газет. Прочитайте подані нижче речення, знайдіть назви книжок, журналів та газет та впишіть їх у таблицю.

1. Simons Schwester liest die “Süddeutschen Zeitung”.
2. Wer ist der Autor von dem Drama “Die Räuber”?
3. Der *Focus* ist neben *Spiegel* und *Stern* sehr beliebt.
4. Friedrich Schiller ist der Autor von der Ballade “Der Handschuh”.
5. Hier ist die *Bild*-Zeitung.
6. DIE ZEIT ist eine deutsche Wochenzeitung.
7. *Der Spiegel* ist ein deutsches Magazin.

Назви книжок	Назви газет	Назви журналів

Завдання 6. Заповніть пропуски неозначеним артиклем в Nominativ та Akkusativ (там, де це можливо!).

1. Brauchst du _____ Kuli?
2. Ist das _____ Frau?
3. Mensch, du hast ja aber _____ Hunger!
4. Ist das _____ Raumschiff?
5. Ist das _____ Junge oder (чи) _____ Mädchen?
6. Ich habe noch _____ Frage.
7. Mutti, hast du zehn Euro? Ich brauche noch _____ Block, _____ Spitzer, _____ Marker und _____ Haft.
8. Ich denke, du hast _____ Sporttasche.
9. Du bist _____ Nico?
10. Herr Ober, _____ Kaffee, bitte!

РОЗДІЛ 2: ІМЕННИК

Іменник – це частина мови, яка використовується для позначення істот, предметів, речовин тощо. Іменник в німецькій мові поділяється на власні назви (імена особи, прізвища, географічні назви) та загальні назви (конкретні та абстрактні іменники).

Іменник в німецькій мові має такі категорії: категорію роду, числа, відмінка, визначеності / невизначеності.

Іменник вважається найчисельнішою частиною мови. Іменники позначають речі, предмети й абстрактні поняття, істот (людей, тварин), рослини а також почуття, процеси та властивості.

Іменник в німецькій мові пишеться з великої літери; іменник супроводжується артиклем або словом, яке замінює артикль. Артикль і/або інше супровідне слово вказують на рід, число та відмінок, у якому вжито іменник.

2.1. Відмінювання іменників в німецькій мові

Німецька мова має на відміну від української **чотири відмінки**:

Номінатив (der Nominativ); скорочення **Nom.** – називний відмінок

Генітив (der Genitiv); скорочення **Gen.** – родовий відмінок

Датив (der Dativ); скорочення **Dat.** – давальний відмінок

Аккузатив (der Akkusativ); скорочення **Akk.** – знахідний відмінок

Таблиця 2.1. Відмінювання іменників з означеним артиклем

	Чоловічий	Середній	Жіночий	Множина
Nom.	der Sessel	das Brett	die Lampe	die Sessel
Gen.	des Sessels	des Brettes	der Lampe	der Sessel
Dat.	dem Sessel	dem Brett	der Lampe	den Sesseln
Akk.	den Sessel	das Brett	die Lampe	die Sessel

Nominativ / Номінатив відповідає на питання *wer?* (хто?); *was?* (що?). Це запитання ставимо у реченні до підмета або до іменної частини складеного іменного присудка, якщо вона виражена іменником.

Genitiv / Генітив відповідає на питання *wessen?* (чий? кого? чого?).

Dativ / Датив відповідає на питання *wem?* / *welcher Sache?* (кому?/чому?). **Dativ** виконує у реченні функції, властиві ролі місцевого (іноді орудного) відмінків в українській мові.

Akkusativ / Аккузатив відповідає на питання *wen?* (кого?)/*was?* (що?).

Показником відмінка у іменника є форма артикля, а також особові закінчення у іменників чоловічого та середнього родів у **Genitiv**. Особове закінчення – **n** отримують також деякі іменники у **Dativ** множини, якщо вони не мали такого закінчення у множині, наприклад: *der Sessel* (Singular) – *die Sessel* (Plural). Цей іменник не має у формі множини закінчень. Але у **Dativ Plural** таке закінчення обов'язково з'являється, наприклад: *den Sesseln* – *Auf den Sesseln liegen Kissen*.

Важливо знати, що за закінченням іменника в **Genitiv** у німецькій мові визначають тип відмінювання іменника: *сильна відміна*; *слабка відміна* та *жіноча відміна*. Якщо іменник у **Genitiv** має закінчення – *(e)s*,

то цей іменник належить до сильної відміни. За цією відміною змінюється більшість іменників чоловічого роду та усі іменники середнього роду (виняток – *das Herz* (серце)).

Buch, das

Grammatik

Substantiv (Neutrum) · Genitiv Singular: **Buch(e)s** · Nominativ Plural: **Bücher**

Саме цю форму іменника – *Genitiv Singular* – подають словники. З наведеного прикладу з електронного словника *Digitales Wörterbuch deutscher Sprache* [6] можна бачити, що для іменника *Buch* у словнику подається форма *Genitiv Singular* – **Buch(e)s**, з чого робимо висновок про приналежність цього іменника до сильного типу відміни. Іменники, що належать до цього типу, відмінюються так:

Таблиця 2.2. Відмінювання іменників сильної відміни

	вчитель	книга	вікно
Nom.	der Lehrer	das Buch	das Fenster
Gen.	des Lehrers	des Buches	des Fensters
Dat.	dem Lehrer	dem Buch	dem Fenster
Akk.	den Lehrer	das Buch	das Fenster

Закінчення –*(e)s* одержують односкладові іменники; часто це закінчення використовують для того, щоб уникнути скупчення декількох приголосних: *des Kindes*; *des Hemdes*. Якщо основа іменника закінчується на –**s**, –**ß**, –**sch**, –**z**, –**x**, то закінчення –*es* у *Genitiv* є обов’язковим.

Таблиця 2.3. Відмінювання іменників, які закінчуються на –**s**, –**ß**, –**sch**, –**z**, –**x**

	морозиво	риба	речення	міра
Nom.	das Eis	der Fisch	der Satz	das Maß
Gen.	des Eises	des Fisches	des Satzes	des Maßes
Dat.	dem Eis	dem Fisch	dem Satz	dem Maß
Akk.	das Eis	den Fisch	den Satz	das Maß

Якщо іменник в *Genitiv Singular* має закінчення **–(e)n**, то він належить до **слабкої відміни**.

Junge, der

Grammatik

Substantiv (Maskulinum) · Genitiv Singular: **Jungen** · Nominativ Plural: **Jungen**

Іменники, що належать до цього типу – іменники чоловічого роду на позначення істот, відмінюються так:

Таблиця 2.4. Відмінювання іменників слабкої відміни

	хлопець	студент	пан	заєць
Nom.	der Junge	der Student	der Herr	der Hase
Gen.	des Jungen	des Studenten	des Herrn	des Hasen
Dat.	dem Jungen	dem Studenten	dem Herrn	dem Hasen
Akk.	den Jungen	den Studenten	den Herrn	den Hasen

Кількість іменників, що відмінюються за слабкою відміною та отримують у *Genitiv Singular* закінчення **–(e)n**, невелика. До них відносять іменники чоловічого роду, що закінчуються на **–e**, серед яких є назви тварин, мешканців країн або континентів, наприклад: *der Affe* (мавпа), *der Löwe* (лев), *der Pole* (поляк), *der Neffe* (племінник) тощо. Окрему групу становлять іменники чоловічого роду без суфікса **–e**, наприклад: *der Mensch* (людина), *der Prinz* (принц), *der Held* (герой). За слабкою відміною відмінюються:

- іменники чоловічого роду із суфіксами **–ent, –and, –ant, –ist**, наприклад: *der Student, der Doktorand, der Aspirant, der Kolumnist*;
- іменники чоловічого роду, що запозичені з грецької мови, наприклад: *der Demokrat, der Fotograf, der Architekt*;
- деякі іменники-неістоти іншомовного походження, наприклад: *der Automat, der Paragraf, der Planet*.

За жіночою відміною відмінюються всі іменники жіночого роду. Головна ознака цієї відміни – відсутність закінчень у всіх відмінках.

Таблиця 2.5. Відмінювання іменників жіночої відміни

	кохання	сумка	питання	окуляри
Nom.	die Liebe	die Tasche	die Frage	die Brille
Gen.	der Liebe	der Tasche	der Frage	der Brille
Dat.	der Liebe	der Tasche	der Frage	der Brille
Akk.	die Liebe	die Tasche	die Frage	die Brille

Крім того, є іменники чоловічого роду та один іменник середнього роду (*das Herz*), які утворюють своєрідну перехідну групу: раніше вони відмінювалися за слабкою відміною, а у сучасній німецькій мові тяжіють до сильної відміни. У *Genitiv Singular* ці іменники одержують закінчення – **ns**, а в інших відмінках – **(e)n**. До цієї групи належать іменники *der Name* (ім'я), *der Buchstabe* (буква), *der Gedanke* (думка) тощо und *das Herz* (серце).

2.2. Визначення роду іменників

Кожен іменник в німецькій мові має свій граматичний рід: жіночий, чоловічий та середній. На граматичний рід іменників вказує означений артикль. Граматичний рід іменника не завжди збігається з біологічним родом: у деяких іменників на позначення осіб, наприклад, *die Tochter* та *der Sohn* біологічний та граматичний роди збігаються: *die Tochter* - жіночого роду, *der Sohn* - чоловічого роду.

Граматичний рід іменника *das Kind* - середній. Дитиною / *das Kind* може бути як особа жіночої статі *ein Mädchen* / дівчинка, так і особа чоловічої статі *ein Junge* / хлопчик.

Біологічна стать і граматичний рід іменників на позначення осіб не завжди збігається. Звідси випливає, що всі іменники в німецькій мові потрібно вчити з означеним артиклем, оскільки саме артикль є показником граматичного роду.

Таблиця 2.6. Означений артикль для всіх трьох родів

Nominativ	Жіночий рід	Чоловічий рід	Середній рід
Singular	die Tochter	der Sohn	das Kind
	eine Tochter	ein Sohn	ein Kind
Plural	die Töchter	die Söhne	die Kinder

В окремих випадках рід іменників в обох мовах може співпадати, наприклад:

- *der Tag* (maskulin) – день (чол. рід);
- *die Gabel* (feminin) – виделка (жін. рід);
- *das Fenster* (neutral) – вікно (сер. рід);

Важливо розуміти, що рід іменників у німецькій та українській мовах не збігається, наприклад:

- *das Haus* (neutral) – будинок (чол. рід);
- *die Stadt* (feminin) – місто (сер. рід);
- *der Kuli* (maskulin) – кулькова ручка (жін. рід);
- *der Spitzer* (maskulin) – підстругачка (жін. рід);
- *das Heft* (neutral) – зошит (чол. рід);

Навіть у запозиченнях спостерігається розбіжність у роді, наприклад:

- *die Universität* (feminin) – університет (чол. рід);
- *das Thema* (neutral) – тема (сер. рід);
- *die Kommode* (feminin) – комод (чол. рід);

2.2.1. Як визначити рід іменників за значенням?

До жіночого роду відносять такі групи іменників:

1. Назви дерев, квітів, ягід, фруктів та овочів:

die Birke (береза), *die Tanne* (ялинка), *die Eiche* (дуб); *die Rose* (троянда), *die Nelke* (гвоздика), *die Kirsche* (вишня), *die Birne* (груша), *die Zitrone* (лимон); *die Gurke* (огірок), *die Kartoffel* (картопля);

ВИНЯТОК: *der Baobab* (баобаб), *der Ahorn* (клен); *der Mohn* (мак), *der Kaktus*, *der Phlox*; *der Pfirsich* (персик), *der Rhabarber* (ревінь), *der Apfel* (яблуко);

2. Назви комах: *die Ameise* (мураха), *die Biene* (бджола), *die Fliege* (муха); **ВИНЯТОК:** *der Schmetterling* (метелик), *der Käfer* (жук).

3. Назви німецьких річок: *die Donau*, *die Spree*, *die Havel*, *die Elbe*. Назви всіх українських річок зберігають свій рід у німецькій мові: *der Dnipro*, *der Oster*, *der Sejm*, *der Don*, *die Desna*. Іншомовні назви річок є частково чоловічого роду: *der Nil*, *der Ganges*, *der Mississippi*, частково жіночого: *die Themse*, *die Seine*, *die Rhone*.

ВИНЯТОК: Назви німецьких річок *der Rhein*, *der Main*, *der Neckar*, *der Inn*.

4. Назви кораблів/суден та літаків: *die Boeing 747, die Zeppelin, die Messerschmitt (Me 262), die "Albatross", die "Amsterdam"*.

ВИНЯТОК: *der Airbus*.

5. Назви торгових марок сигарет: *die Havanna, die Salem, die Club, die Marlboro*.

6. Назви брендів мотоциклів: *die Harley-Davidson, die BMW, die Jawa, die Vespa*.

До чоловічого роду відносять такі групи іменників:

1. Іменники на позначення істот (чоловіків, самців тварин, риб): *der Vater* (батько), *der Onkel* (дядько), *der Hund* (собака), *der Storch* (лелека), *der Hai* (акула) тощо.

ВИНЯТОК: *die Giraffe* (жираф), *das Reh* (косуля), *das Zebra* (зебра), *die Geisel* (заручник), *die Elster* (сорока), *die Möwe* (чайка), *die Eule* (сова), *die Nachtigall* (соловей), *die Forelle* (форель), *die Sardine* (сардина), *die Sprotte* (шпроти) тощо.

2. Назви порід собак: *der Boxer* (боксер), *der Dalmatiner* (далматин), *der Pudel* (пудель), *der Schäferhund* (вівчарка) тощо.

3. Назви сторін світу, вітрів, пори року, місяців, днів, частин доби: *der Osten* (схід), *der Westen* (захід), *der Passat* (пасат), *der Taifun* (тайфун), *der Sommer* (літо), *der Frühling* (весна), *der September* (вересень), *der März* (березень), *der Montag* (понеділок), *der Freitag* (п'ятниця), *der Nachmittag* (після обіду), *der Abend* (вечір) тощо.

ВИНЯТОК: *die Brise* (бриз), *die Nacht* (ніч), *die Woche* (тиждень), *das Jahr* (рік) тощо.

4. Назви опадів та природних явищ: *der Regen* (дощ), *der Hagel* (град), *der Nebel* (туман), *der Schnee* (сніг), *der Donner* (грим), *der Blitz* (блискавка) тощо.

ВИНЯТОК: *das Wetter* (погода), *das Gewitter* (гроза), *die Hitze* (спека), *die Kälte* (холод), *der Niederschlag* (опади).

5. Назви мінералів, гірських порід, коштовних мінералів: *der Kies* (гравій), *der Quarz* (кварц); *der Granit* (граніт), *der Marmor*

(мармур), *der Ton* (глина); *der Rubin* (рубін), *der Smaragd* (смарагд), *der Bernstein* (бурштин) тощо.

ВИНЯТОК: *die Kreide* (крейда)

6. Назви гір та озер: *der Harz* (гори Гарц), *der Brocken* (Брокен), *der Mont Blanc* (Монблан), *der Bodensee* (Боденське озеро) тощо.

ВИНЯТОК: *das Matterhorn* (Матергорн), *die Dufourspitze* (Пік Дюфур), *die Eifel* (Айфель) тощо.

7. Позначення грошових одиниць: *der Euro* (євро), *der Dollar* (долар), *der Cent* (цент), *der Schilling* (шилінг), *der Gulden* (гульден), *der Zloty* (злотий) тощо.

ВИНЯТОК: *die Hrywnja* (гривня), *die Mark* (марка), *die Krone* (крона), *die Kopeke* (копійка), *das Pfund Sterling* (фунт стерлінгів).

8. Назви автомобілів: *der Mercedes* (Мерседес), *der Audi* (Ауді), *der BMW* (БМВ), *der Volkswagen* (Фольксваген) тощо.

9. Назви алкогольних напоїв: *der Kognak* (коньяк), *der Likör* (лікер), *der Wein* (вино), *der Wermut* (вермут), *der Whisky* (віскі) тощо.

ВИНЯТОК: *das Bier* (пиво).

10. Назви танців: *der Tango* (танго), *der Walzer* (вальс), *der Salsa* (сальса), *der Horak* (гопак) тощо.

ВИНЯТОК: *die Polka* (полька), *die Mazurka* (мазурка).

11. Назви грибів (їстівних) та отруйних: *der Kastanienpilz* (каштановий гриб), *der Champignon* (печериця), *der Pfifferling* (лисичка), *der Steinpilz* (білий гриб), *der Hallimasch* (опеньок) тощо.

ВИНЯТОК: *die Morchel* (сморчок), *die Lorchel* (строчок), *die Rotkappe* (красноноголовець).

12. Назви тканин: *der Samt* (оксамит), *der Satin* (сатин), *der Stoff* (тканина), *der Tüll* (тюль), *der Organza* (органза) тощо.

До середнього роду відносять такі групи іменників:

1. Назви дитинчат людей та тварин: *das Kind* (дитина), *das Kalb* (теля), *das Ferkel* (порося), *das Lamm* (ягня) тощо.

2. Назви континентів: *Europa, Afrika, Amerika, Asien, Australien*

ВИНЯТОК: *die Arktis* (Арктика), *die Antarktis* (Антарктика).

3. Назви країн: *Deutschland* (Німеччина), *Frankreich* (Франція), *Polen* (Польща), *Österreich* (Австрія) тощо.

ВИНЯТОК: *der Iran* (Іран), *der Jemen* (Ємен), *der Libanon* (Ліван), *der Sudan* (Судан); *die BRD* (ФРН), *die Republik Moldau* (Республіка Молдова), *die Mongolei* (Монголія), *die Türkei* (Туреччина), *die Ukraine* (€), *die Schweiz* (Швейцарія); *die Niederlande* (Нідерланди), *die USA* (США).

4. Назви міст: *Berlin, Warschau, Prag, Wien, Paris, Kyjiw*.

ВИНЯТОК: *Den Haag* (Гаага).

5. Назви островів та півостровів: *Rügen* (Рюген), *Helgoland* (Гельголанд), *Sylt* (Зюльт), *Chortyzja* (Хортиця), *Krym* (Крим), *Mallorca* (Майорка), *Malta* (Мальта), *Zypern* (Кіпр).

ВИНЯТОК: *der Balkan* (Балканський півострів), *der Peloponnes* (Пелопоннес); (групи островів) *die Aleuten* (Алеутські острови), *die Antillen* (Антильські острови), *die Azoren* (Азорські острови), *die Bermudas* (Бермудські Острови), *die Kanaren* (Канарські острови), *die Philippinen* (Філіппінські острови), *die Salomonen* (Соломонові острови).

6. Назви регіонів: *das Böhmen* (Богемія), *das Elsass* (Ельзас), *das Lothringen* (Лотарингія), *das Ruhrgebiet* (Рурська область).

ВИНЯТОК: *die Bretagne* (Бретань), *die Lausitz* (Лужиця/Лаузіц), *die Normandie* (Нормандія), *die Pfalz* (Пфальц), *die Provence* (Прованс), *die Riviera* (Рів'єра).

7. Назви металів: *das Blech* (бляха), *das Blei* (свинець), *das Eisen* (залізо), *das Gold* (золото), *das Kupfer* (мідь), *das Silber* (срібло) тощо.

ВИНЯТОК: *die Bronze* (бронза), *der Stahl* (сталь).

8. Позначення хімічних елементів: *das Jod* (йод), *das Kalzium* (кальцій), *das Salz* (сіль), *das Zink* (цинк) тощо.

ВИНЯТОК: *der Schwefel* (сіра), *der Sauerstoff* (кисень), *der Stickstoff* (азот), *der Wasserstoff* (водень).

9. Позначення фізичних понять та одиниць виміру: *das Ohm* (ом), *das Kilowatt* (кіловат); *das Gramm* (грам), *das Kilogramm* (кілограм), тощо.

ВИНЯТОК: *die Tonne* (тонна), *der Liter* (літр), *der Zentner* (центнер), *der /das Meter* (метр).

10. Деякі граматичні терміни: *das Adverb* (прислівник), *das Adverbiale* (обставина), *das Numerale* (число), *das Partizip* (дієприкметник), *das Perfekt* (перфект), *das Plusquamperfekt* (плюсквамперфект), *das Subjekt* (підмет), *das Prädikat* (присудок), *das Objekt* (додаток) тощо.

ВИНЯТОК: *der Kasus/der Fall* (відмінок), *die Konjunktion* (сполучник), *der Modus* (спосіб).

11. Деякі означення міських споруд, простору: *das Boulevard* (бульвар), *das Cafe* (кав'ярня), *das Hotel* (готель), *das Kino* (кінотеатр), *das Labor* (лабораторія), *das Palais* (палац), *das Restaurant* (ресторан), *das Theater* (театр) тощо.

12. Деякі поняття з мови преси та писемного мовлення: *das Epos* (епос), *das Genre* (жанр), *das Interview* (інтерв'ю), *das Kommunique* (комюніке), *das Lexikon* (лексикон), *das Magazin* (ілюстрований журнал), *das Referat* (реферат), *das Sujet* (сюжет) тощо.

2.2.2. Як визначити рід іменників за формою?

За формою до середнього роду належать такі групи іменників:

WICHTIG!

1. Іменники з префіксом Ge-: *das Gebäude* (будівля), *das Gebirge* (гори), *das Gemüse* (овочі) тощо.

ВИНЯТОК: *der Gebrauch* (використання), *der Gedanke* (думка), *der Gehalt* (заробітна плата), *der Geruch* (запах), *der Geschmack* (смак), *die Gewalt* (насильство).

2. Іменники з суфіксами: -chen, -lein, -el, -tum, -nis, -tel, -um, -al, -sel: *das Mädchen* (дівчинка), *das Mädel* (22ідкр. Дівчинка, дівчина), *das Eigentum* (власність), *das Hindernis* (перепона, перешкода), *das Drittel* (третина), *das Museum* (музей), *das Schicksal* (доля), *das Rätsel* (загадка) тощо.

ВИНЯТОК: *der Reichtum* (багатство), *der Irrtum* (помилка; омана); *die Besorgnis* (побоювання; тривога), *die Erlaubnis* (дозвіл), *die Finsternis* (темрява; морок; п'ятьма), *die Kenntnis* (знання), *die Mühsal* (тяжка праця) тощо.

3. Збірні назви з напівфіксами –*gut, -werk, -zeug, -skop, -phon*: *das Wortgut* (лексика, словниковий склад), *das Handwerk* (ремесло; промисел), *das Spielzeug* (іграшка), *das Teleskop* (телескоп), *das Mikrophon* (мікрофон) тощо.

4. Деякі іменники, які закінчуються на –*er, -el, -en*: *das Alter* (вік), *das Abenteuer* (пригода), *das Leder* (шкіра); *das Kapitel* (розділ), *das Schnitzel* (шніцель), *das Segel* (вітрило); *das Becken* (таз (для умивання); раковина (водопровідна); (плавальний) басейн), *das Gewissen* (сумління), *das Bettlaken* (простирадло).

5. Слова іншомовного походження, які закінчуються на –*al, -ar, -at, -ent, -ett, -on, -il, -ma, -o, -zin, -iv*: *das Lineal* (лінійка), *das Material* (матеріал), *das Tribunal* (трибунал); *das Seminar* (семінар), *das Exemplar* (примірник; екземпляр); *das Dekanat* (деканат), *das Diktat* (диктант), *das Zitat* (цитата); *das Dokument* (документ), *das Kompliment* (комплімент), *das Parlament* (парламент); *das Ballett* (балет), *das Quartett* (квартет), *das Parkett* (паркет); *das Lexikon* (лексикон), *das Stadion* (стадіон); *das Profil* (профіль), *das Ventil* (вентиль); *das Thema* (тема), *das Rhema* (рема), *das Drama* (драма); *das Kino* (кінотеатр), *das Konto* (банківський рахунок); *das Magazin* (ілюстрований журнал), *das Benzin* (бензин); *das Motiv* (мотив).

ВИНЯТОК: *der Kanal* (канал), *der Pokal* (келих; (спорт.) кубок), *der Vokal* (голосний (звук)), *die Moral* (мораль); *der Altar* (вівтар), *der Kommentar* (коментар); *der Automat* (автомат), *der Senat* (сенат); *der Akzent* (акцент), *der Orient* (схід), *der Kontinent* (континент).

6. Субстантивовані інфінітиви та інші субстантивовані частини мови: *das Leben* (життя), *das Verhalten* (поведінка), *das Arbeiten* (робота (процес)); *das Aber* («але»), *das Heute* (сьогодення), *das Hin-und Her* (безперервний рух; біганина; метушня) тощо.

7. Деякі односкладові іменники: *das Amt* (посада, місце; пост), *das Blut* (кров), *das Dach* (дах), *das Fest* (свято), *das Fleisch* (м'ясо), *das Kinn* (підборіддя), *das Knie* (коліно), *das Kreuz* (хрест), *das Leid* (страж-

дання), *das Maul* (паща, зів, морда; *зруб.* Рот), *das Netz* (сіть; мережа), *das Obst* (фрукти), *das Schwert* (меч), *das Ziel* (мета) тощо.

WICHTIG!

За формою до чоловічого роду належать такі групи іменників:

1. Іменники (= похідні слова) з суфіксом *-er* та його варіантами: *-ler, -ner, -aner, -ianer* а також з суфіксом *-el*: *der Schüler* (учень), *der Fahrer* (водій); *der Amerikaner* (американець), *der Indianer* (індіанець), *der Neohumboldtianer* (неогумбольдтіанець); *der Schlüssel* (ключ), *der Deckel* (кришка) тощо.

ВИНЯТОК: Деякі кореневі слова закінчуються на *-el, -er*. Ці закінчення не потрібно плутати з суфіксами *-el, -er*: *das Messer* (= кореневе слово (ніж); *der Messer* – може бути а) той, хто щось вимірює та б) ein Messgerät (прилад-вимірювач); іменник утворений від дієслова *messen*). Також: *das Fenster* (вікно), *das Zimmer* (кімната), *das Wasser* (вода), *das Wetter* (погода), *das Feuer* (вогонь), *das Muster* (зразок); *die Schulter* (плече), *die Ader* (вена), *die Butter* (масло), *die Leber* (печінка), *die Insel* (острів), *die Regel* (правило); *das Segel* (вітрило) тощо.

2. Іменник, які закінчуються на *-ig, -ich, -en, -s*: *der König* (король), *der Essig* (оцет); *der Teppich* (килим), *der Enterich* (селезень); *der Boden* (грунт; земля), *der Garten* (сад), *der Husten* (кашель), *der Wagen* (коляска, карета; автомобіль); *der Fuchs* (лисиця), *der Schlips* (краватка) тощо.

3. Похідні іменники з суфіксом *-ling*: *der Sperling* (горобець), *der Liebling* (коханий), *der Lehrling* (учень (який навчається певному ремеслу)), *der Säugling* (немовля; дитина).

4. Позначення істот (= слова іншомовного походження) з суфіксами: *-and, -ant, -ent, -ist, -ar, -ür, -et, -ot, -at, -eur, -loge, -nom, -or, -soph, -graph*: *der Doktorand* (докторант), *der Aspirant* (аспірант), *der Student* (студент), *der Optimist* (оптиміст), *der Jubilar* (ювіляр), *der Sekretär* (секретар), *der Athlet* (атлет), *der Patriot* (патріот), *der Soldat* (солдат), *der Friseur* (перукар), *der Philologe* (філолог), *der Astronom* (астроном), *der Doktor* (доктор), *der Philosoph* (філософ), *der Bibliograph* (бібліограф) тощо.

5. Іменники (запозичення, неістоти) з суфіксами: -us, -ismus: *der Kasus* (відмінок), *der Modus* (грам. Спосіб), *der Archaismus* (архаїзм), *der Egoismus* (егоїзм) тощо.

ВИНЯТОК: *das Genus* (грам. Стан; грам. Рід), *das Tempus* (грам. Час).

6. Віддієслівні похідні іменники: *gehen* – *der Gang* (ходити – ходьба, ходіння), *schreiten* – *der Schritt* (крокувати – крок), *küssen* – *der Kuss* (цілувати – поцілунок), *grüßen* – *der Gruß* (вітати – вітання), *siegen* – *der Sieg* (перемогти – перемога).

ВИНЯТОК: *das Angebot* (пропозиція), *das Spiel* (гра), *das Lied* (пісня), *das Lob* (похвала); *die Dauer* (тривалість), *die Tat* (вчинок), *die Trauer* (сум, скорбота; жалоба) тощо.

7. Деякі односкладові іменники, наприклад: *der Bach* (струмок), *der Dampf* (пара; дим, чад), *der Geiz* (жадібність), *der Herd* (плита), *der Kamm* (гребінець), *der Pelz* (хутро), *der Senf* (гірчиця), *der Vers* (вірш), *der Zweck* (ціль, мета) тощо.

За формою до жіночого роду належать такі групи іменників:

1. Всі іменники з суфіксами: -ung, -heit, -keit, -erei, -schaft, -in: *die Vorlesung* (лекція), *die Zeitung* (газета), *die Einheit* (єдність), *die Freiheit* (воля), *die Sauberkeit* (чистота), *die Freundlichkeit* (люб'язність), *die Bücherei* (бібліотека), *die Malerei* (живопис), *die Freundschaft* (дружба), *die Weltmeisterschaft* (спорт. Першість [чемпіонат] світу).

2. Інтернаціоналізми з суфіксами: -ie, -ik, -ur, -tur, -age, -(t)ät-, -ion, -anz, -enz, -itis: *die Industrie* (промисловість), *die Chemie* (хімія), *die Fabrik* (фабрика), *die Politik* (політика), *die Diktatur* (диктатура), *die Kultur* (культура), *die Literatur* (література), *die Garage* (гараж), *die Etage* (поверх), *die Diät* (дієта), *die Qualität* (якість), *die Union* (союз), *die Rebellion* (заколот, бунт), *die Toleranz* (терпимість, толерантність), *die Ignoranz* (неуцтво), *die Existenz* (існування), *die Differenz* (різниця), *die Bronchitis* (бронхіт), *die Diphtheritis* (дифтерія).

3. Іменники з суфіксами –e, -t(st):

а) Іменники, похідні від прикметників: *hoch* – *die Höhe* (високий – висота), *lang* – *die Länge* (довгий – довжина), *kurz* – *die Kürze* (короткий – короткість/нетривалість), *kalt* – *die Kälte* (холодний – холод), *warm* – *die Wärme* (теплий – теплота), *treu* – *die Treue* (вірний – вірність).

б) Іменники, похідні від дієслів: *sprechen* – *die Sprache* (розмовляти/говорити – мова), *lieben* – *die Liebe* (кохати – кохання), *fragen* – *die Frage* (запитувати – (за)питання), *lehren* – *die Lehre* (навчати – навчання); *die Auskunft* (довідка), *die Ankunft* (прибуття), *die Kunst* (мистецтво), *die Schlacht* (битва), *die Macht* (сила; міць), *die Fahrt* (поїздка).

ВИНЯТОК: Деякі іменники, які закінчуються на –e, належать до чоловічого або середнього родів. Закінчення –e у них не є суфіксом. До таких іменників відносяться: *der Affe* (мавпа), *der Knabe* (ірон. Хлопчик), *der Falke* (сокіл); *das Ende* (кінець), *das Auge* (око), *das Interesse* (інтерес, зацікавленість). Деякі іменники, що закінчуються на *-t(st)* належать до іменників чоловічого або середнього родів: *der Durst* (спрага), *der Dunst* (випар, чад; імла), *der Verlust* (втрата); *das Gespenst* (примара, привид), *das Gesicht* (обличчя).

4. Деякі іменники, які закінчуються на –a, –ade, –aille, –aise, –äse, –äne, –ette, –(i)ere, –üre, –sis, –ose, –ine, –isse, –ive: *die Sauna* (сауна), *die Fassade* (фасад), *die Medaille* (медаль), *die Polonäse* (полонез), *die Marseillaise* (марсельєза), *die Domäne* (домен), *die Operette* (оперета), *die Portiere* (порт'єра, завіса), *die Maniküre* (манікюр), *die Praxis* (практика), *die Pose* (поза), *die Kantine* (їдальня (для робітників)), *die Kulisse* (куліса), *die Perspektive* (перспектива).

5. Деякі іменники, які закінчуються на –el, –er: *die Ampel* (світлофор), *die Achsel* (плече; пахва), *die Distel* (чортополох), *die Gabel* (виделка), *die Kugel* (куля; ядро), *die Nadel* (голка; булавка), *die Regel* (правило), *die Ader* (вена), *die Butter* (масло), *die Feier* (свято), *die Leber* (печінка).

6. Субстантивовані числівники: *die Eins* (одиниця), *die Fünf* (п'ятірка).

2.3. Число іменників

Іменники в німецькій мові вживаються в однині (*der Singular*) й у множині (*der Plural*). До граматичних засобів утворення множини в німецькій мові належать:

1. суфікси: **-e**: *der Tag – die Tage*; **-(e)n**: *die Übung – die Übungen*; **-er**: *das Kind – die Kinder*; **-s**: *das Auto – die Autos*;
2. Умляют: *die Tochter – die Töchter*;
3. Артикль: *der Fahrer – die Fahrer*;
4. Перенос наголосу у словах іншомовного походження: *der Cha'rakter – die Charak'tere*, *der Pro'fessor – die Profes'soren*.

Традиційно розрізняють **п'ять типів** утворення множини німецьких іменників.

Таблиця 2.7. Типи утворення множини іменників

Тип утворення множини	Однина	Множина	Примітки до утворення множини
Тип 1. За допомогою суфікса – e	<u>Іменники чоловічого роду</u> : <i>der Tag, der Friseur, der Vokal</i> ; <u>Іменники жіночого роду</u> : <i>die Stadt, die Angst, die Maus</i> ; <u>Іменники середнього роду</u> : <i>das Meer, das Besteck, das Substantiv</i> ;	<i>die Tage, die Friseure, die Vokale</i> ; <i>die Städte, die Ängste, die Mäuse</i> ; <i>die Meere; die Bestecke, die Substantive</i> ;	Односкладові та багатоскладові іменники чоловічого роду з умляутом + суфікс –e; Деякі слова іншомовного походження; Односкладові іменники жіночого роду з умляутом + суфікс –e; Іменники середнього роду з суфіксами іншомовного походження -at, -ent, ett, -al, -ar-, el, -om, -iv u.a.
Тип 2. За допомогою суфікса –en/-n	<u>Іменники чоловічого роду</u> : <i>der Student, der Herr, der Gedanke</i> ;	<i>die Studenten, die Herren, die Gedanken</i> ;	<u>Іменники чоловічого роду</u> , що належать до слабкої відміни; відкриті іменників жіночого роду; деякі іменники

	<p><u>Іменники жіночого роду</u>: <i>die Geschichte, die Regel, die Deklination</i>;</p> <p><u>Іменники середнього роду</u>: <i>das Auge, das Herz, das Verb</i>.</p>	<p><i>die Geschichten, die Regeln, die Deklinationen</i>;</p> <p><i>die Augen, die Herzen, die Verben</i>.</p>	середнього роду;
<p>Тип 3. За допомогою суфікса –er</p>	<p><u>Іменники чоловічого роду</u>: <i>der Mann, der Wald, der Reichtum, der Irrtum</i>;</p> <p><u>Іменники середнього роду</u>: <i>das Buch, das Bild, das Dorf, das Wort</i>;</p>	<p><i>die Männer, die Wälder, die Reichtümer, die Irrtümer</i>;</p> <p><i>die Bücher, die Bilder, die Dörfer, die Wörter</i>;</p>	<p>Тільки деякі іменники чоловічого роду, часто вони отримують у множині умляют;</p> <p>Значна кількість іменників середнього роду; деякі з них також отримують умляют у множині.</p>
<p>Тип 4. За допомогою суфікса –s;</p>	<p><u>Іменники чоловічого та середнього родів іноземного походження</u>: <i>der Chef, der Balkon, der Park; das Auto, das Audio, das Video</i>;</p>	<p><i>die Chefs, die Balkons, die Parks</i>;</p> <p><i>die Autos, die Audios, die Videos</i>.</p>	<p>Скорочення, деякі розмовні позначення осіб утворюють множину за допомогою суфікса –s: <i>der Pulli</i> (скорочення іменника <i>Pullover</i>) – <i>die Pullis</i>;</p> <p><i>der PC</i> (скорочення іменника <i>Personalcomputer</i>) – <i>die PCs</i>;</p> <p><i>die Oma</i> (розмовний варіант іменника <i>die Großmutter</i>) – <i>die Omas</i>;</p>
<p>Тип 5. За допомогою нульового суфікса</p>	<p><u>Іменники чоловічого роду</u>: <i>der Bruder, der Garten, der Mantel; der Koffer, der</i></p>	<p><i>die Brüder, die Gärten, die Mäntel; die Koffer, die Kuchen, die Tadel</i>;</p>	<p>Більшість іменників чоловічого роду на – el, -en, -er; деякі з них отримують умляют;</p>

<i>Kuchen, der Tadel;</i> <u>Іменники середнього роду:</u> <i>das Schnitzel, das Fenster, das Rätsel;</i> <u>Іменники жіночого роду:</u> <i>die Mutter, die Tochter;</i>	<i>die Schnitzel, die Fenster, die Rätsel;</i> <i>die Mütter, die Töchter;</i>	Іменники середнього роду на -el, -en, -er, -chen, -lein, -sel ; з префіксом Ge- та суфіксом -e ; Тільки поодинокі іменники жіночого роду; вони одержують умляут.
--	---	--

WICHTIG!

В німецькій мові є іменники, які вживаються тільки в однині. До них належать власні назви (*Deutschland; Österreich*); слова на позначення предметів-унікумів (*der Himmel, der Sport, die Musik*); назви речовин, матеріалів (*das Wasser, das Gold*); збірні назви (*das Gemüse, das Obst, das Vieh*); іменники на позначення абстрактних понять (*die Achtung, die Liebe, die Freude*) тощо.

Також існують групи іменників, які вживаються лише у множині, наприклад:

- деякі географічні назви (*die Alpen* (гори Альпи), *die Karpaten* (Карпати), *die Niederlande* (Нідерланди));
- деякі назви осіб або речей (*die Eltern, die Großeltern, die Zwillinge* (близнюк));
- назви деяких хвороб (*die Masern* (кір), *die Pocken* (віспа));
- назви деяких продуктів харчування (*die Pommes frites, die Makkaroni* (макарони)).

2.4. Завдання для самоперевірки

Завдання 1. Надайте відповіді на запитання.

1. Які іменники в німецькій мові не мають форми множини?
2. Назвіть граматичні засоби утворення множини німецьких іменників. Наведіть приклади.
3. Назвіть групи іменників, що утворюють множину за допомогою суфікса *-e*. Наведіть приклади.

4. Назвіть групи іменників, що утворюють множину за допомогою суфікса – *en/n*. Наведіть приклади.

5. Назвіть групи іменників, що утворюють множину за допомогою суфікса – *er*. Наведіть приклади.

6. Назвіть групи іменників, що утворюють множину за допомогою суфікса – *s*. Наведіть приклади.

7. Назвіть групи іменників, що утворюють множину за допомогою нульового суфікса. Наведіть приклади.

Завдання 2. Визначте: Який іменник є зайвим у кожному рядочку? Чому?

1. Dirigent, Student, Präsident, Studentin.
2. Bücherei, Konditorei, Papagei, Metzgerei.
3. Birke, Tanne, Ahorn, Kiefer.
4. Publikum, Irrtum, Eigentum, Datum.
5. Pfingstrose, Nelke, Kaktus, Dahlia.
6. Erde, Ende, Fliege, Gabe.
7. Natur, Signatur, Kultur, Abitur.

Завдання 3. Впишіть власні назви з «шухлядки» у таблицю.

“Europa” (корабель), Main (річка), “Berolina” (готель), Helgoland (острів), Elbe, Airbus (літак), “Titanic” (корабель), Nil (річка), Dnipro, Boeing 747, Oder (річка), Harz (гора), Rügen (острів), Neißة (річка), Bayern, Ukraine, BMW (автомобіль), BMW (мотоцикл).

Жіночий рід	Чоловічий рід	Середній рід

Завдання 4. Визначте рід іменників за значенням. Випишіть з підпункту 2.2.1 **найменше три іменники** до таких категорій

- Гора** der Brocken, der Vesuv, der Ätna.
- Острів** ....., ..., ...,
- Готель** ....., ..., ...,
- Марка автомобіля** ....., ..., ...,
- Метал** ....., ..., ...,
- Річка** ....., ..., ...,

Завдання 5. Визначте граматичний рід іменників та впишіть суфікси у таблицю.

Die Konditorei, das Mädchen, die Schülerin, das Fräulein, die Krankheit, das Viertel, die Dankbarkeit, das Eigentum, die Bildung, das Duett, die Verwandtschaft, das Argument, der Flüchtling, der Architekt, der Friseur, der Aspirant, der Fotograf.

Суфікси іменників жіночого роду	Суфікси іменників чоловічого роду	Суфікси іменників середнього роду

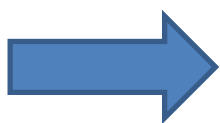
Завдання 6: Чи вмієте ви визначати граматичний рід німецьких іменників за формою? Спробуйте упорядкувати подані нижче іменники у таблицю.

die	der	das
	Fahrer	

Fahrer, Agronom, Gebäude, Lehrling, Koch, Tempus, Sieg, Köchin, Eins, Trommel, Kino, Strategie, Fünftel, Ereignis, Ballett, Konjugation, Tat, Lob, Dose, Sinfonie, Promenade, Physik, Deklination, Schick, Politik, Tragödie, Muschel, Freiheit, Figur, Fakultät, Gesang, Essig, Mühsal, Irrtum, Grammatik, Gebirge, Konservatorium, Kenntnis, Diktat, Taktik, Erlaubnis, Drama, Auditorium, Besorgnis, Garage, Parade, Konfitüre, Geruch, Pose, Schnitt, Leben, Schaffen, Gebrauch, Blau, Ordnung, Schlips, Übung, König, Gewalt, Partie, Kulisse, Mikrophon, Kultur, Tüchtigkeit, Spielzeug, Perspektive, Teppich, Finsternis, Kamera, Kantine, Straße, Foto, Altertum, Rätsel, Kasus, Malerei, Lampe, Kälte, Büchlein, Ach, Gift, Sucht, Künstler, Notar, Stufe, Klee, Hebel, Zucht, Kugel.

Завдання 7. А зараз повторіть ще раз, як можна визначити рід іменників за значенням? Для цього впишіть ліворуч замість пропусків назву категорії для поданих іменників.

КВІТИ

die Malve, die Nelke, die Rose, die Kamille, die Dahlia, die Aster, die Lilie...;

.....der Orkan, der Zyklon, der Passat, der Nordost, der Fön, der Sturm;

..... der Nebel, der Tau, der Regen, der Reif, der Schnee,
der Hagel;

..... der Barsch, der Butt, der Zander, der Lachs, der Hai,
der Hecht, der Wels;

..... die Ananas, die Grapefruit, die Melone, die Zitrone,
die Apfelsine, die Aprikose, die Traube;

..... der Wodka, der Schnaps, der Sekt, der Wein, der
Rum, der Likör, der Kognak;

..... Deutschland, Österreich, Kanada, Schweden,
England, Liechtenstein, Luxemburg

Завдання 8. Утворіть форму множини від поданих нижче іменників.

1. der Arzt, die Ärzte _____	8. das Bein, _____
2. der Schuh, _____	9. der Kontinent, _____
3. der Freund, _____	10. das Gedicht, _____
4. der Genuss, _____	11. das Suffix, _____
5. der Besuch, _____	12. das Dokument _____
6. der Bericht, _____	13. das Kenntnis _____
7. der Sekretär, _____	14. die Nuss _____

Завдання 9. Який посуд, які овочі або фрукти, інші продукти харчування потрібні вам для сніданку/обіду/вечері?

die Tasse; der Apfel; der Kuchen; die Tomate; der Teller; das Brötchen; die Gurke; die Milch; die Zitrone; das Ei; die Banane; der Zucker; die Orange; das Glas; das Brot; der Tee; der Kaffee;

Зразок:

A: Was brauchst du? – Ich brauche eine Tasse. (brauchen + Akkusativ)

B: Was brauchst du? - Ich brauche einen Apfel, einen Kuchen, eine Tomate, einen Teller, ein Brötchen, eine Gurke, eine Milch, eine Zitrone, ein Ei, eine Banane, einen Zucker, eine Orange, ein Glas, ein Brot, einen Tee, einen Kaffee.

РОЗДІЛ 3: ЗАЙМЕННИК

Займенник – це частина мови, що замінює іменник чи супроводжує його. До займенників, що замінюють іменники, відносяться: всі особові, а також питальні *wer*(хто) і *was* (що); неозначені *man*, *etwas* (щось), *jemand* (хто-небудь; хтось), *alle* (все, всі), *viele* (багато хто), *einige* (деякі) та ін.; заперечні *nichts* (нічого), *niemand* (ніхто); безособовий займенник *es* і займенникові прислівники.

Інші займенники супроводжують іменники, відмінюються як артикль – вони стоять перед іменником, змінюють місце розташування у реченні разом з іменником, разом з іменником утворюють «рамку» - *займенник + іменник*. В межах цієї рамки розташовуються всі означення, які стоять перед іменником. Займенник вказує на *рід, число та відмінок* іменника, який він супроводжує.

Займенники виконують дейктичну функцію.

3.1. Класифікація займенників у німецькій мові

У німецькій мові можна виділити такі займенники (Таблиця 3.1.).

Таблиця 3.1. Класифікація займенників у німецькій мові

Різнovid займенників	Приклади
1. Особові (Personalpronomen)	<i>ich</i> -я, <i>du</i> - ти, <i>er</i> -він, <i>sie</i> - вона, <i>es</i> - воно, <i>wir</i> -ми, <i>ihr</i> ви (множина), <i>sie</i> - вони, <i>Sie</i> - ви (ввічливе звертання);
2. Присвійні (Possessivpronomen)	<i>mein</i> - мій, <i>dein</i> - твій, <i>sein</i> - його, <i>ihr</i> -її, <i>unser</i> - наш, <i>euer</i> - ваш, <i>ihr</i> - їх, <i>Ihr</i> –Ваш;
3. Питальні (Fragepronomen)	<i>wer</i> – хто, <i>was</i> – що, <i>welcher</i> - який / <i>welche</i> - яка / <i>welches</i> – яке, <i>was für ein</i> - що за;
4. Вказівні (демонстративні) (Demonstrativpronomen)	<i>solcher</i> - такий / <i>solche</i> - така / <i>solches</i> – таке; <i>dieser</i> - цей / <i>diese</i> - ця / <i>dieses</i> – це; <i>jener</i> - той / <i>jene</i> - та / <i>jenes</i> – та; <i>diejenige</i> - одна із / <i>dasjenige</i> - одне із, <i>derselbe</i> - той ж самий / <i>dieselbe</i> - та ж сама / <i>dasselbe</i> - те ж саме <i>derlei</i> / <i>dergleichen</i> - цей вид/ тощо; <i>selbst</i> / <i>selber</i> – сам;

5. Відносні (Relativpronomen)	<i>der</i> – який; <i>die</i> – яка; <i>das</i> – яке; <i>die</i> – які; <i>welcher</i> – який; <i>welches</i> – яке, <i>welche</i> – яка; <i>welche</i> – які; <i>wer</i> – хто та <i>was</i> – що;
6. Неозначені (Indefinitpronomen)	<i>man</i> (неозначено-особовий) – хтось – людина (чоловік), <i>jemand</i> – хтось; <i>alle</i> – усі, <i>alles</i> – усе, <i>einer</i> , <i>eine</i> – хтось, хто-небудь; <i>eines</i> – щось, що-небудь; <i>welcher</i> – якийсь, деякий; <i>welche</i> – якась, деяка; <i>welches</i> – якесь, деяке; <i>welche</i> – якісь, деякі; <i>einige</i> – деякі, трохи; <i>mehrere</i> – деякі, трохи; <i>jeder</i> -кожен, <i>jede</i> – кожна, <i>jedes</i> – кожне, <i>irgendein</i> – який-небудь /яке-небудь, <i>irgendeine</i> – яка-небудь; <i>viele</i> – багато хто; <i>wenige</i> – деякі; <i>viel</i> – багато; <i>wenig</i> - мало тощо.
7. Заперечні (Negativpronomen)	<i>niemand</i> – ніхто; <i>nichts</i> – ніщо; <i>keiner(lei)</i> – ніхто, ніщо, жоден, жодна; <i>kein</i> – заперечення перед іменником;
8. Взаємозворотні (Reziprokkpronomen)	<i>voneinander</i> – одне від одного/один про одного; <i>miteinander</i> – один з одним, разом; <i>zueinander</i> – одне до одного; <i>aufeinander</i> – один за одним; <i>auseinander</i> – нарізно, далко один від одного; <i>durcheinander</i> – все підряд, як прийдеться; <i>füreinander</i> – один для одного, один за одного; <i>nacheinander</i> – один за одним та ін.
9. Зворотний (Reflexivpronomen)	<i>sich</i> – уживається у складі зворотних дієслів у формі 3-ї особи однини і множини в <i>Dativ</i> і <i>Akkusativ</i> . Відмінювання зворотних дієслів розглядається у п. 4.6. <i>Зворотні дієслова</i> .
10. Безособовий es (unpersönliches Pronomen es)	<i>es</i> уживається як формальний підмет, який стоїть на початку або в середині речення. Такі речення повідомляють про явища природи, час, наприклад: <i>Es regnete. Es ist 11 Uhr.</i> – Йшов дощ. Одинадцята година.

- Заперечні зауменники *keiner* і *niemand* є синонімами і вживаються лише по відношенню до людей. Заперечення *nichts* – навпаки – стосується предметів, речей: *Niemand (keiner) antwortete. Nichts*

ließ sich sehen oder hören. – Ніхто не відповідав. Нічого не можна побачити або почути.

- Заперечні займенники *nie, niemals, nimmermehr* позначають час: *Ich habe nie (niemals) Frankreich besucht.* – Я ніколи не була у Франції.
- Заперечні займенники *nirgends i nirgendwo* є мають просторове значення: *Ich sehe nirgends (nirgendwo) deine Schlüssel.* – Я ніде не бачу твої ключі.
- На відміну від української мови, де в реченні можуть стояти кілька заперечень, у німецькій мові можливим є тільки одне заперечення в реченні: *Я ніколи нічого про це не чув.* = *Ich habe nie etwas darüber gehört.*
- Взаємозворотний займенник *einander* може уживатися замість зворотного займенника *sich*. Це відбувається у тих випадках, коли хочуть уникнути двозначності: *Sie trösteten sich.* – Вони втішали себе (або один одного). – *Sie trösteten einander.* – Вживання *einander* дозволяє уникнути двозначності: Вони втішали один одного.

3.2. Відмінювання займенників

3.2.1. Відмінювання особових займенників

Особові займенники вказують на особу або предмет:

- 1-а особа: *ich* (я) і *wir* (ми) – той, хто говорить;
- 2-а особа: *du* (ти) і *ihr* (ви – для звертання до кількох осіб, яким ви можете казати «ти»); *Sie* (ви – для ввічливого звертання до однієї або кількох осіб; в німецькій мові цей займенник пишеться з великої літери) – той, до кого звертаються;
- 3-я особа: *er* (він), *sie* (вона), *es* (воно), *sie* (вони) – особа або предмет, про які говорять;

WICHTIG!

Особові займенники мають три особи: 1-а, 2-а та 3-я особи та два числа: одинина та множина. Особові займенники відмінюються (Таблиця 3.2).

Таблиця 3.2. Відмінювання особових займенників

Однина				Множина			Форма ввічливого звертання
Відмінок	1-а особа	2-а особа	3-я особа	1-а особа	2-а особа	3-я особа	
Nom.	ich	du	er sie es	wir	ihr	sie	Sie
Dat.	mir	dir	ihm ihr ihm	uns	euch	ihnen	Ihnen
Akk.	mich	dich	ihn sie es	uns	Euch	sie	Sie

- У Таблиці 3.2. відсутній **Genitiv** особових займенників. Це пояснюється тим, що у сучасній німецькій мові він майже не вживається.
- Особовий займенник *sie* – багатозначний, що є важливим при перекладі цього займенника українською мовою, наприклад: *Sie liest.* – Вона читає. *Ich sehe sie.* – Я бачу її. *Sie lesen.* – Вони читають. *Ich sehe sie.* – Я бачу їх. *Was schreiben Sie?* – Що ви пишете? *Ich kenne Sie!* – Я вас знаю!
- Особові займенники вживаються замість іменників. Оскільки рід іменників в українській та німецьких мовах часто не збігається, то при перекладі потрібно звертати увагу на відповідність роду іменника займеннику в кожній з мов, наприклад: *Das ist ein Fluß.* *Er ist klein.* – Це - річка. Вона маленька.

3.2.2. Відмінювання вказівних займенників

Вказівні займенники *der* (цей), *das* (це), *die* (ця), *die* (ці) заміщують іменники та відмінюються як означений артикль в усіх відмінках, крім **Genitiv** (Таблиця 3.3.).

Таблиця 3.3 Відмінювання вказівних займенників *der, das, die, die*

Відмінок	Однина			Множина
Nominativ	der	das	die	die
Genitiv	dessen	dessen	deren	deren
Dativ	dem	dem	der	denen
Akkusativ	den	das	die	die

У реченнях ці займенники вживаються у функції підмета або додатка, наприклад: *Das ist mein Freund.* – Це мій друг. *Das ist eine Tafel.* *Ich weiß das.* Це дошка. Я це знаю. *Das ist mein Bruder.* *Den kennst du, oder?* – Це мій брат. Його ти знаєш, чи не так?

Вказівні займенники *dieser* (цей), *dieses* (це), *diese* (ця) і *diese* (ці) і *jener* (той), *jenes* (те), *jene* (та) і *jene* (ті) відмінюються як означений артикль та вживаються для зіставлення предметів (Таблиця 3.4.).

Таблиця 3.4. Відмінювання вказівних займенників *dieser* (*dieses, diese*) і *jener* (*jenes, jene*)

Відмінок	Однина						Множина	
	Чоловічий рід		Жіночий рід		Середній рід			
Nominativ	dieser	jener	diese	jene	dies(es)	jenes	diese	jene
Genitiv	dieses	jenes	dieser	jener	dieses	jenes	dieser	jener
Dativ	diesem	jenem	dieser	jener	diesem	jenem	diesen	jenen
Akkusativ	diesen	jenen	diese	jene	dieses	jenes	diese	jene

➤ *Dieser* (цей) указує на предмет, розташований у просторі або часі ближче, а *jener* вказує на віддалений предмет: *Dieses Buch hat sie schon gelesen, jenes Buch noch nicht.* – Цю книгу вона вже читала, а ту книгу – ні.

➤ У *Nominativ* і *Akkusativ* поряд з формою займенника *dieses* уживається скорочена форма *dies*. Ця форма поширена у розмовному стилі або у художній літературі.

Займенники *derjenige* (той), *dasjenige* (те), *diejenige* (та), *diejenigen* (ті) та *derselbe* (той самий), *dasselbe* (те саме), *dieselbe* (та сама) та *dieselben* (ті самі) складаються з двох слів: *der* (*das, die*) + *jenige* і *der* (*das, die*) + *selbe*. Перша частина відмінюється так, як означений артикль, а друга – як прикметник після означеного артикля (Таблиця 3.5. та Таблиця 3.6.).

Таблиця 3.5. Відмінювання вказівних займенників *derjenige*, *dasjenige*, *diejenige*, *diejenigen*

Відмінок	Однина			Множина
	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід	
Nominativ	derjenige	diejenige	dasjenige	diejenigen
Genitiv	desjenigen	derjenigen	desjenigen	derjenigen
Dativ	demjenigen	derjenigen	demjenigen	denjenigen
Akkusativ	denjenigen	diejenige	dasjenige	diejenigen

Таблиця 3.6. Відмінювання вказівних займенників *derselbe*, *dasselbe*, *dieselbe* та *dieselben*

Відмінок	Однина			Множина
	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід	
Nominativ	derselbe	dieselbe	dasselbe	dieselben
Genitiv	desselben	derselben	desselben	derselben
Dativ	demselben	derselben	demselben	denselben
Akkusativ	denselben	dieselbe	dasselbe	dieselben

- Займенник *derjenige* вказує на той іменник, до якого належить підрядне речення: *An demjenigen Abend, an dem das geschah, waren alle zu Hause.* – У той вечір, коли це сталося, всі були вдома.
- Займенник *derselbe* вказує на повний збіг предметів: *Heute hast du schon wieder dasselbe Kleid wie gestern an.* – Сьогодні на тебе таж сама сукня як і вчора.
- Займенник *selbst* (сам) не відмінюється. У розмовній мові він має форму *selber*. Цей займенник ставиться після того слова, до якого він належить, наприклад: *Das kann ich selbst machen.* – Я можу це зробити сам (сама).
- Займенник *selbst* має омонім – прислівник *selbst* (навіть), який в реченнях стоїть перед тим словом, до якого він належить, наприклад: *Sie schreibt selbst auch im Urlaub.* – Вона пише навіть у відпустці.

3.2.3. Відмінювання присвійних займенників

Присвійні займенники пов'язані з **Genitiv** особових займенників. Вони позначають приналежність слова. В однині присвійні займенники відмінюються як неозначений артикль, а в множині – за зразком означеного артикля (Таблиця 3.7.).

Таблиця 3.7. Відмінювання присвійних займенників

Відмінок	Однина			Множина
	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід	
Nominativ	mein Bruder	meine Mutter	mein Heft	meine Eltern
Genitiv	meines Bruders	meiner Mutter	meines Heftes	meiner Eltern
Dativ	meinem Bruder	meiner Mutter	meinem Heft	meinen Eltern
Akkusativ	meinen Bruder	meine Mutter	mein Heft	meine Eltern

WICHTIG!

Присвійні займенники *euer* (ваш) та *unser* (наш) мають особливості відмінювання, які пов'язані з випаданням літери *e* (Таблиця 3.8. та Таблиця 3.9).

Таблиця 3.8 Відмінювання присвійного займенника *euer*

Відмінок	Однина			Множина
	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід	
Nominativ	euer Bruder	eure Mutter	euer Heft	eure Eltern
Genitiv	eu(e)res Bruders	eurer Mutter	eu(e)res Heftes	eurer Eltern
Dativ	eu(e)rem Bruder	eurer Mutter	eu(e)rem Heft	euren Eltern
Akkusativ	eu(e)ren Bruder	eure Mutter	euer Heft	eure Eltern

Таблиця 3.9 Відмінювання присвійного займенника *unser*

Відмінок	Однина			Множина
	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід	
Nominativ	unser Bruder	uns(e)re Mutter	unser Heft	uns(e)re Eltern
Genitiv	uns(e)res Bruders	uns(e)rer Mutter	uns(e)res Heftes	uns(e)rer Eltern
Dativ	uns(e)rem Bruder	uns(e)rer Mutter	uns(e)rem Heft	uns(e)ren Eltern
Akkusativ	uns(e)ren Bruder	uns(e)re Mutter	unser Heft	uns(e)re Eltern

- Присвійні займенники пов'язані з іменником і як означення узгоджуються з ним у роді, числі й відмінку за допомогою закінчень. У сучасних німецьких граматиках їх називають «присвійними артиклями» (*Possessivartikel*) або «слова, що виконують функцію артикля» (*Artikelwörter*).
- Вибір присвійного займенника залежить від особи, роду й числа слова, до якого вони належать.
- У німецькій мові кожній особі відповідає свій присвійний займенник. В українській мові, наприклад, є займенник *свій*, який може позначати приналежність різним особам, наприклад: *Ich nehme mein Smartphone. Er nimmt sein Smartphone. Wir nehmen unsere Smartphones.* – Я беру свій смартфон. Він бере свій смартфон. Ми беремо свої смартфони.
- Присвійний займенник для неозначено-особового займенника *man*, який завжди виконує функцію підмета, буде *sein*. – *Man hat überall seine Freunde.* – Скрізь маєш своїх друзів.

Присвійні займенники можуть заміщати іменник, вживатися без нього. Тоді вони мають таку форму (Таблиця 3.9).

Таблиця 3.10. Відмінювання присвійних займенників, які заміщують іменники

Відмінок	Однина			Множина
	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід	
Nominativ	meiner	meine	mein(e)s	meine
Dativ	meinem	meiner	mein(e)em	meinen
Akkusativ	meinen	meine	mein(e)s	meine

Наприклад: *Ist das dein Smartphone? – Ja, meines. Wessen Ball liegt da? – Meiner.*

3.2.4. Відмінювання питальних займенників

До групи питальних займенників належать *wer* – хто, *was* – що, *welcher* - який / *welche* - яка / *welches* – яке, *was für ein* - який тощо.

Питальні займенники *wer* і *was* відмінюються так (Таблиця 3.11):

Таблиця 3.11. Відмінювання питальних займенників *wer* і *was*

Відмінок		
Nominativ	wer	was
Genitiv	wessen	wessen
Dativ	wem	wem
Akkusativ	wen	was

Деякі особливості відмінювання та вживання має питальний займенник *was für ein* (який), *was für eine* (така), *was für ein* (таке), *was für* (такі) (Таблиця 3.12):

Таблиця 3.12. Відмінювання питальних займенників *was für ein*, *was für eine*, *was für ein*, *was für*

Відмінок	Однина			Множина
	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід	
Nominativ	was für ein	was für eine	was für ein	was für
Genitiv	was für eines	was für einer	was für eines	-
Dativ	was für einem	was für einer	was für einem	was für
Akkusativ	was für einen	was für eine	was für ein	was für

WICHTIG!

- У відповіді на запитання *was für ein* вживається неозначений артикль: *Was für eine Jacke brauchst du?* – *Eine Regenjacke.* – Яка куртка тобі потрібна? – Куртка від дощу. *Was für Schuhe kaufst du?* – *Sportschuhe.* – Яке взуття ти купуєш? – Спортивне.
- *was für ein* може вживатися з прийменниками. У таких випадках потрібно пам'ятати: на відмінок артикля і іменника впливає не *für*, а інший прийменник, наприклад: *Mit was für einem Ball spielt er Fußball?* – *Mit einem Ball aus Lateinamerika.* – Яким м'ячем він грає у футбол? – М'ячем з Латинської Америки.
- У питаннях про певну особу або відомий предмет використовується інший питальний займенник – *welcher* (який), *welche* (яка), *welches* (яке), *welche* (які). Він відмінюється як означений артикль: *Mit welchem Bus fahren Sie zum Bahnhof?* – *Mit dem Bus Nummer 3.* – Яким автобусом ви їдете на вокзал? – Автобусом номер 3.

3.2.5. Відмінювання відносних займенників

Відносні займенники вживаються у ролі сполучних слів, за допомогою яких підрядні речення поєднуються з головним. До відносних займенників належать *der* – який; *die* – яка; *das* – яке; *die* – які. Також в окремих випадках можуть уживатися *welcher* – який; *welches* – яке, *welche* – яка, *welche* – які, *wer* – хто та *was* – що.

Відносні займенники *der* – який; *die* – яка; *das* – яке; *die* – які відмінюються за зразком означеного артикля. Тільки в Genitiv однини та Dativ множини вони мають деякі особливості (Таблиця 3. 13).

Таблиця 3. 13. Відмінювання відносних займенників *der, die, das, die*

Відмінок	Однина			Множина
	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід	
Nominativ	der	die	das	die
Genitiv	<i>dessen</i>	<i>deren</i>	<i>dessen</i>	<i>deren, derer</i>
Dativ	dem	der	dem	denen
Akkusativ	den	die	das	die

WICHTIG!

У підрядному реченні займенники *der, die, das, die* узгоджуються у роді й числі з тим словом у головному реченні, до якого вони належать, наприклад:

- *Das Smartphone, das ich dir geschenkt habe, ist neu.* – Смартфон, який я тобі подарував, новий.
- *Die Studenten, mit denen ich gesprochen habe, sind von unserem Kurs.* – Студенти, з якими я розмовляв, з нашого курсу.
- *Die Bluse, die du gekauft hast, war nicht teuer.* – Блузка, яку ти купила, була не дорогою.
- Займенники *welcher* – який; *welches* – яке, *welche* – яка, *welche* – які вживаються переважно в письмовій мові з метою уникнення потріб однакових форм або у реченнях з кількома підрядними:
  - ✓ *Ich sitze nicht mehr mit Nina, welche das Fahrrad, das mir meine Eltern geschenkt haben, kaputtgemacht hat.* – Я більше не сиджу з Ніною, котра зламала велосипед, що мені подарували батьки.

3.2.6. Відмінювання неозначених займенників

Неозначені займенники позбавлені конкретності та вказують на предмет, ознаку або кількість. До них належать *man* (неозначено-особовий) – хтось – людина (чоловік), *jemand* – хтось; *alle* – усі, *alles* – усе, *einer, eine* – хтось, хто-небудь; *eines* – щось, що-небудь; *welcher* – якийсь, деякий; *welche* – якась, деяка; *welches* – якесь, деяке; *welche* – якісь, деякі; *einige* – деякі, трохи; *mehrere* – деякі, трохи; *jeder* – кожен, *jede* – кожна, *jedes* – кожне, *irgendein* – який-небудь /яке-небудь, *irgendeine* – яка-небудь; *viele* – багато хто; *wenige* – деякі; *viel* – багато; *wenig* – мало тощо.

WICHTIG!

Неозначений займенник *man* позначає особу, яку мовець з певних причин не хоче конкретизувати. *Man* не змінюється, завжди вживається з дієсловом у формі 3-ої особи однини і стоїть у реченні тільки в *Nominativ*.

Замість *man* в *Dativ* та *Akkusativ* вживають *einem, einen*, наприклад: *Man lernt, solange man lebt.* – Навчаються упродовж всього життя. *Die laute Musik in der Nacht kann **einem** den Schlaf verderben.* – Гучна музика вночі може будь-кому зіпсувати сон.

- Неозначений займенник *man* українською мовою не перекладається. Речення з цим займенником перекладають по-різному:
  - ✓ Неозначено-особовими реченнями без підмета з присудком у формі 3-ої особи множини, наприклад: *Man erholt sich am See.* – Відпочивають на озері.
  - ✓ Неозначено-особовими реченнями з дієсловом у формі 2-ої особи однини із займенником «ти» або без нього, наприклад: *Wenn man Fremdsprachen lernt, muss man viel hören und lesen.* – Якщо вивчаєш іноземні мови, потрібно багато слухати і читати.
  - ✓ Реченнями з інфінітивом, наприклад: *Wie übersetzt man dieses Wort?* – Як перекласти це слово?
  - ✓ Безособовими реченнями з безособово-предикативними словами *видно, чути, не можна, можна, потрібно* тощо, наприклад: *Hier sieht man nichts.* – Тут нічого не видно. *Darf man hier rauchen?* – Чи можна тут палити?
  - ✓ Реченнями з дієсловом у пасивному стані, наприклад: *Im Unterricht bespricht man aktuelle Themen.* – На заняттях обговорюються *актуальні теми.* – Додаток у німецькому реченні стає підметом в українському.
- Неозначені займенники відмінюються як означений артикль, крім невідмінюваних. До невідмінюваних неозначених займенників належать *all* (все), *ein bisschen* (небагато), *ein wenig* (небагато), *ein paar* (трохи), *etwas* (розм. що-небудь), *(irgend)etwas* (що-небудь), *man*.
- Неозначений займенник *all-* має всі форми однини та множини *aller* (увесь), *alle* (уся), *alles* (усе), *alle* (усі). В однині цей займенник вживається з назвами речовин і абстрактними іменниками; він позначає що-небудь як щось ціле, нероздільне. У множині він вказує на охоплення предметів, осіб, явищ: «все». Його відмінювання подано у *Таблиці 3.14*.

Таблиця 3. 14. Відмінювання неозначеного займенника *all-*

Відмінок	Однина			Множина
	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід	
Nominativ	aller	alle	alles	alle
Genitiv	alles	aller	alles	aller
Dativ	allem	aller	allem	allen
Akkusativ	allen	alle	alles	alle

- ✓ *Wir hören dem Professor mit aller Aufmerksamkeit zu.* – Ми слухаємо професора з усією увагою.
- ✓ *Ich habe alles gelernt, aber kann nichts wiederholen.* – Я все вивчив, але нічого не можу повторити.
- ✓ *Aller Anfang ist schwer.* – Кожен початок – складний.
- Неозначені займенники *einer, eine* – хтось, хто-небудь; *eines* – щось, що-небудь уживаються тільки в однині; у множині вони мають форму *welche* – деякі, хто-небудь.
- Неозначені займенники *einige* (деякі, трохи), *etliche* (деякі, трохи), *mehrere* (деякі, трохи), *beide* (обидва) відмінюються як означений артикль у множині. Вони супроводжують іменник або заміщують його: *Ich habe zu Hause einige Bücher von Hermann Hesse.* – Вдома я маю деякі книги Германна Гессе.
- Неозначений займенник *ein bisschen* (небагато) вказує на відносно невелику частку чого-небудь: *Haben Sie ein bisschen Geduld!* – Та майте ж трохи терпіння!
- Займенник *ein paar* (трохи) пишеться з маленької літери і означає кілька осіб або предметів: *Ich habe noch ein paar Tomaten im Kühlscharank.* – У мене у холодильнику ще є кілька помідорів.
- Займенник *ein wenig* (небагато) вказує на невелику частину від чого-небудь: *Ich habe ein wenig Geld mit.* – У мене є небагато грошей.
- Неозначений займенник *etwas* (розм. що-небудь) позначає неозначений предмет або явище. *Etwas* може вживатися також у значенні «трохи»: *Er spricht etwas Deutsch.* – Він трохи розмовляє німецькою.
- Займенник *irgend* з'єднується з неозначеними займенниками *einer, eine, eines, welcher, welche, welches, jemand, etwas, was, wer* і у такий спосіб ще більше підкреслює невизначеність. При перекладі українською вживають частки *–небудь, будь-* для віх цих займенників: *Nimm irgendeinen Stuhl und bringe ihn her!* – Візьми який-небудь стілець та принеси його сюди!
- Неозначений займенник *jeder* (кожен) позначає окремі елементи з множини; він уживається тільки і однині й може стосуватися як людей, так і предметів. Він відмінюється як означений артикль.
- Неозначені займенники *vieles* (багато), *weniges* (дещо) в однині вживають в усіх відмінках, крім *Genitiv*. У *Dativ* ці займенники мають форми *vielem* та *wenigem*.

- ✓ *Ich kann dir vieles erzählen.* – Я можу тобі багато розповісти.
- ✓ *Ich bin mit vielem nicht zufrieden.* – Я багато чим не задоволена.
- Неозначений займенник *jemand* (хто-небудь; хтось) вказує на кількість, що позбавлена конкретності.

3.2.7. Відмінювання заперечних займенників

Заперечний займенник *kein* уживається тільки з іменниками. Він відмінюється у такий спосіб (Таблиця 3.15):

Таблиця 3.15. Відмінювання заперечного займенника *kein*

	Однина			Множина
	чоловічий рід	жіночий рід	середній рід	
Nom.	kein Tisch	keine Wohnung	kein Buch	keine Stühle
Gen.	keines Tisches	keiner Wohnung	keines Buches	keiner Stühle
Dat.	keinem Tisch	keine Wohnung	keinem Buch	keinen Stühlen
Akk.	keinen Tisch	keine Wohnung	kein Buch	keine Stühle

Заперечний займенник *kein* уживається, якщо у попередньому реченні перед іменником стояв неозначений артикль: *Hast du ein Buch?* – *Nein, ich habe kein Buch.*
Hast du einen Computer? – *Nein, ich habe keinen Computer.*
Hast du eine Zeitung? – *Nein, ich habe keine Zeitung.*

➤ Заперечний займенник *kein* уживається, якщо у попередньому реченні перед іменником стояв нулевий артикль: *Er braucht Tische.* – *Er braucht keine Tische.*

➤ Заперечний займенник *kein* уживається перед іменниками, що позначають невизначену кількість речовини: *Er trinkt Tee.* – Він п'є чай.
 – *Er trinkt keinen Tee.* – Він не п'є чай.

➤ Заперечний займенник *kein* уживається у стійких словосполученнях, які можна замінити синонімами: *Sie hat Angst.* (= *ängstlich sein*) – *Sie hat keine Angst.* *Wir haben Hunger.* (= *hungrig sein*) – *Wir hatten keinen Hunger.* – Ми не голодні.

➤ Якщо цей займенник вживається самотійно, без іменника, використовується форма *keiner* (ніхто), *keine* (ніяка), *keines* (ніяке),

keine (ніякі): *Hast du einen Bleistift?* – *Nein, ich habe keinen.* – У тебе є олівець? – Ні, немає.

➤ Заперечний займенник *niemand* (ніхто) відмінюється так само, як *jemand*, оскільки він утворений від цього займенника за допомогою негативного елемента: *Ich habe niemandem darüber erzählt.* – Я нікому про це не розповідала.

➤ Заперечний займенник *nichts* (ніщо) не відмінюється: *Es ist nichts passiert.* – Нічого не трапилось.

3.3. Завдання для самоперевірки

Завдання 1. Надайте відповіді на запитання.

- 1) Які функції виконує займенник?
- 2) Які різновиди займенників виділяють у німецькій мові?
- 3) Скільки осіб має особовий займенник?
- 4) Як відмінюються вказівні займенники *der* (цей), *das* (це), *die* (ця), *die* (ці)?
- 5) Як відмінюються присвійні займенники?
- 6) Які особливості вживання мають питальні займенники *was für ein/eine* та *welcher/welche/welches/welche*?
- 7) Що таке відносні займенники і для чого вони використовуються?
- 8) Які особливості вживання має неозначено-особовий займенник *man*?
- 9) Які особливості вживання неозначених займенників ви знаєте?
- 10) Які особливості вживання заперечного займенника *kein* ви знаєте?

Завдання 2. Замініть виділені іменники особовими займенниками.

- 1) Ich muss noch eine Aufgabe machen. **Die Aufgabe** ist nicht leicht.
- 2) Dort steht ein Haus. **Das Haus** hat acht Stockwerke.
- 3) Die Stadt liegt an einem Fluß. **Der Fluß** heißt Oster.
- 4) Über den Fluß führt eine Brücke. **Die Brücke** ist eng.
- 5) Auf dem Tisch liegt ein Buch. **Das Buch** gehört meinem Freund.
- 6) Auf dem Tisch liegen viele Hefte. **Die Hefte** gehören den Schülern.
- 7) Die Zwillinge haben Geburtstag. Ich gratuliere **den Zwillingen** zum Geburtstag.

Завдання 3. Визначте тип та форму займенника. Перекладіть речення українською.

- 1) In dieser Straße wohnt meine Freundin. Ich besuche sie oft. Ihre Eltern wohnen auch in dieser Straße. Ich sehe sie öfter als meine Freundin.
- 2) Da steht Herr Schmidt. Kennst du ihn? – Ja, ich kenne ihn gut. Ich kenne sogar seine Frau.
- 3) Unsere Klasse fährt am Wochenende in den Stadtpark. Man kann dort an einem Wettbewerb teilnehmen.
- 4) Unser Auto hatte einen Unfall. Mein Bruder hat seinen Arm gebrochen. Mir tut mein linkes Bein weh. Wir trösteten einander.
- 5) Wo ist Simon? – Ich habe niemanden hier gesehen. Vielleicht ist er schon nach Hause gegangen?

Завдання 4. Запитайте своїх однокурсників.

- 1) Hat jemand heute früh schon Sport gemacht?
- 2) Kann mir jemand die Hausaufgabe sagen?
- 3) Kann mir jemand die Wechselpräpositionen nennen?
- 4) Hat jemand einen Kaugummi für mich?
- 5) Hat jemand diesen Film schon gesehen?
- 6) Hat jemand dieses Buch schon gelesen?
- 7)
- 8) Hat jemand diese Aufgabe schon gemacht?

Завдання 5. Розкрийте дужки та поставте присудок у правильній формі.

- 1) Wo (treiben) man Sport?
- 2) Wer (aufräumen) heute das Zimmer?
- 3) Im Lessesaal (lesen) man Nachrichten.
- 4) Bald (werden) man das Studium beenden.
- 5) In allen Gruppen (schreiben) man heute einen Test.
- 6) Man (sprechen) im Deutschunterricht nur Deutsch.
- 7) Man (sollen) alle Regeln wiederholen.

Завдання 6. Вставте займенник *man* або *es*.

- 1) _____ ist mit dem Test schon fertig. _____ gibt keine Zeit zum Korrigieren.

2) Von der lauten Musik wird _____ schnell wach. Im Wald wird _____ kälter.

3) _____ läutet, die Stunde beginnt. Auf dem Kirchturm läutet _____ in die Glocke.

4) Im Januar feiert _____ Silvester. Im Dezember wird _____ schnell dunkel.

5) In diesem Roman geht _____ um den Krieg. Heute geht _____ zum Sport.

6) _____ regnet. _____ verbringt die Zeit zu Hause.

7) _____ ist neblig. _____ muss vorsichtig beim Autofahren sein.

Завдання 7. Які закінчення мають вказівні займенники?

Доповніть їх.

- 1) Seit dies__ Zeit blieben wir Freunde.
- 2) Er erzählt gern von dies__ Reise.
- 3) Jen__ Studenten sind von unserer Fakultät.
- 4) Jen__ Lehrer ist besonders großzügig.
- 5) Geben Sie mir bitte dies__ Kuli!
- 6) Über dies__ Sofa hängt ein Bild.
- 7) Hängen Sie das Foto über dies__ Sofa!
- 8) Ich bin mit dies__ Geschenk zufrieden.
- 9) Das Kino liegt jen__ Gebäude gegenüber.
- 10) Nach dies__ Aufgabe gehen alle nach Hause.

Завдання 8. Вставте подані у дужках неозначені займенники у відповідному відмінку.

- 1) Dieses Wort finden Sie in (jedes) Wörterbuch.
- 2) Die Mutter kaufte (beide) Kindern Eis.
- 3) (Alle) Studenten gefällt Fußball.
- 4) Siehst du (jemand) auf der Straße?
- 5) Ich habe (niemand) auf der Straße gesehen.
- 6) Nur (wenige) Studenten konnten diesen Test gut schreiben.
- 7) Die Touristen bewunderten in dieser Stadt (viele) Sehenswürdigkeiten.
- 8) (Irgendein) Mädchen lief beim Regen über die Straße.
- 9) Nach den Ferien kamen wir mit (viele) Eindrücken.
- 10) Kannst du mir für (einige) Tage dieses Buch geben?

Завдання 9. Вставте подані у дужках присвійні займенники у відповідному відмінку.

- 1) Alle begrüßten (unser) Gäste.
- 2) Zum Geburtstag schenkte ich (meine) Freundin ein Bild.
- 3) Ich bin mit (mein) Antwort zufrieden.
- 4) Ich kenne (sein) Eltern noch nicht.
- 5) Ich kenne (unser) Stundenplan noch nicht.
- 6) Gib mir bitte (dein) Heft!
- 7) Ich gratuliere dir zu (dein) Geburtstag und wünsche dir alles Gute.
- 8) Ich helfe (mein) Mitstudenten bei den Aufgaben.
- 9) Erzählen Sie von (Ihr) Reise!
- 10) Seid ihr mit (euer) Aufgaben schon fertig?

РОЗДІЛ 4: ДІЄСЛОВО

Дієслово – це частина мови, яка позначає дію (*spielen*), стан (*sein*), зміну стану (*aufstehen*). В німецькій мові існує різний поділ дієслів. Залежно від критеріїв, наприклад, за функціональним призначенням, виділяють:

- **повнозначні** дієслова, які мають самостійне значення і виконують у реченні функцію присудка: *spielen* (гратися); *sagen* (казати);
- **модальні** дієслова, які виражають ставлення до дії або стану, а не саму дію або стан: *können* (могти), *mögen* (подобатися);
- **допоміжні** дієслова, які використовуються для утворення складних дієслівних форм, наприклад форми минулого часу Perfekt використовуються допоміжні дієслова *haben* або *sein*.

Дієслово в німецькій мові відмінюється, тобто змінюється за категоріями особи, числа, часу. Німецька мова має **шість часових форм** (теперішній час, три форми минулого часу, дві форми майбутнього часу); **два стани** (активний та пасивний) та **три способи** (дійсний, наказовий та умовний).

Для того, щоб вміти утворювати всі ці граматичні форми дієслова, потрібно знати три основи дієслова, які називають **три основні форми**:

- *перша основна форма* – початкова форма або інфінітив (*der Infinitiv*);
- *друга основна форма* – простий минулий час (*das Präteritum*);
- *третья основна форма* – партіцип II (*das Partizip II*).

Наприклад, початкова форма або інфінітив дієслова *spielen* є *spielen*. У формі простого минулого часу це дієслово має такий вигляд: *spielte*; а форма *Partizip II* цього дієслова – *gespielt*. Отже, три основні форми дієслова *spielen*: *spielen* – *spielte* – *gespielt*.

За способом утворення трьох основних форм всі німецькі дієслова поділяються на дієслова сильної (*starke Verben*) та слабкої (*schwache Verben*) дієвідміни або правильні (*regelmäßige Verben*) та неправильні (*unregelmäßige Verben*) дієслова. Дієслово *spielen* належить до слабких або правильних дієслів.

Дієслова, які під час утворення трьох основних форм виявляють ознаки сильних і слабких дієслів, називають *змішаними дієсловами*.

У деяких змішаних дієслів кореневий голосний змінюється в *Präteritum* і в *Partizip II*, наприклад:

- ✓ *kennen* (знати) – *kannte* – *gekannt*;
- ✓ *nennen* (називати) – *nannte* – *genannt*;
- ✓ *senden* (надсилати) – *sandte* – *gesandt*;

За таким зразком основні форми утворюють також і дієслова *brennen* (горіти), *rennen* (мчати), *wenden* (повертати).

Інші змішані дієслова змінюють у *Präteritum* і в *Partizip II* голосний і приголосний, наприклад:

- ✓ *bringen* (приносити) – *brachte* – *gebracht*;
- ✓ *denken* (думати) – *dachte* – *gedacht*.

4.1. Дієвідмінювання дієслів

Як вже зазначалось, **дієслово** в німецькій мові відмінюється, тобто змінюється за категоріями особи, числа, часу. Німецька мова має:

- **шість часових форм** (*Präsens* для вираження теперішнього часу, *Präteritum*, *Perfekt*, *Plusquamperfekt* для вираження минулого часу, *Futur I* і *Futur II* для вираження майбутнього часу);

➤ **три особи** – 1-а особа *ich* (я), *wir* (ми); 2-а особа – *du* (ти), *ihr* (ви); 3-я особа – *er* (він), *sie* (вона), *es* (воно), *sie* (вони). Коли дієслово змінюється за особами, то воно отримує особові закінчення, однакові для всіх часових форм: 1-а особа - **-e i –en**; 2-а особа – **-st i-t**; 3-я особа – **-t i –en**.

➤ **два числа**: однину і множину. **Однина** – 1-а особа – *ich*, 2-а особа – *du*, 3-я особа – *er, sie, es*. **Множина** – 1-а особа – *wir*; 2-а особа – *ihr*; 3-я особа – *sie*.

Шість часових форм німецького дієслова відповідають **трьом часовим формам українського дієслова** та виражають звичні носію української мови теперішній, минулий та майбутній часи:

Таблиця 4.1. Відповідність часових форм німецької та української мов

Теперішній (die Gegenwart)	
das Präsens	<i>Ich gehe jetzt zum Unterricht.</i> – Я йду зараз на заняття.
Минулий (die Vergangenheit)	
das Präteritum/Imperfekt	<i>Früher las ich viel.</i> – Раніше я багато читав/ла.
das Perfekt	<i>Wir haben ihm zum Geburtstag gratuliert.</i> – Ми привітали його з днем народження.
das Plusquamperfekt	<i>Nachdem wir ihm zum Geburtstag gratuliert hatten, grillten wir im Garten.</i> – Після того як ми привітали його з днем народження, ми влаштували у саду гриль/пікнік.
Майбутній (die Zukunft)	
das Futurum I	<i>In zwei Monaten werde ich doch meinen Geburtstag feiern.</i> – Через два місяці я все-таки святкуватиме свій день народження. <i>Du wirst sie kennen.</i> – Ти, мабуть, знаєш її.
das Futurum II показує припущення про завершеність дії в майбутньому часі.	<i>Er wird seine Hausaufgaben bis dahin gemacht haben.</i> – Мабуть, він уже виконає своє домашнє завдання до цього часу.

Розглянемо відмінювання дієслів у всіх часових формах.

4.1.1. Дієвідмінювання дієслів у *Präsens* (у теперішньому часі)

Präsens (теперішній час) дієслів утворюється у такий спосіб: до основи дієслова Infinitiv I додаються особові закінчення (Таблиця 4.2.)

Таблиця 4.2. Особові закінчення дієслова в *Präsens*

Однина (der Singular)	Множина (der Plural)
1-а особа ich (я) –e	1-а особа – wir (ми) –en;
2-а особа – du (ти) –st	2-а особа – du (ти) –t;
3-я особа – er (він), sie (вона) -t es (воно)	3-я особа – sie (вони) –en.

Слабкі дієслова відмінюються шляхом додавання особових закінчень до основи дієслова, наприклад, *spielen*:

ich spiel-e wir spiel-en
du spiel-st ihr spiel-t
er
sie spiel-t sie spiel-en
es

Сильні дієслова з кореневими голосними –а, - е, - au, - о (в деяких дієсловах) змінюють цей голосний у формах **2-ої та 3-ої особи однини** за такою схемою:

- ✓ **а** змінюється на **ä**, наприклад: waschen (мити) – du wäschst; er/sie/es wäscht;
- ✓ **е** змінюється на **і** або на **ie** або на **ieh**, наприклад: nehmen (брати) – du nimmst, er nimmt; sehen (бачити) – du siehst, er sieht; lesen (читати) – du liest, er liest;
- ✓ **au** – **äu**: laufen (бігти) – du läufst, er läuft;
- ✓ **ö**: stoßen (штовхати) – du stößt, er stößt;

Таблиця 4.3. Особливості відмінювання сильних дієслів в Präsens

		e – ie	e – i	e – ieh	a – ä	au – äü	o – ö
Однина	ich	lese	nehme	sehe	fahre	laufe	stoße
	du	liest	nimmst	siehst	fährst	läufst	stößt
	er, sie, es	liest	nimmt	sieht	fährt	läuft	stößt
Множина	wir	lesen	nehmen	sehen	fahren	laufen	stoßen
	ihr	lest	nehmt	seht	fahrt	lauft	stoßt
	Sie, Sie	lesen	nehmen	sehen	fahren	laufen	stoßen

Список сильних дієслів, у яких відбуваються зміни кореневого голосного у формах 2-ої та 3-ої осіб однини подано у ДОДАТКУ А.

Деякі дієслова мають особливості дієвідмінювання. У дієслів, основа яких закінчується на –ß (а також на –s, tz, ss, x, z), форми 2-ої та 3-ої осіб однини збігаються, наприклад: *heißen*.

ich heiß-e /faxe **wir** heiß-en /faxen

du heiß-t / faxt **ihr** heiß-t /faxt

er

sie heiß-t / faxt **sie** heiß-en /faxen

es

У дієслів, які закінчуються на –ern /-eln літера –e в кінці основи дієслова може опускатися у формі 1-ої особи однини, наприклад: *klettern* (займатися скелелазінням) має особливості дієвідмінювання:

ich klett(e)r-e **wir** kletter-n

du kletter-st **ihr** kletter-t

er

sie kletter-t **sie** kletter-n

es

Деякі дієслова в німецькій мові мають особливі (суплетивні) форми дієвідмінювання. Дієвідмінювання дієслова *sein* в Präsens потрібно запам'ятати:

ich **bin** wir **sind**
du **bist** ihr **seid**
er
sie **ist** sie **sind**
es

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

Також потрібно запам'ятати дієвідмінювання дієслів *haben* та *werden* в Präsens:

ich **habe** wir **haben**
du **hast** ihr **habt**
er
sie **hat** sie **haben**
es

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

ich **werde** wir **werden**
du **wirst** ihr **werdet**
er
sie **wird** sie **werden**
es

4.1.2. Дієвідмінювання дієслів у Präteritum (простому розповідному минулому часі)

Präteritum – це друга основна форма німецького дієслова; вважається найпоширенішою формою минулого часу; її ще називають «минулий розповідний час».

Утворення *Präteritum* – форми минулого часу – залежить від того, до якої групи дієслів належить відповідне дієслово: до сильних, слабких чи змішаних. Слабкі дієслова утворюють *Präteritum* шляхом додавання суфікса **-(e)te** до основи дієслова, наприклад: **spielen** – **spiel** (основа дієслова) + **-te** (суфікс слабких дієслів для утворення *Präteritum*) = **spielte** (форма *Präteritum* від дієслова **spielen**). Основа дієслова + суфікс **-(e)te** є другою основною формою слабких дієслів ((Таблиця 4.4)).

Відмінювання дієслів в *Präteritum* відбувається за допомогою особових закінчень дієслова: особові закінчення додаються до другої основної форми сильних дієслів, наприклад: **sehen** (дієслово в початковій формі – Infinitiv I) – **sah** (дієслово у другій основній формі – *Präteritum*). До другої основної форми дієслова **sehen** – **sah** – додаються особові закінчення (Таблиця 4.5).

Таблиця 4.4. Відмінювання слабких дієслів в *Präteritum*

Однина	ich	spielte	machte	lernte	antwortete
	du	spieltest	machtest	lernstest	antwortetest
	er, sie, es	spielte	machte	lernte	antwortete
Множина	wir	spielten	machten	lernten	antworteten
	ihr	spieltet	machtet	lerntet	antwortetet
	sie, Sie	spielten	machten	lernten	antworteten

Таблиця 4.5. Відмінювання сильних дієслів в *Präteritum*

Однина	ich	sah	sprach	lief	stieß
	du	sahst	sprachst	liefst	stießt
	er, sie, es	sah	sprach	lief	stieß
Множина	wir	sahen	sprachen	liefen	stießen
	ihr	saht	spracht	liefert	stießt
	sie, Sie	sahen	sprachen	liefen	stießen

Особливістю відмінювання слабких та сильних дієслів в *Präteritum* є те, що особові закінчення у формах 1-ої та 3-ої осіб однини відсутні і ці форми дієслова збігаються.

Відокремлювані префікси під час відмінювання дієслів в *Präteritum* відокремлюються. У реченні відокремлюваний префікс посідає останню позицію, наприклад: *Wir bereiteten diese Aufgabe zu Hause vor.* – Це завдання ми підготували вдома.

Модальні дієслова утворюють *Präteritum* за моделлю слабких дієслів (більше про модальні дієслова можна дізнатися з п. 4.5. цього розділу).

Таблиця 4.6. Відмінювання модальних дієслів в *Präteritum*

		wollen	sollen	müssen	können	dürfen	mögen
Однина	ich	wollte	sollte	musste	konnte	durfte	mochte
	du	wolltest	solltest	musstest	konntest	durftest	mochtest
	er, sie, es	wollte	sollte	musste	konnte	durfte	mochte
Множина	wir	wollten	sollten	mussten	konnten	durften	mochten
	ihr	wolltet	solltet	musstet	konntet	durftet	mochtet
	sie, Sie	wollten	sollten	mussten	konnten	durften	mochten

Дієслово *wissen* (знати) належить до змішаних дієслів й утворює форми *Präteritum* так:

ich wusste **wir** wussten

du wusstest **ihr** wusstet

er, sie, es wusste **sie, Sie** wussten

Зверніть увагу на особливості утворення форм *Präteritum* такими дієсловами:

kennen – *kannte* (знати)

ich kannte **wir** kannten

du kanntest **ihr** kanntet

er, sie, es kannte **sie, Sie** kannten

denken – *dachte* (думати)

ich dachte **wir** dachten

du dachtest **ihr** dachtet

er, sie, es dachte **sie, Sie** dachten

Дієслова *gehen* (ходити), *stehen* (стояти), *tun* (робити) мають такі особливості дієвідміни в *Präteritum*:

gehen – ging stehen – stand tun – tat
ich ging/stand/tat **wir** gingen/standen/taten
du gingst/standest/tatest **ihr** gingt/standet/tatet
er, sie, es ging/stand/tat **sie, Sie** gingen/standen/taten

Допоміжні дієслова *haben, sein, werden* відмінюються в *Präteritum* так:

hatte (*Präteritum* від *haben*) **war** (*Präteritum* від *sein*) **wurde**
(*Präteritum* від *werden*)

ich hatte/war/wurde **wir** hatten/waren/wurden
du hattest/warst/wurdest **ihr** hattet/wart/wurdet
er, sie, es hatte/war/wurde **sie, Sie** hatten/waren/wurden

Präteritum вважається простою часовою формою (= форма, що складається з одного дієслова) і вживається для вираження минулого часу (момент діє передуює моменту мовлення), наприклад: *Er schrieb einen Brief.* – Він писав листа. *Präteritum* вживається у писемному мовленні – в зв'язних оповіданнях, повідомленнях.

4.1.3. Дієвідмінювання дієслів у *Perfekt* (минулому розмовному часі)

Perfekt належить до складних форм минулого часу. Це означає, що форма будь-якого дієслова в *Perfekt* складається з двох частин: допоміжних дієслів *haben* або *sein* в *Präsens* і *Partizip II* основного дієслова.

Perfekt утворюється за такою схемою:

Запам'ятайте!

допоміжні дієслова *haben* або *sein* в *Präsens* + *Partizip II* основного дієслова

Partizip II належить до незмінних форм дієслова, тому за особами змінюється тільки допоміжне дієслово.

Слабкі дієслова утворюють *Partizip II* у такий спосіб: до основи дієслова додається префікс **ge-** та суфікс **-(e)t**, наприклад:

- ✓ *machen* – **gemacht**;
- ✓ *spielen* – **gespielt**;
- ✓ *klettern* – **geklettert**;

Якщо основа дієслова закінчується на – **d, -t, dn, dm, -ffn, -chn**, то *Partizip II* таких дієслів має суфікс –**et**, наприклад:

- ✓ *baden* (мити, купатися) – **gebadet**;
- ✓ *arbeiten* (працювати) – **gearbeitet**;
- ✓ *widmen* (присвячувати) – **gewidmet**;
- ✓ *regnen* (дощити; йти (про дощ)) – **geregnet**;
- ✓ *öffnen* (відкривати) – **geöffnet**;
- ✓ *zeichnen* (креслити) – **gezeichnet**.

Слабкі дієслова, які закінчуються на – **ieren**, утворюють *Partizip II* лише за допомогою суфікса –**et**, без префікса **ge-**, наприклад:

- ✓ *telefonieren* (телефонувати) – **telefoniert**;
- ✓ *fotografieren* (фотографувати) – **fotografiert**;
- ✓ *buchstabieren* (читати (диктувати) слово (по буквах)) – **buchstabiert**.

Сильні дієслова утворюють *Partizip II* у такий спосіб: до основи дієслова додається префікс **ge-** та суфікс –**(e)n**, наприклад:

- ✓ *lesen* (читати) – **gelesen**;
- ✓ *gehen* (йти) – **gegangen**,
- ✓ *fahren* (їхати) – **gefahren**.

Без префікса **ge-**, а лише за допомогою суфіксів –**(e)t** або –**(e)n** утворюють *Partizip II* сильні та слабкі дієслова з невідокремлюваними префіксами **ge-, er-, ver-, zer-, ent-, emp-, miss-**, наприклад:

- ✓ *erzählen* (розповідати; слабке дієслово) – **erzählt**;
- ✓ *verkaufen* (продавати; слабке дієслово) – **verkauft**;
- ✓ *vergessen* (забувати; сильне дієслово) – **vergessen**;
- ✓ *geschehen* (відбуватися, траплятися; слабке дієслово) – **geschehen**;

Дієслова з відокремлюваним префіксом утворюють *Partizip II* так: префікс **ge-** ставиться між відокремлюваним префіксом та основою дієслова та додається суфікс –**et** або –**(e)n**, наприклад:

- ✓ *einkaufen* (робити покупки) – **eingekauft**;
- ✓ *aufräumen* (прибирати) – **aufgeräumt**;
- ✓ *einsteigen* (заходити (в автобус)) – **eingestiegen**;
- ✓ *abfahren* (відправлятися) – **abgefahren**.

Зі схемою відмінювання дієслів в *Perfekt* можна ознайомитися в Таблицях 4.7. та 4.8.

Таблиця 4.7. Відмінювання слабких та сильних дієслів у *Perfekt*

	machen	lesen
ich	habe gemacht	habe gelesen
du	hast gemacht	hast gelesen
er,sie,es	hat gemacht	hat gelesen
wir	haben gemacht	haben gelesen
ihr	habt gemacht	habt gelesen
sie, Sie	haben gemacht	haben gelesen

Таблиця 4.8. Відмінювання сильних дієслів та дієслів з відокремлюваними префіксами дієслів у *Perfekt*

	aufstehen	fahren
ich	bin aufgestanden	bin gefahren
du	bist aufgestanden	bist gefahren
er,sie,es	ist aufgestanden	ist gefahren
wir	sind aufgestanden	sind gefahren
ihr	seid aufgestanden	seid gefahren
sie, Sie	sind aufgestanden	sind gefahren

Як обирати допоміжне дієслово? Щоб обрати допоміжне дієслово, потрібно знати, що більшість дієслів в німецькій мові утворюють *Perfekt* з допоміжним дієсловом *haben*: всі перехідні дієслова, зворотні дієслова, безособові, модальні та більшість неперехідних дієслів.

Ich habe diesen Text übersetzt. Я переклав цей текст.

Er hat sich gut erholt. Він добре відпочив.

Heute hat es geschneit. Сьогодні сніжило/падав/ішов сніг.

Er hat nach Hause gehen wollen. Він хотів піти додому.

Sie hat lange gearbeitet. Вона довго працювала.

З допоміжним дієсловом *sein* Perfekt утворюють неперехідні дієслова на позначення:

- руху: *fahren* (їхати), *laufen* (бігти), *gehen* (ходити) тощо;
- зміни стану: *aufstehen* (прокидатися), *wachsen* (рости);
- дієслова *sein* (бути), *werden* (ставати), *folgen* (стежити, йти у слід (за кимсь)), *begegnen* (зустрічати), *gelingen* (вдаватися, виходити), *misslingen* (не вдаватися), *geschehen* (відбуватися, траплятися), *passieren* (траплятися (з кимсь)), *bleiben* (залишатися).

➤ дієслова, які можуть бути і перехідними, і неперехідними: вони утворюють Perfekt як з допоміжним дієсловом *haben*, так і з допоміжним дієсловом *sein*. При цьому змінюється і значення дієслова, наприклад:

Er hat uns zum Bahnhof gefahren. – Він довів нас до вокзалу.

Er ist zum Bahnhof gefahren. – Він поїхав на вокзал.

Der Arzt hat meinen kranken Zahn gezogen. – Лікар видалив мій хворий зуб.

Er ist im Sommer aufs Land gezogen. – Улітку він переїхав на дачу/в село.

У словниках на допоміжне дієслово для утворення Perfekt вказує літера (**s**) або (**h**).

Допоміжне дієслово стоїть у простому розповідному реченні і питальному реченні з питальним словом на другому місці, а *Partizip II* – в кінці речення. У загальних запитаннях (питальних реченнях без питального слова) допоміжне дієслово посідає першу позицію в реченні, а *Partizip II* залишається на останньому місці, наприклад:

Ich habe die Hausaufgabe schon gemacht.

Was hast du gelesen?

Ich bin ziemlich früh aufgestanden.

Bist du mit dem Zug gefahren?

Perfekt вживається в німецькій розмовній мові. *Perfekt* характеризує актуальні події минулого часу, пов'язані з моментом мовлення: *Hast du schon gefrühstückt?* – Ти вже поснідав? Або підкреслює результативну завершеність дії: *Nach den Prüfungen bin ich sehr müde, aber in ein paar Tagen habe ich mich erholt.* – Після іспитів я дуже втомився, проте через декілька днів відпочину.

4.1.4. Дієвідмінювання дієслів у Plusquamperfekt (давноминулому часі)

Das Plusquamperfekt, як і *Perfekt*, теж належить до складних форм минулого часу. Він утворюється за допомогою дієслів *haben* або *sein* в Präteritum і Partizip II основного дієслова. Його ще називають **давноминулий час**.

Правила вибору *haben* або *sein* і утворення Partizip II ті самі, що і для *Perfekt*.

Таблиця 4.9. Відмінювання дієслів в *Plusquamperfekt*

	machen	lesen
ich	hatte gemacht	hatte gelesen
du	hattest gemacht	hattest gelesen
er,sie,es	hatte gemacht	hatte gelesen
wir	hatten gemacht	hatten gelesen
ihr	hattet gemacht	hattet gelesen
sie, Sie	hatten gemacht	hatten gelesen

Таблиця 4.10. Відмінювання дієслів в *Plusquamperfekt*

	aufstehen	fahren
ich	war aufgestanden	war gefahren
du	warst aufgestanden	warst gefahren
er,sie,es	war aufgestanden	war gefahren
wir	waren aufgestanden	waren gefahren
ihr	wart aufgestanden	wart gefahren
sie, Sie	waren aufgestanden	waren gefahren

Plusquamperfekt не може вживатися самотійно, тобто написати розповідь з використанням тільки цієї часової форми неможливо. Хоча *Plusquamperfekt* може вживатися у самотійному реченні, як частина розповіді в Präteritum, для того, щоб виразити послідовність подій в минулому, наприклад: „Sonntag. Der Tag des Rennens. Köster *hatte* die

letzte Woche jeden Tag *trainiert*. Abends *hatten* wir dann bis in die Nacht hinein Karl bis aufs kleinste Schraubchen *kontrolliert, geschmiert*, und in Ordnung *gebracht*. Jetzt *saßen* wir am Ersatzteillager und *warteten* auf Köster, der zum Startplatz *gegangen war*.“ (Aus: E.-M. Remarque „Drei Kameraden“) – Неділя. День перегонів. Кестер тренувався минулого тижня щодня. Вечорами ми до ночі перевіряли «Карла» (гоночний автомобіль) до останнього гвинтика, змащували й доводили до ладу. Зараз ми сиділи біля складу запчастин і чекали Кестера, який вирушив до місця старту (Е.-М. Ремарк. Три товариши).

Plusquamperfekt зазвичай вживається в **складнопідрядних реченнях часу** для позначення *передування дії у минулому*. Якщо йдеться про дві дії у минулому й одна з них відбулася раніше, то для її позначення вживається плюсквамперфект. Інша дія у минулому позначається *Präteritum*, отже *Plusquamperfekt* узгоджується з *Präteritum*:

➤ У підрядному реченні часу зі сполучником *nachdem* (після того як), *sobald* (як тільки, лише тільки, ледь) і *als* (коли). Наприклад, *Nachdem ich die Hausaufgaben gemacht hatte, ging ich spazieren*. – Після того, як я виконав завдання, я пішов на прогулянку. *Sobald er eine Tasse Kaffee ausgetrunken hatte, bestellte er gleich eine andere*. – Ледь він випив одну чашку кави, відразу замовив іншу. *Am Wochenende wollte ich das Mittagessen zubereiten. Als ich aber in die Küche kam, sah ich, dass meine Mutter alles schon gekocht hatte*. – У вихідний я хотіла приготувати обід. Але коли я увійшла до кухні, то побачила, що моя мама вже все зварила.

➤ У підрядному реченні часу зі сполучниками *bis, bevor* для вираження *завершеності дії*, наприклад: *Ich probierte erst einige Paar Schuhe, bevor ich die passenden gefunden hatte*. – Я переміряла спочатку кілька пар взуття, перш ніж знайшла підходящі. *Meine Schwester durfte nicht spazieren gehen, bis sie die Hausaufgabe gemacht hatte*. Моїй сестрі не дозволялося йти гуляти, поки вона не зробить домашнє завдання. *Wir warteten an der Tür, bis K. Seine Prüfung abgelegt hatte*. Ми чекали за дверима, поки К. не склав іспит.

4.1.5. Дієвідмінювання дієслів у майбутньому часі (FuturI та FuturII)

Futur I, який служить для вираження майбутнього часу, теж є складною часовою формою.

Він утворюється за допомогою дієслова *werden*, яке вживається в *Präsens*, та форми *Infinitiv I* основного дієслова, наприклад: *Ich werde diese Regel noch einmal wiederholen.* – Я ще раз повторю це правило.

Таблиця 4.11. Відмінювання дієслів в *Futur I*

	telefonieren	anrufen
ich	werde telefonieren	werde anrufen
du	wirst telefonieren	wirst anrufen
er, sie, es	wird telefonieren	wird anrufen
wir	werden telefonieren	werden anrufen
ihr	werdet telefonieren	werdet anrufen
sie, Sie	werden telefonieren	werden anrufen

Коли вживається Futur? *Futur* уживається у повідомленнях про майбутні події, в обіцянках, у прогнозах, у висловлюваннях, де має місце твердий намір, наприклад:

- ✓ *Es wird heute regnen.* – Сьогодні дощитиме.
- ✓ *Die Sonne wird nicht lange scheinen.* – Сонце недовго світитиме.
- ✓ *Das Fest wird leider nicht lange dauern.* – Свято, на жаль, триватиме недовго.

Futur використовують в тому випадку, коли є впевненість, що подія відбудеться, наприклад:

- ✓ *Im Sommer werde ich meine Ferien haben.* – Влітку у мене будуть канікули.
- ✓ *Die Soldaten werden nach dem Krieg zurückkommen.* – Солдати повернуться після війни.

Futur використовується для вираження припущення, що стосується теперішнього часу. Обов'язковим є вживання в таких реченнях модальних слів *wohl* (ймовірно, мабуть), *vielleicht* (можливо), *wahrscheinlich* (ймовірно, напевно).

Futur використовується також для вираження спонукання до дії з певним відтінком погрози, наприклад:

- ✓ *Du wirst jetzt sofort aufräumen!* – Зараз ти негайно прибореш кімнату!
- ✓ *Du wirst sofort nach Hause gehen!* – Що негайно йшов додому!

В німецькій мові є ще одна форма *Futur* – *Futur II*, яка утворюється за допомогою дієслова **werden** в *Präsens* та форми *Infinitiv II* основного дієслова, наприклад: *Er wird (gestern) die Stadt verlassen haben* (*Infinitiv II*). – Він, мабуть, ще (вчора) залишив місто.

Futur II уживається для вираження події, яка, на думку мовця, вже відбулась або відбудеться у майбутньому.

1. *Warum holt Felix seine Matheprüfung nach? – Er wird wohl durchgefallen sein oder einen wichtigen Grund gehabt haben.* – Чому Фелікс перескладає свій іспит з математики? (**Припущення в цьому реченні стосується дії, яка відбулась у минулому.**) – Ймовірно, він провалився або у нього була поважна причина.
2. *Wie schade! Wir wollten doch am Wochenende ins Feriencamp fahren. – Keine Angst! Bis dahin wird er die Prüfung abgelegt haben.* (**Припущення в цьому реченні стосується дії, яка відбудеться у майбутньому.**) – Мабуть, до того часу він складе іспит.

В сучасній німецькій мові *Futur II* уживається рідко.

4.2. Завдання для самоперевірки

Завдання 1. Надайте відповіді на запитання.

1. Які групи дієслів виділяють за функціональним призначенням?
2. Що таке «три основні форми дієслова»?
3. Скільки часових форм має німецьке дієслово?
4. Як утворюється **Präsens** німецьких дієслів?
5. Провідмініуйте слабке дієслово *lernen* в *Präsens*!
6. Як утворюється **Präteritum** німецьких дієслів?
7. Як утворюється **Perfekt** німецьких дієслів?
8. Як утворюється **Plusquamperfekt** німецьких дієслів?
9. Як утворюється **Futur I** німецьких дієслів?
10. Для чого в німецькій мові використовується **Futur II**?

Завдання 2. Впишіть у таблицю відповідні форми дієслів в *Präsens*.

	Ich	du	er	sie	wir	ihr
schwimmt						
tauche						
machen						
klettern						
singst						
kommt						
heißt						

Завдання 3. Заповніть таблицю сильних дієслів.

Infinitiv	Третя особа однини	Переклад українською – дієслово в початковій формі
geben		
	nimmt	
einladen	lädt ein	
		їхати
anfangen		
gelten		
	isst	
sprechen		
		читати
	vergisst	
laufen		
umsteigen		
	gefällt	

Завдання 4. Провідмініайте дієслова у *Präsens* та поясніть особливості їх дієвідмінювання:

- nehmen (брати), treten (входити)
- baden (купатися), arbeiten (працювати)
- atmen (дихати), öffnen (відчиняти), widmen (присвячувати)
- sammeln (збирати), lächeln (усміхатися)

Завдання 5. Відмініайте такі дієслова в *Präteritum*: *abfahren*, *ankommen*, *umsteigen*, *aufstehen*, *kennen lernen*.

Завдання 6. Розкрийте дужки і поставте дієслова у форму *Präteritum*. Перекладіть речення українською.

- a) 1. Die Studenten (fahren) im Sommer ins Feriencamp. 2. Anna (sprechen) über ihre Reise. 3. Er (arbeiten) in einem Hotel. 4. Dieser Soldat (dienen) bei der Artillerie. 5. Die Kinder (zeichnen) die Natur.
- b) 1. Alle (vorbereiten) die Aufgabe gut. 2. Der Zug (ankommen) um 18:25 Uhr. 3. Ich (zurückkommen) nach Hause am Montag. 4. Der Bus (abfahren) am Nachmittag. 5. Er (umsteigen) in Nishyn.
- c) 1. Ich (können) diesen Text nicht übersetzen. 2. Mein Freund (wollen) mich besuchen. 3. Er (wissen) nichts. 4. Wer (kennen) diesen Mann? 5. Wer (sollen) Markus abholen?
- d) 1. Ich (haben) einen Freund in Graz. 2. Mein Freund (werden) Arzt. 3. (Haben) du eine Frage? 4. Er (sein) Architekt. 5. Meine Freundin (sein) krank. 6. Er (haben) keine Zeit.

Завдання 7. Провідмінійте такі дієслова в *Perfekt*: *finden, einschlafen, geben, essen, sein, gehen*.

Завдання 8. Заповніть пропуски і утворіть для цього від поданих праворуч дієслів форму *Perfekt*.

1. Wann ..... ukrainische Delegation nach Brüssel .....?
Fliegen (sein)
2. Wer ..... Ihnen dieses Buch .....?
schenken (haben)
3. Er ..... am Wochenende im Studentenwohnheim .....
Bleiben (sein)
4. Wann .....du ..... heute.....?
aufstehen (sein)
5. Meine Schwester .....mich vom Bahnhof .....
abholen (haben)
6. Gestern ..... mir ein Unglück .....
passieren (sein)
7. Ich ..... Meinem Lehrer auf der Straße .....
begegnen (sein)

Завдання 9. Прочитайте речення та поясніть вибір допоміжного дієслова.

1. Warum hast du diese Geschichte nicht erzählt? 2. Wann bist du gestern aufgestanden? 3. Wann ist Ihr Zug in Berlin angekommen? 4. Welche Gruppe

ist im Lesesaal geblieben? 5. Meine Schwester hat das Auto gefahren. 6. Ich bin mit dem Bus gefahren. 7. Ich bin im Unterricht dem Lehrer gefolgt.

Завдання 10. Заповніть пропуски дієсловами *haben* або *sein*.

1. Ich .....heute um 8:30 Uhr zum Unterricht gekommen. 2. Wer ..... noch im Lesesaal geblieben? 3. ....du dich in diesem Jahr gut erholt? 4. Wann ..... du gestern aufgestanden? 5. Unser Zug .....um 22:16 Uhr in Berlin angekommen. 6. Wem ..... du auf der Straße begegnet? 7. Was ..... dir passiert?

Завдання 11. Яке допоміжне дієслово потрібно вжити у наступних реченнях –*haben* чи *sein*?

1. Sie wird schon Feierabend gemacht .....
2. Bis dahin werden wir mindestens noch einmal in den Urlaub gefahren .....
3. In zehn Jahren wird das Haus zerfallen .....
4. Wenn ihr nach Hause kommt, werde ich schon das Abendessen für euch gekocht .....
5. In spätestens einer Stunde wird das Kind eingeschlafen .....

Завдання 12. Утворіть речення в Futur II.

1. (er/gehen/schon/nach Hause)
2. (ihr/fragen/gar nicht/ihn)
3. (du/liegen/am Strand/die ganze Zeit)
4. Bis dahin (ich/aufwachen/schon wieder)
5. Bis zum Wochenende (wir/lernen/das Lied)

4.3. Спосіб дієслова

Категорія способу є граматичною категорією дієслова, яка виражає відношення названої дієсловом дії до дійсності з погляду мовця. Німецька мова (як і всі індоєвропейські) має три способи: *дійсний (Indikativ)*, *умовний (Konjunktiv)* та *наказовий (Imperativ)*.

Дійсний спосіб означає реальну дію, яка відбувалася, відбувається або відбуватиметься: *будували, будуємо, побудуємо*. Дієслово в дійсному способі обов'язково має часову характеристику.

Наказовий спосіб означає наказ, заклик, прохання, побажання діяти: *розкажи, заспіваймо, збудуйте*.

Умовний спосіб означає дію, можливу за певних умов або бажану.

4.3.1. Наказовий спосіб (Imperativ)

Imperativ (наказовий спосіб) служить для передачі наказу, спонукання та прохання.

Наказовий спосіб української мови (за винятком побажання до 3-ої особи: *Хай/нехай він зробить!*) відповідає **німецькому імперативу**. У німецькій мові *Imperativ* має чотири форми:

- ✓ форму другої особи однини – форма звертання до однієї особи на *ти*,
- ✓ форму другої особи множини – форма звертання до декількох осіб, яким ви можете казати *ти*,
- ✓ форму першої особи множини – форма звертання до однієї або декількох осіб з метою запрошення її/їх до спільної дії,
- ✓ ввічливу форму – форма звертання до однієї або декількох осіб на *ви*.

Таблиця 4.12. Утворення форм наказового способу

	sein	werden	bleiben	waschen	lesen	einkaufen	Sich erholen
Форма 2-ої особи однини	Sei!	Werde!	Bleib (e)!	Wasch!	Lies!	Kaufe ein!	Erhole dich!
Форма 2-ої особи множини	Seid!	Werdet!	Bleibt!	Wascht!	Lest!	Kauft ein!	Erholt euch!
Форма 1-ої особи множини	Seien wir!	Werden wir!	Bleiben wir!	Waschen wir!	Lesen wir!	Kaufen wir ein!	Erholen wir uns!
Ввічлива форма	Seien Sie!	Werden Sie!	Bleiben Sie!	Waschen Sie!	Lesen Sie!	Kaufen Sie ein!	Erholen Sie sich!

Таблиця 4.12. ілюструє особливості утворення форми наказового способу в німецькій мові.

Форма 2-ої особи однини утворюється від основи дієслова у формі другої особи однини, до якої може додаватися закінчення – *e*, наприклад: *du spiel-st* (грати) – *Spiel!* (Грай!). Особовий займенник **du** не вживається.

Закінчення – *e* в сучасній німецькій мові у більшості дієслів не дається, але є деякі дієслова, які завжди утворюють цю форму наказового способу з закінченням – *e*. До таких дієслів належать дієслова, основа яких закінчується на **-ffn, -chn, -dn, -dm, -tm, -d, -t, -ig, -eln, -ern** наприклад:

- ✓ *öffnen* – *Öffne!* (Відкрий!)
- ✓ *zeichnen* – *Zeichne!* (Кресли!)
- ✓ *baden* – *Bade!* (Мий!)
- ✓ *basteln* – *Bastle!* (Майструй!)
- ✓ *sich entschuldigen* – *Entschuldige mich!* (Вибач мені!)

Сильні дієслова з кореневими голосними –**a, -au, -o** втрачають умляут у формі наказового способу 2-ої особи однини, наприклад: *du fährst* – *Fahr!* (Їдь!); *du läufst* – *Lauf!* (Біжи!); *du stößt* – *Stoß!* (Штовхай!)

Відокремлюваний префікс відокремлюється в усіх формах наказового способу і ставиться в кінці, наприклад: *du kaufst ein* – *Kauf ein!* (Купуй!/ Роби покупки!).

Зворотний займенник вживається у формі відповідної особи, наприклад: *sich vorstellen* – *Stell dir vor!* (Уяви!)

Форма 2-ої особи множини утворюється від основи дієслова у формі другої особи множини та збігається з формою дієслова у другій особі множини дійсного способу (*Indikativ*). Особовий займенник **ihr** відсутній, наприклад:

- ✓ *ihr spielt* – *Spielt!* (Грайте!)
- ✓ *ihr wascht* – *Wascht!* (Мийте!)
- ✓ *ihr lest* – *Lest!* (Читайте!)
- ✓ *ihr kauft ein* – *Kauft ein!* (Робіть покупки!)

Зворотній займенник *sich* вживається у формі 2-ої особи множини і стоїть після дієслова: *ihr erholt euch* – *Erholt euch!* (Відпочивайте!);

Форма 1-ої особи множини утворюється від основи дієслова у формі 1-ої особи множини та збігається з формою дієслова у першій особі множини дійсного способу (*Indikativ*). Особовий займенник **wir** вживається після дієслова. Важливо розуміти, що вживання цієї форми виражає запрошення, прохання до спільних дій, а не вимогу, наприклад:

- ✓ *wir spielen* – ***Spielen wir!*** (Граймо!)
- ✓ *wir waschen* – ***Waschen wir!*** (Миймо!)
- ✓ *wir erholen uns* – ***Erholen wir uns!*** (Відпочиваймо!)
- ✓ *wir kaufen ein* – ***Kaufen wir ein!*** (Робімо покупки!)

Ввічлива форма утворюється з форми дієслова у ввічливій формі *Präsens Indikativ*. При цьому змінюється порядок слів ввічливий займенник ставиться після дієслова, наприклад:

- ✓ *Sie spielen* – ***Spielen Sie!*** (Грайте, будь ласка!)
- ✓ *Sie waschen* – ***Waschen Sie!*** (Мийте, будь ласка!)
- ✓ *Sie kaufen ein* – ***Kaufen Sie ein!*** (Робіть покупки, будь ласка!)
- ✓ *Sie erholen sich* – ***Erholen Sie sich!*** (Відпочивайте, будь ласка!)

Утворення форм наказового способу допоміжних дієслів має свої особливості, що продемонстровано у *Таблиця 4.12*.

4.3.2. Умовний спосіб (*Konjunktiv*)

Konjunktiv – умовний спосіб – виражає оцінне ставлення мовця до змісту висловлення в аспекті реальності або нереальності його здійснення. Якщо йдеться про нереальну, а лише можливу або неможливу дію, про припущення або бажане, то присудок має стояти у формі кон'юнктиву. Крім того, у німецькій мові *der Konjunktiv* вживається для оформлення непрямої мови.

Таблиця 4.13. Типологія форм німецького кон'юнктиву

№	Форми німецького кон'юнктиву	Приклади
1.	Презентальні форми	<i>Präsens Konjunktiv</i> <i>Perfekt Konjunktiv</i> <i>Futurum Konjunktiv</i>
2.	Претеритальні форми	<i>Präteritum Konjunktiv</i> <i>Plusquamperfekt Konjunktiv</i> <i>Konditionalis Konjunktiv</i>
3.	Особливі форми кондинціоналу	<i>Konditionalis I & II</i>

В німецькій мові дієслово у кон'юнктиві має всі ті часові форми, які має дієслово в дійсному способі (*Präsens Konjunktiv, Präteritum Konjunktiv, Perfekt Konjunktiv, Plusquamperfekt, Futurum I, Futurum II*). Кожна форма кон'юнктиву відрізняється від відповідної форми

дійсного способу за утворенням (**die Bildung**), за значенням (**die Bedeutung**) та за сферою вживання (**der Gebrauch**).

Для утворення *Präsens Konjunktiv* та *Präteritum Konjunktiv* використовується суфікс **-e**, який стоїть між коренем та особовим закінченням, наприклад: *du frag-e-st, ihr frag-e-t, du les-e-st, ihr les-e-t; du fahr-e-st, ihr fahr-e-t*. Особливістю утворення цих форм *Konjunktiv* є відсутність особових закінчень у формах 1-ої та 3-ої осіб однини: *ich frag-e, er frag-e, ich fahr-e, er fahr-e*.

Präsens Konjunktiv утворюється за схемою:

Präsens Konjunktiv = основа інфінітиву + e + особові закінчення

WICHTIG!

Кореневий голосний в *Präsens Konjunktiv* не змінюється, наприклад:

kommen	lesen	bringen	nehmen
ich komm-e	ich les-e	ich bring-e	ich nehm-e
du komm-e-st	du les-e-st	du bring-e-st	du nehm-e-st
er			
sie } komm-e	les-e	bring-e	nehm-e
es }			
wir komm-e-n	wir les-e-n	wir bring-e-n	wir nehm-e-n
ihr komm-e-t	ihr les-e-t	ihr bring-e-t	ihr nehm-e-t
sie komm-e-n	sie les-e-n	sie bring-e-n	sie nehm-e-n

Дієслова **haben, sein, werden** утворюють форми *Präsens Konjunktiv* за загальними правилами. Дієслово **sein** не має суфіксу **-e** в однині:

haben	sein	werden
ich hab-e	ich sei	ich werd-e
du hab-e-st	du sei (e)-st	du werd-e-st
er		
sie } hab-e	sei	werd-e
es }		
wir hab-e-n	wir sei-e-n	wir werd-e-n
ihr hab-e-t	ihr sei-e-t	ihr werd-e-t
sie hab-e-n	sei-e-n	sie werd-e-n

Модальні дієслова та дієслово *wissen* (знати) утворюють *Präsens Konjunktiv* за загальними правилами:

sollen	müssen	können	mögen	wissen
ich soll-e	ich muss-e	ich könn-e	ich mög-e	ich wiss-e
du soll-e-st	du muss-e-st	du könn-e-st	du mög-e-st	du wiss-e-st
er				
sie } soll-e	müss-e	könn-e	mög-e	wiss-e
es }				
wir soll-e-n	wir muss-e-n	wir könn-e-n	wir mög-e-n	wir wiss-e-n
ihr soll-e-t	ihr muss-e-t	ihr könn-e-t	ihr mög-e-t	ihr wiss-e-t
sie soll-e-n	sie muss-e-n	sie könn-e-n	sie mög-e-	sie wiss-e-n

Präteritum Konjunktiv

Форми *Präteritum Konjunktiv* слабких дієслів повністю збігаються з формами *Präteritum* дійсного способу.

ich antwortete   *wir* antworteten
du antwortetest   *ihr* antwortetet
er, sie, es antwortete   *sie* antworteten

Сильні, допоміжні та модальні дієслова (крім дієслів **wollen** та **sollen**) отримують в *Präteritum Konjunktiv* умлаут.

Präteritum Konjunktiv утворюється за схемою:

Präteritum Konjunktiv = друга основна форма + e + особові закінчення (з умлаутом)

kommen – kam	wissen – wusste	haben – hatte	sein – war
ich käm-e	ich wüsst-e	ich hätt-e	ich wär-e
du käm-e-st	du wüsst-e-st	du hätt-e-st	du wär-e-st
er			
sie } käm-e	wüsst-e	hätt-e	wär-e
es }			
wir käm-e-n	wir wüsst-e-n	wir hätt-e-n	wir wär-e-n
ihr käm-e-t	ihr wüsst-e-n	ihr hätt-e-t	ihr wär-e-n
sie käm-e-n	sie wüsst-e-n	sie hätt-e-n	sie wär-e-n

werden – wurde	müssen – musste	mögen- mochte	können – konnte
ich würd-e	ich müsste	ich möchte	ich könnte
du würd-e-st	du müsstest	du möchtest	du könntest
er			
sie } würd-e	müsste	möchte	könnte
es }			
wir würden	wir müssten	wir möchten	wir könnten
ihr würdet	ihr müsstet	ihr möchtet	ihr könntet
sie würden	sie müssten	sie möchten	sie könnten

Так само утворюються форми кон'юнктиву від дієслова **dürfen**,

Складні часові форми кон'юнктиву

Форми *Perfekt Konjunktiv*, *Plusquamperfekt*, *Futurum Konjunktiv* відрізняються від відповідних форм дійсного способу тим, що допоміжне дієслово вживається у формі кон'юнктиву.

WICHTIG!

Perfekt Konjunktiv утворюється за схемою:

Perfekt Konjunktiv = *haben/sein* (в *Präsens Konjunktiv*) + Partizip II.

ich habe geschrieben

ich sei gekommen

du habest geschrieben

du seiest gekommen

Plusquamperfekt Konjunktiv утворюється за схемою:

Plusquamperfekt Konjunktiv = *haben/sein* (в *Präteritum Konjunktiv*) + Partizip II.

ich hätte geschrieben

ich wäre gekommen

du hättest geschrieben

du wärest gekommen

Futurum I Konjunktiv утворюється за схемою:

Futurum I Konjunktiv = *werden* (в *Präsens Konjunktiv*) + Infinitiv 1.

ich werde lesen

du werdest lesen

er werde lesen

Також є описові форми **Konjunktiv: Konditionalis I** та **Konditionalis II**, які утворюються так:

Konditionalis I = werden (в Präteritum Konjunktiv) + **Infinitiv I**.

ich würde lesen
du würdest lesen
er würde lesen

Konditionalis II = werden (в Präteritum Konjunktiv) + **Infinitiv II**.

ich würde (diesen Text) gelesen haben
du würdest (diesen Text) gelesen haben
er würde (diesen Text) gelesen haben

Форми кондинціоналу – **Konditionalis I** та **Konditionalis II** використовуються для заміни форм дійсного способу, якщо останні збігаються з формами кон'юнктиву. Наприклад, *Ich werde diese Arbeit machen, wenn ich Zeit hätte.* – У головному реченні дієслово *machen* використано у формі Futurum I Konjunktiv, 1-ої особи однини.

Ця форма збігається з формою дійсного способу, майбутній час: *Ich werde diese Arbeit machen.* Тому тут можна замінити форму Futurum I Konjunktiv на форму **Konditionalis I**: *Ich würde diese Arbeit machen, wenn ich Zeit hätte.*

Форми **Konditionalis I** використовуються, наприклад, для вираження відносного майбутнього часу у нереальних порівняннях: *Er tat, als würde er gehen.* – Він зробив так, немов він йтиме.

Форми кондинціоналу I та II / **Konditionalis I** та **Konditionalis II** можуть також вживатися у головному реченні складнопідрядного речення умови:

- ✓ *Sie würde diese Aufgabe machen, wenn Sie Zeit hätte.* / Вона виконала б це завдання, якби в неї (зараз) був час.
- ✓ *Sie würde diese Aufgabe gemacht haben, wenn er Zeit gehabt hätte.* / Вона виконала б це завдання, якби в неї (тоді) був час.

Der Konjunktiv Passiv / кон'юнктив пасив

WICHTIG!

Konjunktiv Passiv утворюється так, як і *Passiv* у дійсному способі - пасив стану (*Zustandspassiv*) або пасив, що відображає процес або дію (*Vorgangspassiv*).

допоміжне дієслово (у відповідній часовій формі) + Partizip II
повнозначного дієслова

допоміжне дієслово *werden* вживається у формі кон'юнктиву

Das Haus **werde** hier **gebaut**. (*Konjunktiv Passiv Präsens*)

Das Haus **würde** hier **gebaut**. (*Konjunktiv Passiv Präteritum*)

Das Haus **sei** hier **gebaut worden**. (*Konjunktiv Passiv Perfekt*)

Das Haus **wäre** hier **gebaut worden**. (*Konjunktiv Passiv Plusquamperfekt*)

Das Haus **werde** hier **gebaut werden**. (*Konjunktiv Passiv Futurum I*)

Das Haus **werde** hier **gebaut werden sein**. (*Konjunktiv Passiv Futurum II*)

Вживання Konjunktiv (умовного способу)

1) Для вираження нереального бажання.

*Wenn ich doch morgen Zeit **hätte!*** (Якби я завтра мала час!)

***Hätte** ich bloß morgen Zeit!*

*Wenn ich gestern Zeit **gehabt hätte!*** (Якби я вчора мала час!)

*Wenn ich nur gestern rechtzeitig **gekommen wäre!*** (Якби я вчора прийшов вчасно!)

Запам'ятайте!

У німецькій мові для вираження бажання та можливості використовуються різні часові форми, в українській мові – одна, наприклад:

***Я могла б** допомогти тобі вчора.*

***Я могла б** допомогти тобі зараз.*

***Я могла б** допомогти тобі завтра.*

Для перекладу цих речень німецькою мовою використовуються різні часові форми *Konjunktiv*:

*Ich **hätte** dir gestern **helfen können**.* Plusquamperfekt Konjunktiv

*Ich **könnte** dir jetzt (morgen) **helfen**.* Präteritum Konjunktiv

Präteritum Konjunktiv, *Plusquamperfekt Konjunktiv* та *Konditionalis* відповідають умовному способу української мови. *Präteritum Konjunktiv* та *Konditionalis* співвідносяться з теперішнім або майбутнім часом в українській мові, а *Plusquamperfekt Konjunktiv* – з минулим часом.

2) Для вираження нереальної умови (в умовних реченнях):

Wenn ich heute Zeit **hätte**, **käme** ich zu dir! (**würde** ich zu dir **kommen**)
/ (Якби у мене сьогодні був час, то прийшла б до тебе!)

3) Для вираження порівняння (у порівняльних реченнях зі сполучниками *als ob* та *als wenn*):

У підрядних реченнях зі сполучниками *als*, *ob*, *als wenn*, *als* (для теперішнього часу – *Präteritum Konjunktiv*, для минулого часу – *Präteritum Konjunktiv*). Якщо вживаємо сполучник *als*, то присудок (або змінювану частину присудка) ставимо після сполучника, а не в кінці речення:

Er sieht so aus, als wäre er krank. / Він виглядає, ніби він хворий.
(*als ob er krank wäre*).

Німецькі порівняльні речення чітко характеризують певні часові відношення, які потрібно враховувати при перекладі.

- *Präsens Konjunktiv* та *Präteritum Konjunktiv*, як правило, виражають одночасність дій, що відбуваються у підрядному реченні та у головному реченні: *Sie sieht so aus, als ob sie weine/weinte.* / Вона виглядає так, буцімто/немов/нібито вона **плаче**.
- *Perfekt Konjunktiv* та *Plusquamperfekt Konjunktiv* виражають передумання дії, яке уточнюється лексико-граматичними засобами: *Sie sieht so aus, als ob sie geweint hat.* / Вона виглядає так, буцімто/немов/нібито вона **плакала**.
- *Futurum I* та *Konditionalis Konjunktiv* виражають дію, яка відбудеться у майбутньому: *Sie sieht so aus, als ob sie weinen werde (würde).* / Вона виглядає так, буцімто **вона почне плакати / плакатиме**.

4) Ввічливе прохання

Як правило, для вираження ввічливого прохання використовують модальні дієслова *dürfen* та *können*, допоміжні дієслова *wäre* та *hätte* або форму *Konditionalis* з дієсловом *würde* :

- ✓ *Könnten Sie mir bitte helfen?* – Ви не могли б мені допомогти?
- ✓ *Dürfte ich Sie um Hilfe bitten?* – Чи можу я просити вас про допомогу?
- ✓ *Ich hätte gern zwei Stück Zwiebelkuchen.* – Я хотів би/хотіла б два шматочки пирога з цибулею.
- ✓ *Würden Sie mir bitte dieses Buch bringen?* – Не могли б ви принести мені цю книгу?
- ✓ *Hätten Sie fünf Minuten Zeit für mich?* – Чи не буде у вас п'ять хвилин часу для мене?

5) У непрямій мові:

Er sagt, sein Freund schreibe jetzt Hausaufgaben.

Він каже, що його друг пише зараз домашні завдання.

Німецький *Konjunktiv* відрізняється від українського умовного способу тим, що він використовується для вираження слів / думки іншої людини в непрямій мові (у мові новин): *Der Politiker sagte, man müsse sich an die Verordnung halten.* – Політик казав, що потрібно дотримуватися порядку денного.

4.4. Завдання для самоперевірки

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. Назвіть три способи німецького дієслова.
2. Скільки форм наказового способу є в німецькій мові? Назвіть їх.
3. Які особливості утворення форм наказового способу в німецькій мові ви знаєте?
4. Що означає умовний спосіб у німецькій мові?
5. Чим відрізняється українське дієслово в умовному способі від німецького дієслова в умовному способі?
6. Які часові форми має німецьке дієслово у кон'юнктиві? Назвіть їх.
7. Чим відрізняється кожна форма німецького кон'юнктиву від відповідної форми дійсного способу?

8. Коли використовуються форми *Konditionalis I* та *Konditionalis II*?
9. Назвіть сфери вживання німецького кон'юнктиву.
10. Які особливості вживання форм кон'юнктиву для вираження бажання та можливості у німецькій мові Ви знаєте?

Завдання 2. Утворіть *Imperativ* від дієслів (1-10). Впишіть правильні форми наказового способу.

Infinitiv	du	ihr	Sie
machen	Mach!	Macht!	Machen Sie!
1. Arbeiten	.....	.....	.....
2. Bitten	.....	.....	.....
3. Essen	.....	.....	.....
4. Fahren	.....	.....	.....
5. Lesen	.....	.....	.....
6. Nehmen	.....	.....	.....
7. Öffnen	.....	.....	.....
8. Sehen	.....	.....	.....
9. Sich setzen	.....	.....	.....
10. Still sein	.....	.....	.....

Завдання 3. Що каже мама своїм дітям? Утворіть *Imperativ*. Зверніть увагу на особові займенники!

Die Kinder machen ihre Hausaufgaben nicht. – Macht eure Hausaufgaben.

1. Luisa räumt ihr Zimmer nicht auf. - .....
2. Nico wartet nicht. - .....
3. Das Baby isst die Suppe nicht. - .....
4. Die Kinder sind nicht lieb. - .....
5. Ihre Tochter macht die Tür nicht zu. - .....
6. Ihr Sohn setzt sich nicht an den Tisch. - .....
7. Simon spielt mit Papas Brille. - .....
8. Die Kinder waschen sich nicht. - .....
9. Kati räumt den Tisch nicht ab. - .....
10. Felix lädt seine Freunde nicht ein. - .....

Завдання 4. Впишіть у таблицю форми дієслів.

Spielen	Du spielst	Spiel! Spiele!	Spielt!	Spielen Sie!
Essen				
fahren				
sich freuen				
Sein				
lesen				
geben				

Завдання 5: Прочитайте речення та проаналізуйте форму присудка.

A 1. Ich hätte es schneller geschrieben. 2. Es wäre besser, wenn du die Arbeit schon beendet hättest. 3. Beinahe hätte ich mich verspätet. 4. Wäre das Wetter gut, so würden wir ins Grüne fahren. 5. Wenn ich es nicht mit eigenen Augen gesehen hätte, wäre es mir unvorstellbar gewesen, dass es so weit kommen kann.

B 1. Man könnte sich diesen Film heute Abend ansehen. 2. Die Mutter hätte gestern nicht zu Hause bleiben können. 3. Wer könnte uns helfen? 4. Die Präsentation könnte morgen beendet werden. 5. Du hättest die Aufgabe gestern beenden können.

C 1. Man vergesse nicht, seinen Arbeitsplatz in Ordnung zu bringen. 2. Es sei betont, dass diese Maßnahmen wichtig sind. 3. Es sei bemerkt, dass der Versuch zweimal wiederholt wurde. Käme er doch heute! Die Linie sei gerade. An deiner Stelle bliebe ich hier. Draußen ist es, als ob es geregnet hätte.

Завдання 6. Утворіть речення та виразіть прохання.

<i>Würden Sie mir bitte</i>	das Buch für zwei Tage geben
<i>Würden Sie mir bitte</i>	Ihre Wohnung zeigen
<i>Würden Sie mir bitte</i>	bei der Übersetzung helfen
<i>Würden Sie mir bitte</i>	diese Regel erklären
<i>Würden Sie mir bitte</i>	den Weg zeigen
<i>Würden Sie mir bitte</i>	.....

Завдання 7. Утворіть речення. Виразіть нереальне бажання та використайте для цього дієслово *mögen* в формі *Präteritum Konjunktiv* та такі словосполучення:

1. Dich am Sonntag besuchen;
2. Dich zum Kaffee einladen;
3. Dich nach Hause begleiten.
4. Dich meinem Freund vorstellen.
5. Zum Ferienjob fahren.
6. Die Dekanin sprechen.

4.5. Модальні дієслова

У німецькій мові є **шість модальних дієслів**: *können* (могти, мати можливість, уміти), *dürfen* (мати дозвіл, могли), *müssen* (мусити, бути змушеним), *sollen* (мусити, бути зобов'язаним), *wollen* (хотіти, бажати), *mögen* (хотіти, бажати, любити). Дієвідмінювання модальних дієслів в *Präsens* подано у

Таблицях 4.14, 4.15:

Таблиця 4.14. Дієвідмінювання модальних дієслів в *Präsens*

	können	dürfen	müssen	sollen	wollen	mögen
ich	kann	darf	muss	soll	will	mag
du	kannst	darfst	musst	sollst	willst	magst
er, sie, es	kann	darf	muss	soll	will	mag
wir	können	dürfen	müssen	sollen	wollen	mögen
ihr	könnt	dürft	müsst	sollt	wollt	mögt
sie, Sie	können	dürfen	müssen	sollen	wollen	mögen

Таблиця дієвідмінювання модальних дієслів в *Präsens* демонструє, що всі модальні дієслова не мають особових закінчень у формах 1-ої та 3-ої осіб однини та (за винятком *sollen*) змінюють кореневий голосний у формах 1-ої, 2-ої та 3-ої осіб однини.

Таблиця 4.15. Дієвідмінювання модальних дієслів в *Präteritum*

	können	dürfen	müssen	sollen	wollen	mögen
ich	konnte	durfte	musste	sollte	wollte	mochte
du	konntest	durftest	musstest	solltest	wolltest	mochtest
er, sie, es	konnte	durfte	musste	sollte	wollte	mochte
wir	konnten	durften	mussten	sollten	wollten	mochten
ihr	konntet	durftet	musstet	solltet	wolltet	mochtet
sie, Sie	konnten	durften	mussten	sollten	wollten	mochten

Дієслово *möchten* є формою *Präteritum Konjunktiv* від дієслова *mögen*. Ця форма вживається для вираження бажання, пропозиції і не використовується для позначення минулого часу, наприклад: *Ich möchte Limo.* (Я хотіла б лимонаду.)

Модальні дієслова можуть утворювати *Perfekt*: *Ich habe das nicht essen wollen.* – Я не хотів їсти. У *Perfekt* всі модальні дієслова стоять у формі *Infinitiv I* замість *Partizip II*. Якщо модальне дієслово вживається в реченні самотійно, без інших дієслів, то воно утворює *Partizip II*, наприклад: *Er hat das nicht gewollt.* – Він цього не хотів.

Основне значення модальних дієслів – модифікувати значення основного дієслова, тобто виражати ставлення мовця до суб'єкта речення, наприклад: *Max kann singen.* (Макс вміє співати).

Модальні слова позначають також відношення суб'єкта речення до дії, яку він вчиняє. Ці значення називають «об'єктивними» .

Набагато складніше та цікавіше для мовця є можливість виразити за допомогою модальних дієслів своє **суб'єктивне ставлення, оцінку** певного факту, події, як **припущення** (*Max kann gesungen haben*).

У *Таблиці 4.16* подано основні значення модальних дієслів та проілюстровано їхнє вживання.

Таблиця 4.16 Модальні дієслова в німецькій мові: Значення та вживання

Модальне дієслово	Основне значення	Infinitiv I: Вживання	Infinitiv II: Припущення
können	Фізична можливість	Er kann schwimmen / Він уміє, може ...	Er könnte geschwommen sein. / Він, ймовірно, плавав.
dürfen	Моральна можливість, право	Hier darf man nicht rauchen / Тут не можна палити.	Es dürfte schon geläutet haben / Здається, пролунав дзвоник.

wollen	Суб'єктивне бажання Послаблене бажання	Die Schüler wollen gute Noten haben. / Учні хочуть мати гарні оцінки. Wollen wir dieses Thema besprechen./ Обговорімо цю тему!	Er will das gemacht haben. / Кажуть/ стверджують, що він це зробив.
mögen	Посилене/ послаблене бажання.	Ich mag Kaffee./ Я люблю каву.	Er mag das gemacht haben / Мабуть, він це робив.
sollen	Суб'єктивна необхідність	Sie soll den Test schreiben/ Їй потрібно, треба .../	Sie soll den Test geschrieben haben / Кажуть, що вона написала тест.
müssen	Об'єктивна необхідність	Es regnet. Ich muss meinen Regenschirm mitnehmen. / Мені потрібно/ я мушу взяти свою парасольку.	Dieser Text muss interessant gewesen sein./ Я вважаю, що цей фільм цікавий.

Всі модальні дієслова мають такі спільні риси:

WICHTIG!

- ✓ Якщо модальні дієслова вживаються з початковою формою іншого дієслова / *Infinitiv I*, то перед *Infinitiv* не ставиться частка *zu*, наприклад: *Er kann schwimmen.*
  - ✓ Модальні дієслова можуть вживатися самотійно, без *Infinitiv* іншого дієслова, наприклад: *Ich mag keine Milch.* – Я не люблю молоко. *Sie kann gut Deutsch.* – Вона добре знає німецьку.
  - ✓ Від модальних дієслів, які вживаються самотійно, у стандартній німецькій мові форми *Passiv* та *Imperativ* не утворюються.
- До інших засобів вираження модальності також належать:
- ✓ Конструкції *haben + zu + Infinitiv* та *sein + zu + Infinitiv*: конструкція *haben + zu + Infinitiv* має модальне значення та виражає примус, необхідність, закон тощо, наприклад: *Der Fußgänger*

hat die Verkehrsregeln zu beachten. – Пішохід повинен дотримуватися правил дорожнього руху. У цій конструкції носієм дії є підмет, тому *haben + zu + Infinitiv* можна замінити на активну конструкцію з модальним дієсловом, порівняй: *Der Fußgänger muss die Verkehrsregeln beachten.*

- ✓ Конструкція *sein + zu + Infinitiv* має пасивне значення. Крім вираження необхідності ця конструкція вживається також для вираження можливості або неможливості, наприклад: *Die Verkehrsregeln sind ständig zu beachten.* – Правил дорожнього руху потрібно дотримуватися постійно. У цій конструкції дію спрямовано на підмет, тому зворот *sein + zu + Infinitiv* можна замінити на пасивну конструкцію з модальним дієсловом, порівняй: *Die Verkehrsregeln müssen ständig beachtet werden.*
- ✓ Конструкції *haben + zu + Infinitiv* та *sein + zu + Infinitiv* можуть бути синонімічні модальному дієслову *können*, наприклад: *Wir haben uns gut erholt. Ich habe viele Fotos zu zeigen.* – Ми добре відпочили. Я можу показати багато фотографій. *Dieses Smartphone ist leider nicht zu reparieren.*
– Цей смартфон, на жаль, не можна відремонтувати.
- ✓ Дієслово *brauchen* (як правило, з запереченням), наприклад: *Du brauchst nicht diesen Text zu übersetzen.* – Тобі не потрібно перекладати цей текст. *Du brauchst nur / kaum zu warten.* – Навряд чи тобі потрібно чекати. Якщо дієслово *brauchen* вживається з прислівниками *nur* (тільки) або *kaum* (ледь), то воно теж набуває модального значення.
- ✓ Модальні значення мають також конструкції *zu + Partizip II*; *lassen + sich + Infinitiv*; *es gibt+zu + Infinitiv* (можна /потрібно зробити що-небудь); дієслова *pflügen* (у значенні «мати звичай, зазвичай»), *scheinen* (здаватися), *glauben* (вважати, думати), *vermögen* (могти), *wissen* (знати), *verstehen* (у значенні «вміти, могти»), *stehen* у конструкції *etwas steht zu erwarten / zu befürchten / hoffen* (потрібно / можна очікувати / побоюватися / сподіватися).

Дієслово *lassen* може вживатися самотійно, як повнозначне дієслово у значенні «залишати», а також, як і модальні дієслова, з *Infinitiv I* іншого дієслова, без частки *zu*, наприклад:

- ✓ *Ich lasse meinen Koffer an der Pforte.* – Я залишу свою валізу на вахті. – У наведеному прикладі дієслово *lassen* вживається самотійно.
- ✓ *Ich lasse mein Haar schneiden.* – Я стрижу волосся в перукарні. У цьому прикладі дієслово *lassen* вживається з *Infinitiv I* іншого дієслова і вказує на те, що дія (стригти) виконується іншою особою (перукарем).

Дієслово *lassen* відмінюється як сильні дієслова й одержує у формах 2-ої та 3-ої осіб однини умлаут (Таблиця 4.17.).

Таблиця 4.17 Відмінювання дієслова *lassen*

Однина		Множина	
ich	lasse	wir	lassen
du	lässt	ihr	lasst
er, sie, es	lässt	sie, Sie	lassen

Як самотійне дієслово *lassen* вживається в таких значеннях:

- ✓ залишати щось: *Ich habe meinen Regenschirm zu Hause gelassen.* – Я залишив вдома парасольку.
- ✓ переставати що-небудь роботи, припиняти, кидати: *Lass das!* – Припини!
- ✓ віддавати, продавати, передавати, поступатися: *Ich kann dir mein Kursbuch kurz lassen.* – Я можу дати тобі свій підручник ненадовго.

Як модальне дієслово *lassen* вживається в таких значеннях:

- ✓ доручати кому-небудь робити що-небудь замість себе, просити, змушувати що-небудь робити: *Ich lasse mir ein Kleid nähen.* – Я шию собі сукні (в ательє).
- ✓ дозволяти, допускати, терпіти, не заважати: *Lassen Sie uns nach Hause gehen!* – Відпустить нас додому/Дозвольте нам піти додому!

- ✓ спонукання до виконання дії: *Lass mich in Ruhe!* – Дай мені спокій!
- ✓ можливість / неможливість виконання дії: *Dieses Smartphone lässt sich nicht reparieren.* – Цей смартфон не можна відремонтувати.

4.6. Зворотні дієслова

Зворотними дієслова (*Reflexivverben*) називаються дієслова, що уживаються зі зворотним займенником *sich*. Зворотні дієслова позначають дію, спрямовану на суб'єкт цієї дії (звідси й назва зворотне дієслово).

У німецькій мові зворотні дієслова не завжди співпадають з українськими: *sich erholen* – відпочивати; *sich freuen* – радіти; *lernen* – навчатися;

Зворотні дієслова в німецькій мові потрібно вчити запам'ятовувати, оскільки немає правила, за яким можна визначити, яке дієслово є зворотним, а яке – ні. Особливості дієвідмінювання зворотних дієслів – змінювання зворотного займенника *sich* за особами – подано у *Таблиці 4.18*.

Таблиця 4.18 Відмінювання зворотних дієслів в *Präsens*

Однина		Множина	
ich	erhole mich	wir	erholen uns
du	erholst dich	ihr	erholt euch
er, sie, es	erholt sich	sie, Sie	erholen sich

В *Präsens* зворотні дієслова одержують особові закінчення, як і всі сильні або слабкі дієслова. Також змінюється зворотний займенник *sich*.

У деяких зворотних дієслів займенник *sich* вживається в *Akkusativ*, на що вказує словник, наприклад:

- а) (einen Körperteil, jmdn., sich **waschen**) **einen Körperteil, seinen, jmds. Körper reinigen**

BEISPIELE:

das Gesicht, die Hände, Füße **waschen**

das Kind ist immer sauber **gewaschen**

sich [Dativ] die Haare, den Kopf **waschen**

sich gründlich, kalt, warm, von Kopf bis Fuß, von oben bis unten **waschen**

Дієслово *sich waschen* у наведеному прикладі з Дигітального словника сучасної німецької мови вимагає вживання зворотного займенника у *Dativ* у значенні «мити волосся, голову». Це означає, що зворотний займенник *sich* у формах 1-ої та 2-ої осіб однини вживається у *Dativ* (Таблиця 4.19).

Таблиця 4.19 Відмінювання зворотного дієслова *sich (Dativ) waschen* в *Präsens*

Однина		Множина	
ich	wasche mir (die Haare)	wir	waschen uns (die Haare)
du	wäschst dir (die Haare)	ihr	wascht euch (die Haare)
er, sie, es	wäscht sich (die Haare)	sie, Sie	waschen sich (die Haare)

У значенні «митися холодною/гарячою водою; митися з голови до ніг» зворотний займенник *sich* уживається в *Akkusativ* (Таблиця 4.20):

Таблиця 4.20 Відмінювання зворотного дієслова *sich (Akkusativ) waschen* в *Präsens*

Однина		Множина	
ich	wasche mich (kalt)	wir	waschen uns (kalt)
du	wäschst dich (kalt)	ihr	wascht euch (kalt)
er, sie, es	wäscht sich (kalt)	sie, Sie	waschen sich (kalt)

Місце зворотного займенника у реченні залежить від типу речення та від того, чим виражений підмет:

✓ У простому розповідному реченні з прямим та зворотним порядком слів зворотний займенник стоїть після дієслова: *Ich wasche mir die Hände.* – Я мию (собі) руки. *Am Abend wasche ich mich kalt.* – Ввечері я миюсь холодною водою.

✓ У питальних реченнях зворотний займенник стоїть після підмета, якщо підмет виражений особовим займенником: *Wann wäschst du dich kalt?* - Коли ти миєшся холодною водою? *Wäschst du dich kalt oder warm?* - Ти миєшся холодною чи гарячою водою?

✓ Якщо підмет виражений іменником, то зворотний займенник у питальних реченнях стоїть після дієслова, перед підметом, наприклад: *Wann wäscht sich Nico kalt?* - Коли Ніко миється холодною водою? *Wäscht sich Nico kalt oder warm?* - Ніко миється холодною чи гарячою водою?

✓ У наказовому способі зворотний займенник залишається і вживається після дієслова (форми 2-ої особи однини та множини) або після підмета (форма 1-ої особи множини та ввічлива форма): *Wasch dich kalt!* (2-а особа однини) – Мийся холодною водою! *Wascht euch kalt!* (2-а особа множини) – Мийтеся холодною водою! *Waschen wir uns kalt!* (1-а особа множини) – Миймося холодною водою! *Waschen Sie sich kalt!* – (ввічлива форма) – Мийтесь, будь ласка, холодною водою!

4.7. Безособові дієслова

Безособовими дієсловами називають групу дієслів, які вживаються у формі 3-ої особи однини з безособовим займенником *es*. За своєю семантикою ці дієслова позначають явища природи (Таблиця 4.21.)

Таблиця 4.21 Безособові дієслова на позначення явищ природи

Es donnert.	Гримить грім.
Es dunkelt. / Es dämmert.	Сутеніє. Світає.
Es friert draußen.	Надворі мороз.
Es graut.	Світає.
Es nieselt.	Мрячить.
Es regnet.	Йде дощ.
Es schneit	Йде сніг.
Es taut.	Тане сніг.
Es blitzt.	Блискає блискавка.

Безособовий займенник *es* виконує у реченні функцію підмета. Такі речення називають безособовими реченнями:

Es regnet heute. – Йде дощ.

In den Ferien regnete es die ganze Zeit. – На канікулах увесь час йшов дощ.

Wann regnete es? – Коли йшов дощ?

Regnete es am Wochenende? – Дощ йшов у вихідні?

У наведених прикладах підкресленням виділено підмет, функцію якого виконує безособовий займенник *es*. Безособовий займенник *es* може посідати першу позицію у реченні при прямому порядку слів. Умовну третю позицію безособовий займенник *es* посідає у простих розповідних та питальних реченнях з питальним словом. На другому місці безособовий займенник *es* стоїть у питальних реченнях без питального слова.

З безособовим займенником *es* вживаються також і інші групи дієслів:

- ✓ Дієслово *geben* у конструкції *es gibt* (є, мається): *Es gibt hier einen Park, Hotels, ein Theater.* – Тут є парк, готелі, театр.
- ✓ Дієслово *gehen* у конструкції *es geht*: *Wie geht es dir? – Mir geht es gut.* Як у тебе справи? - У мене все добре.)
- ✓ Дієслово *stehen* у конструкції *es steht*: *Wie steht es mit dem Test?* – Як справи з тестом?
- ✓ Дієслова *riechen* (пахнути), *duften* (пахнути), *stinken* (смердіти): *Es duftet/riecht gut.* – Пахне добре.
- ✓ У конструкціях *es geht um* (Akk.), *es handelt sich um* (Akk.): *Es geht um einen Wettbewerb.* – Йдеться про конкурс. *Es handelt sich in diesem Text um einen Schüler.* – В цьому тексті йдеться про / мова про одного учня.
- ✓ Дієслова на позначення фізичного або психічного стану людини *frieren* (знобити), *hungern* (хотіти їсти), *dursten / dürsten* (жадати, прагнути; відчувати спрагу) тощо: *Es hungert/durstet mich.* – Я голодний. Я хочу пити.

4.8. Завдання для самоперевірки

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. Скільки модальних дієслів в німецькій мові?
2. Які особливості дієвідмінювання мають німецькі дієслова в Präsens?
3. Поясніть, що таке *möchten* і які значення має це дієслово?
4. Які значення модальних дієслів називають об'єктивними?
5. Які значення модальних дієслів називають суб'єктивними?
6. Які інші засоби вираження модальності ви знаєте?
7. Які особливості вживання дієслова *lassen* ви знаєте?
8. Які дієслова називають зворотними?
9. Які особливості відмінювання німецьких зворотних дієслів ви знаєте?
10. Які дієслова називають безособовими?

Завдання 2. Вставте модальне дієслово у відповідній формі.

1. Hallo, Fabian. _____ (dürfen) ich dir meine Schwester vorstellen? Ich _____ (wollen) euch miteinander bekannt machen, aber du hast nie Zeit. _____ (Müssen) du wirklich so viel arbeiten?
2. Entschuldige Sonja, _____ (dürfen) ich dich kurz alleine lassen? Ich _____ (müssen) mir dringend ein Bier holen. Du _____ (können) dich ja mit meiner Freundin unterhalten. Ihr _____ (können) über alles Mögliche quatschen.
3. Liebling, du _____ (dürfen/sollen) nicht so viel Pizza essen, du _____ (wollen) deinen Sommerurlaub am Meer verbringen. Darum _____ (sollen/müssen) du fit bleiben!

Завдання 3. Замініть виділені курсивом конструкції на конструкції з модальними дієсловами.

Зразок: *Er war nicht fähig, das zu erledigen.* – Er konnte das nicht erledigen.

1. *Hast du jetzt Lust auf einen Stadtrundgang?* –
2. *Felix weigerte sich immer, sich zu fotografieren.* –

3. Jeder *hat das Recht*, sich seinen Wohnort zu wählen. –
4. *Ist es nötig*, dass ich die Bücher schon abgebe? –
5. Der Fahrer wird wohl *gezwungen sein*, einen Anwalt zu nehmen. –
6. Er *hatte keine Neigung*, auf fremde Tipps zu hören. –
7. *Uns blieb nichts anderes übrig*, als zurückzufahren. –

Завдання 4. Поясніть значення модальних дієслів. Спробуйте перефразувати та замінити модальні дієслова синонімічними конструкціями.

Зразок: Man *konnte* sie nicht *überreden*. – *Es ist unmöglich*, sie zu überreden.

1. Sie *kann* perfekt Deutsch. – (fließend)
2. Eltern *müssen* ihre Kinder zur Schule *schicken*. –
3. Diese Blume *muss* gut *gepflegt* werden. (Pflege) –
4. Ich *will* nicht mehr diese laute Musik *hören*. –
5. Die Kinder *durften nicht* auf der Straße *spielen*. –
6. Die Gruppensprecherin *soll* zum Dekan *kommen*. – (sprechen)
7. Sie *möchten* bitte Frau Müller *anrufen*. –

Завдання 5. Провідмініяйте зворотні дієслова у *Präsens*: *sich allein fühlen* (відчувати себе самотнім); *sich freuen* (радіти); *sich treffen (mit ...)* (зустрічатися з кимсь); *sich ärgern* (сердитися на когось); *sich streiten* (сваритися, сперечатися з кимсь).

Завдання 6. Прочитайте діалог та підкресліть у ньому зворотні дієслова.

Luisa: Hallo Kati, wie geht's dir? Du bist schon drei Monate in Wien. Wie fühlst du dich jetzt?

Kati: Toll! Ich freue mich schon so sehr!

Luisa: Wirklich? Was ist denn los?

Kati: Simon und ich, wir treffen uns heute Nachmittag mit Freunden.

Luisa: Kommt David auch?

Kati: Vielleicht. Er ärgert sich ein bisschen. Er hat eine Fünf in Deutsch und muss für den Test lernen.

Luisa: Wie schade! Wo trifft ihr euch denn heute?

Kati: Im Prater.

Завдання 7. Заповніть пропуски. Вставте зворотний займенник у правильному відмінку.

1. Was ist denn los? – Ich streite _____ mit meinem Bruder. Er nervt mich.
2. Triffst du _____ heute mit Laura? – Ja, Viertel nach sechs, im Park.
3. Kati und Anna haben bald Ferien. Sie freuen _____ sehr!
4. Was macht die Schule? – Ach, Nico und ich, wir ärgern _____ jeden Tag.
5. Was ist denn mit Simon los? – Er fühlt _____ krank. Er hat Bauchschmerzen.
6. Schon wieder eine Fünf in Deutsch! - Ärgere _____ nicht! Du kannst es morgen besser machen.

Завдання 8. Підготуйтеся до інтерв'ю ваших однокласників. Утворіть з дієсловами з Завдання 5 запитання. Почніть свої запитання так:

- ✓ *Sag mal, wie oft fühlst du dich allein?*
- ✓ *Wie oft ärgerst du dich?*

Завдання 9. Опишіть, які заходи для молодих людей пропонуються у вашому місті. Використайте конструкцію *es gibt*.

4.9. Пасивний стан

У сучасній німецькій мові розрізняють: **пасив дії** (*das bekommen – Passiv* [9, S.110-113]). У реченнях з *Passiv* дія направлена на суб'єкт речення. *Passiv* вживається, якщо в реченні підмет не є активним (як в активному стані), а

об'єктом, на який спрямована дія, виконана кимось іншим. Усі форми *Passiv* є складними: вони складаються з допоміжного дієслова та

Як утворюються часові форми пасиву дії?

Пасив дії виражає процес (динамічний) – дію. Він утворюється за такою схемою: за допомогою дієслова **werden** (у відповідній часовій формі) + **Partizip II** основного дієслова.

Допоміжне дієслово **werden** змінюється не лише за особами й числами, а й за часом, тому в *Passiv* можливі **всі часові форми**, що існують у німецькій мові (Таблиця 4.22).

Таблиця 4.22 *Часові форми пасивного стану / Passiv*

Präsens	Di e Bl u m en w er de n ge go ss en .	Квіти поливаються/ поливають.
Präteritum	Di e Bl u m en w ur de n ge go ss en .	Квіти поливалися/поливали.
Perf	Di	Квіти поливалися/поливали.

ekt	e Bl u m en si nd ge go ss en w or de n.	
Plus qua mpe rfek t	Di e Bl u m en w ar en ge go ss en w or de n.	Квіти були раніше політі.
Fut ur	Di e Bl u m en	Квіти поливатимуться . будуть поливатися.

w er de n ge go ss en w er de n.	
---	--

Vorgangspassiv? Особливості дієвідмінювання німецьких дієслів в *Vorgangspassiv* відображено в Таблиці 4.23. У часових формах *Perfekt* та *Plusquamperfekt* допоміжне дієслово *werden* уживається в застарілій формі *Partizip II* - **worden**. Замість *Futur Passiv* зазвичай уживається *Präsens*.

Таблиця 4.23 Особливості дієвідмінювання німецьких дієслів в *Vorgangspassiv*

Präsens Passiv	Präteritum Passiv
Ich werde gefragt Du wirst gefragt Er, sie, es wird gefragt Wir werden gefragt Ihr werdet gefragt Wir werden gefragt	Ich wurde gefragt Du wurdest gefragt Er, sie, es wurde gefragt Wir wurden gefragt Ihr wurdet gefragt Wir wurden gefragt
Perfekt	Plusquamperfekt
Ich bin gefragt worden Du bist gefragt worden Er, sie es ist gefragt worden Wir sind gefragt worden	Ich war gefragt worden Du warst gefragt worden Er, sie es war gefragt worden Wir waren gefragt worden

Ihr seid gefragt worden
Sie sind gefragt worden

Ihr wart gefragt worden
Sie waren gefragt worden

Як утворюються часові форми пасиву стану/*Zustandspassiv*?

Пасив стану виражає результат попереднього динамічного процесу. Він утворюється за такою схемою: допоміжне дієслово *sein* у відповідній часовій формі + *Partizip II* основного дієслова.

Скільки часових форм пасиву стану / *Zustandspassiv* є в німецькій мові? Особливості утворення форм пасиву стану / *Zustandspassiv* в німецькій мові відображено в *Таблиці 4.24*. Слід зазначити, що в сучасній німецькій мові найбільш уживаними часовими формами пасиву стану є *Präsens*, *Präteritum* та *Futur*, *Perfekt* і *Plusquamperfekt* вважаються маловживаними.

Таблиця 4.24 Особливості утворення форм пасиву стану / *Zustandspassiv*

Präsens	Der Test ist geschrieben.	Тест написаний.
Präteritum	Der Test war geschrieben.	Тест був написаний.
Perfekt	Der Test ist geschrieben gewesen.	Тест був написаний.
Plusquamperfekt	Der Test war geschrieben gewesen.	Тест був раніше написаний.
Futur	Der Test wird geschrieben sein.	Тест буде написано.

Як відмінюються дієслова у пасиві стану / *Zustandspassiv*? Особливості дієвідмінювання найбільш уживаних часових форм німецьких дієслів в *Zustandspassiv* відображено в *Таблиці 4.25*.

Таблиця 4.25 Особливості дієвідмінювання німецьких дієслів в *Zustandspassiv*

Однина	Множина
Präsens	
Ich bin gefragt Du bist gefragt Er, sie, es ist gefragt	Wir sind gefragt Ihr seid gefragt Sie sind gefragt
Präteritum	
Ich war gefragt Du warst gefragt Er, sie, es war gefragt	Wir waren gefragt Ihr wart gefragt Sie waren gefragt
Futur	
Ich werde gefragt sein Du wirst gefragt sein Er, sie, es wird gefragt sein	Wir werden gefragt sein Ihr werdet gefragt sein Sie werden gefragt sein

bekommen-Passiv (форма пасивного стану) утворюється за такою схемою:

дієслова *bekommen* (отримувати), *erhalten* (отримувати; зберігати, тримати), *kriegen* (розм. одержувати, здобувати; схопити, спіймати) у відповідній часовій формі + *Partizip II* основного дієслова, наприклад: *Ich bekomme selten geschrieben.* – Мені рідко пишуть. *Dieses Buch kriegst du von mir geschenkt.* – Я даю тобі цю книгу у подарунок.

Чи всі дієслова в німецькій мові утворюють пасивний стан?

Пасивний стан в німецькій мові утворюють усі перехідні дієслова: *antworten* (відповідати), *hören* (чути, слухати), *besuchen* (відвідувати), *bauen* (будувати) тощо.

Не утворюють пасив:

Запам'ятайте!

Дієслова на позначення:

- ✓ володіння чим-небудь: *besitzen* (володіти), *haben* (мати), *behalten* (залишати, утримувати; пам'ятати), *kennen* (знати кого-небудь або щось конкретне), *wissen* (знати щось/багато/мало/все/нічого), *erfahren* (дізнаватися);
- ✓ одержання чого-небудь: *erhalten*, *bekommen*, *kriegen*. Ці дієслова використовуються як допоміжні для утворення *bekommen –Passiv*;
- ✓ вмісту й міри: *beinhalten* (включати), *enthalten* (містити), *fassen* (уміщати), *umfassen* (містити), *zählen* (нараховувати), *wiegen* (важити), *messen* (бути визначеного розміру), *kosten* (коштувати (певну суму); куштувати, пробувати (їжу));
- ✓ *bedeuten* (означати), *bilden* (утворювати), *betreffen* (стосуватися), *gelten* (мати вагу, силу; вважатися), *interessieren* (цікавити);
- ✓ **Неперехідні дієслова**, що утворюють *Perfekt* за допомогою дієслова *sein*; можливим є утворення за допомогою цих дієслів **безособового пасиву** зі значенням спонування: *Jetzt wird aufgestanden!* – А зараз устаму! *Jetzt wird ins Bett gegangen!* – А зараз у ліжку!
- ✓ дієслова, суб'єкт яких не є істотою, що активно виконує дії: *ähneln* (походити на щось/когось), *brennen* (горіти, палати), *blühen* (цвісти; перен. процвітати), *entsprechen* (відповідати), *fehlen* (бракувати, не вистачати; бути відсутнім), *gefallen* (подобатися), *gehören* (належати), *glühen* (розжарюватися; палати (про щоки тощо)), *scheinen* (здаватися), *schmecken* (смакувати);
- ✓ зворотні дієслова: *sich interessieren* (цікавитися); *sich anziehen* (вдягатися) тощо.
- ✓ безособові дієслова (на позначення явищ природи): *blitzen*, *donnern*, *grauen*, *hageln*, *schneien*, *regnen* тощо (Ці дієслова розглядалися у п. 4.7.).
- ✓ дієслова, що можуть уживатися з безособовим займенником *es*: *dürsten/dursten*, *frieren*, *hungern*, *es gibt*, *es fehlt (jemandem an.D.)*, *es*

mangelt (jemandem an D.) тощо (Особливості вживання цих дієслів розглядалися у п. 4.7.).

- ✓ модальні дієслова: *können, wollen, mögen, sollen, müssen, dürfen*;
- ✓ дієслова *bleiben* (залишатися), *fahren* (їхати), *gehen* (йти), *haben, helfen, kommen* (приходити), *lehren* (на/повчати), *lernen, schicken* (надсилати), *lassen*, дієслова на позначення сприйняття, якщо вони вживаються як модальні з інфінітивом другого дієслова.
- ✓ дієслова, що утворюють з іменником в *Akkusativ* стійкі словосполучення. У реченні такий додаток в *Akkusativ* позначає частину присудка (суб'єкта), наприклад: *Er fasste Mut.* – Він зібрався з духом. *Sie verlor die Besinnung.* – Вона знепритомніла.
- ✓ дієслова з іменником в *Akkusativ*, що позначає частини тіла: *Er schüttelte den Kopf.* – Він хитнув головою.

В німецькій мові є також дієслова, які залежно від значення дієсло-
Passiv утворюється від дієслів *darstellen* (зображувати), *fassen* (хапати, ловити), *messen* (вимірювати), *treffen* (попадати, влучити у ціль), *umfassen* (охоплювати (супротивника)).

Passiv не утворюється від дієслів *darstellen* (являти собою), *fassen* (уміщати), *messen* (бути визначеного розміру), *treffen* (зустріти), *umfassen* (охоплювати (містити)).

Коли уживається Passiv? Якщо увага у реченні звертається не на суб'єкт, а на об'єкт дії, то вживається *Passiv*, наприклад: *Die Aufgabe ist gemacht.* – Завдання зроблено. *Ich wurde zum Direktor gerufen.* – Мене викликали до директора.

- ✓ Якщо у реченні з *Passiv* вказується особа, що виконує дію, то перед нею ставиться прийменник *von*: *Der Schüler wird vom Schuldirektor gelobt.* – Учня хвалить директор школи.
- ✓ Якщо у реченні вказується предмет, за допомогою якого виконується дія, то перед ним ставиться прийменник *durch* або *mit*: *Unsere Gäste wurden mit herzlichen Worten begrüßt.* – Наших гостей привітали теплими словами. *Dieses Haus ist durch den Brand zerstört worden.* – Цей будинок було знищено вогнем.

- ✓ Якщо в реченнях з *Passiv* немає підмета, що позначає предмет, на який спрямовано дію, то замість нього вживається безособовий займенник *es*. Він опускається в разі зворотного порядку слів (у цьому випадку *es* є чисто формальним елементом – корелятом.) *Es wird in unserer Schule Deutsch viel Aufmerksamkeit geschenkt.* = *In unserer Schule wird Deutsch viel Aufmerksamkeit geschenkt.* – У нашій школі багато уваги приділяється німецькій мові.

Passiv уживається в німецькій мові ширше, ніж в українській. До сфер його вживання належать: наукові статті, тексти законів, постанов, інструкцій із застосування чогось, оскільки в таких текстах *Passiv* дозволяє не згадувати суб'єкт дії.

Доречно вживати *Passiv*:

- ✓ Якщо виконавець дії невідомий або немає значення без суб'єкту дії, хто він: *Das Geschäft wird um 18.00 geschlossen.* – Магазин закривається о 18.00.
- ✓ Якщо виконавець дії відомий із ситуації / контексту: *Die Feuerwehr kam. Der Brand wurde gelöscht.* – Прибули пожежники. Пожежу загасили.
- ✓ Якщо автор хоче вказати на того, кого стосується дія: *Diesem kranken Kind kann noch geholfen werden.* – Допомогу можна ще надати цій хворій дитині.
- ✓ Якщо автор з якихось причин не хоче згадувати виконавця дії: *Mir wurde gesagt, dass ....* – Мені сказали/повідомили, що .....
- ✓ Особлива сфера використання пасивних конструкцій – це різні вказівки, правила, рецепти (кулінарні). За допомогою *Passiv* може бути виражена вимога або наказ (але: ця форма не є тактовною): *Es wird hiergeblieben!* – Залишитися тут!
- ✓ *Passiv* уживається у написах у скороченій формі, що вживаються в газетних заголовках, оголошеннях, у заборонах: *Einfahrt verboten!* – в'їзд заборонено! *Rauchen nicht gestattet!* – Паління не дозволяється!

WICHTIG!

Що таке безособовий пасив? Він утворюється від перехідних дієслів (інколи від неперехідних). В разі прямого порядку слів дієслово уживається в реченні з безособовим займенником *es*, що є в реченні формальним підметом. Якщо порядок слів у реченні зворотний, то *es* не вживається, наприклад: *Es wird viel gespielt.* – Багато грають. *Im Saal wird viel getanzt.* – У залі багато танцюють. *Es wird freitags nicht gearbeitet. Freitags wird nicht gearbeitet.* – По п'ятницях не працюють.

Безособовий пасив використовують для того, щоб акцентувати лише на дії: *Ihm wurde erklärt ....* – Йому пояснювали... *Uns wurde gesagt .....* – Нам сказали, що .....

Значення безособового пасиву близьке до значення речень з неозначено-особовим займенником *man*. Останній є більш категоричним: *Man sagte mir, dass ich kommen soll. Mir wurde gesagt, dass ich kommen sollte.* – Мені сказали, що я зобов'язаний прийти.

Які особливості має вживання модальних дієслів у пасивних конструкціях? Модальні дієслова *dürfen, sollen, können, müssen* не утворюють *Passiv*, але можуть уживатися у пасивних конструкціях. Такі конструкції будуються за схемою: **Модальне дієслово + Partizip II основного дієслова + werden**, наприклад: *Der Text soll gelesen werden.* – Текст має бути прочитаний. *Das Passiv kann beherrscht werden.* – Пасив можна опанувати.

Passiv вживається і в інфінітивних конструкціях. Це можна зобразити схематично так: **Дієслово + Infinitiv I або Infinitiv II Passiv.**

Infinitiv I Passiv - це одна з 4-х форм інфінітива в німецькій мові.

Infinitiv I Passiv утворюється так: **дієслово werden в інфінітиві + Partizip II основного дієслова: geschrieben werden, gelesen werden.**

Infinitiv II Passiv – ще одна з 4-х форм інфінітива в німецькій мові. Ця форма утворюється так: **дієслово werden в інфінітиві II+ Partizip II**

основного дієслова: *geschrieben worden sein, gelesen worden sein*. Ці форми мають тільки перехідні дієслова.

Der Schüler hat Angst, von dem Lehrer getadelt zu werden. – Учень боїться, що вчитель його сваритиме.

Er behauptet, nie früher gefragt worden zu sein. – Він стверджує, що раніше його ніколи про це не запитували.

Важливо: В українській мові немає відповідників *Infinitiv II* .

4.10 Завдання для самоперевірки

Завдання 1: Дайте відповіді на запитання.

1. Скільки типів пасиву розрізняють в сучасній німецькій мові?

Vorgangspassiv?

Vorgangspassiv?

4. Як утворюються часові форми пасиву стану/*Zustandspassiv?*

Zustandspassiv?

6. Чи всі дієслова в німецькій мові утворюють пасивний стан?

7. Які дієслова не утворюють *Passiv*?

8. Коли уживається *Passiv*?

9. Що таке безособовий пасив?

10. Які особливості має вживання модальних дієслів у пасивних конструкціях?

Завдання 2: Переформулюйте речення з дієсловом в активному стані на речення з дієсловом в пасивному стані. Звертайте увагу на часову форму.

1. Im Deutschunterricht arbeitet diese Klasse immer fleißig.

2. Mark hat zum Geburtstag viele Gäste eingeladen.

3. Viele Touristen besuchten unsere Stadt.

4. Der Arzt hatte den Kranken gestern gesundgeschrieben.

5. Die Deutschlehrerin prüft oft unsere Grammatikkenntnisse.

6. Unsere Familie wird den Sommerurlaub auf dem Land verbringen.

Завдання 3: Переформулюйте речення з неозначено-особовим займенником *man* на речення в пасивному стані.

1. In diesem Gasthaus kocht man gut.
2. Im Radio bespricht man die letzten Nachrichten.
3. Man hat dieses Einkaufszentrum im Dezember gebaut.
4. Im Frühling wird man mit dem Gartenarbeiten beginnen.
5. Man lud zum Festival viele Gäste ein.
6. Man baute den Kölner Dom von 1248 bis 1880.

Завдання 4: Дайте відповіді на запитання. У відповіді використайте *Zustandspassiv*.

Зразок: *Wann putzt du endlich deine Sportschuhe? – Sie sind schon geputzt.*

1. Wann räumst du endlich dein Zimmer auf?
2. Wann putzt du endlich dein Fenster?
3. Wann bügelst du deine Hose?
4. Wann bäckst du den Pflaumenkuchen?
5. Wann deckst du den Tisch?
6. Wann wäschst du das Geschirr ab?
7. Wann isst du endlich die Suppe auf?

Завдання 5: Студентка розповідає про свій робочий день. Утворіть речення з дієсловом в пасивному стані з модальним дієсловом *müssen*.

1. Das Frühstück machen: *Das Frühstück muss gemacht werden.*
2. Das Geschirr abwaschen: _____
3. Das Zimmer aufräumen: _____
4. Hausaufgabe machen: _____
5. Fachliteratur lesen: _____
6. Für den Deutschunterricht übersetzen: _____
7. Mit den Freunden chatten: _____

РОЗДІЛ 5: ПРИКМЕТНИК

Прикметник (*das Adjektiv*) – частина мови, яка позначає властивості, ознаки осіб або предметів.

До розряду *прикметників* зараховуємо всі слова, які відповідають таким **критеріям**:

1. Можуть вживатися в атрибутивній функції, наприклад: *das ..... Hemd – das weiße Hemd; Sie hat ein weißes Hemd.* – Вона має білу сорочку.
2. Можуть вживатися у предикативній функції, у складі іменного присудка: *Das Hemd ist..... . Das Hemd ist weiß.* – Ця сорочка – біла. У цьому прикладі складений іменний присудок *ist weiß*, складається з дієслова-зв'язки *sein* у формі 3-ої особи однини, *sens*, та іменної частини присудка – прикметника *weiß*.

За значенням всі прикметники в німецькій мові поділяються традиційно на **якісні та відносні**.

Якісні прикметники позначають фізичні властивості осіб або предметів: **розмір** (*groß* (великий), *klein* (маленький)), **колір** (*rot* (червоний), *weiß* (білий), *beige* (бежевий), *lila* (ліловий)), **вагу** (*schwer* (важкий), *leicht* (легкий)), **вік** (*jung* (молодий), *alt* (старий)), **риси характеру людини** (*faul* (лінивий), *klug* (розумний)) тощо. Якісні прикметники складаються, як правило, лише з кореня.

Відносні прикметники позначають ознаки предмета через їх різноманітні зв'язки з іншими речами, наприклад, матеріал, з якого може бути щось виготовлено: *das Eisen* (залізо) – *eisern* (залізний); *das Holz* (деревина) – *hölzern* (дерев'яний); називають часові та просторові характеристики об'єкта (*jährlich* (річний), *monatlich* (місячний), *örtlich* (місцевий), *Berliner* (берлінський)); називають інші якості або виражають оцінку *malerisch* (мальовничий), *mütterlich* (материнський), *kinderreich* (багатодітний), *langsam* (повільний) тощо. Відносні прикметники є похідними словами.

5.1. Відмінювання прикметників (Adjektivdeklination)

В німецькій мові традиційно виділяють три типи відмінювання прикметників: **слабка відміна, сильна відміна та змішана відміна.**

Слабка відміна: За слабкою відміною прикметники відмінюються після означеного артикля та слів, які виконують функцію означеного артикля: *der (die, das)* – означений артикль чоловічого, жіночого та середнього родів, *dieser (-e, -es)* – вказівний займенник «цей» для всіх трьох родів, *mancher (-e, -es)* - неозначений займенник «якийсь; інший» для всіх трьох родів; *welcher (-e, -es)* – питальний займенник «який» для всіх трьох родів; *derjenige (diejenige, dasjenige)* – вказівний займенник «той самий» для всіх трьох родів (Таблиця 5.1).

Таблиця 5.1 Слабка відміна прикметників після означеного артикля, вказівних та питальних займенників

Однина	Чоловічий рід	Середній рід	Жіночий рід
NOM.	der blaue Overall	das kaputte Bein	die neue Tasche
GEN.	des blauen Overalls	des kaputten Beins	der neuen Tasche
DAT.	dem blauen Overall	dem kaputten Bein	der neuen Tasche
AKK.	den blauen Overall	das kaputte Bein	die neue Tasche

Прикметники відмінюються за **слабкою відміною**, якщо перед прикметником стоїть супровідне слово (артикль або займенник) і це супровідне слово має закінчення означеного артикля: *der alte Tisch, mit dem kleinen Auto, der Preis dieses interessanten Buches.*

У множині прикметники всіх трьох родів мають після означеного артикля та супровідних слів закінчення – *en* (Таблиця 5.2).

Таблиця 5.2 Відмінювання прикметників після означеного артикля у множині

Множина.	Чоловічий/середній/жіночий роди
NOM.	die neuen Freunde/Autos/Taschen
GEN.	der neuen Freunde/Autos/Taschen
DAT.	der neuen Freunde/Autos/Taschen
AKK.	die neuen Freunde/Autos/Taschen

Сильна відміна: Прикметники відмінюються за **сильною відміною**, якщо перед прикметником:

- ✓ відсутнє супровідне слово або артикль, наприклад: *frische Luft, mit altem Brot*;
- ✓ стоїть числівник (після «два»), наприклад: *fünf junge Studentinnen, drei saftige Äpfel*;
- ✓ стоїть означення в *Genitiv*, наприклад: *des Königs treue Diener, mit Müllers hilfsbereiten Nachbarn*;
- ✓ супровідне слово без закінчення, наприклад, *allerlei* (всілякий, усякий), *etwas* (щось), *genug* (досить), *manch* (але не «*mancher*») (якийсь, інший), *mehr* (більше), *solch* (але не «*solcher*») (такий), *viel* (багато), *wenig* (мало): *allerlei grüne Pflanzen* – усякі зелені рослини, *manch altes Zeug* – якийсь старий матеріал, *mit viel unbrauchbarem Material* – з великою кількістю непотрібного матеріалу.

Прикметники, які відмінюються за цим типом отримують закінчення означеного артикля. Виняток: У *Genitiv* однини чоловічого та середнього родів прикметники мають закінчення *-en* (Таблиця 5.3).

Таблиця 5.3 Сильна відміна прикметників без артикля та супровідних слів в однині

Однина	Чоловічий рід	Середній рід	Жіночий рід
NOM.	blauer Rock	kaputtes Bein	neue Tasche
GEN.	blauen Rocks	kaputten Beins	neuer Tasche
DAT.	blauem Rock	kaputtem Bein	neuer Tasche
AKK.	blauen Rock	kaputtes Bein	neue Tasche

Таблиця 5.4 Відмінювання прикметників за сильною відміною у множині

Множина	Чоловічий/середній/жіночий роди
NOM.	neue Freunde/Autos/Taschen
GEN.	neuer Freunde/Autos/Taschen
DAT.	neuen Freunde/Autos/Taschen
AKK.	neue Freunde/Autos/Taschen

Змішана відміна: За змішаною відміною відмінюються прикметники після **неозначеного артикля** *ein, eine, ein*, заперечення *kein, keine, kein* або присвійних займенників *mein, dein, sein* тощо.

У тих випадках, коли супровідне слово немає закінчень, наприклад, *ein/dein*, прикметник відмінюється за сильною відміною. Якщо супровідне слово має закінчення, наприклад *einem/einen/deiner*, то прикметник відмінюється за слабкою відміною (Таблиця 5.5).

Таблиця 5.5 Відмінювання прикметників за змішаною відміною в однині

Однина	Чоловічий рід	Середній рід	Жіночий рід
Nom.	ein blauer Rock	ein kaputtes Bein	eine neue Tasche
Gen.	eines blauen Rocks	eines kaputten Beins	einer neuen Tasche
Dat.	einem neuen Rock	einem kaputten Bein	einer neuen Tasche
Akk.	einen neuen Rock	ein kaputtes Bein	eine neue Tasche

Особливості, на які потрібно звернути увагу:

- ✓ Числівник „ein“ змінюється як і неозначений артикль. Під час говоріння він стоїть під наголосом.
- ✓ *folgend* (наступний) може бути займенником і тоді прикметник після нього відмінюється так: *folgender kurze Text* (наступний короткий текст), *mit folgendem kurzen Text* (з наступним коротким текстом);
- ✓ Якщо перед *folgend* (наступний) стоїть артикль, то *folgend-*перетворюється на прикметник і відмінюється так: *der folgende*

kurze Text (наступний короткий текст), *mit dem folgenden kurzen Text* (з наступним коротким текстом). Обидва прикметники мають однакові закінчення.

- ✓ У множині *folgend-* у більшості випадків інтерпретується як прикметник і тому одержує таке ж саме закінчення, як і прикметник, що стоїть після нього: *folgende kurze Texte* (наступні короткі тексти), *wegen folgender kurzer Texte* (через наступні короткі тексти).
- ✓ Прислівники *viel* або *wenig* без закінчень можуть стояти перед іменником в однині або (рідше) у множині. У такому випадку прикметник завжди відмінюється за сильною відміною, наприклад: *Es wurde viel (wenig) gute Kunst gezeigt.* – Показали багато (мало) гарного мистецтва. *Ich habe wenig (viel) kleines Geld.* – У мене мало (багато) дрібних грошей.
- ✓ У множині перед іменником можуть стояти прислівники *viel-* або *wenig-* з закінченням. У такому випадку прикметник, який використовується після цих слів, також завжди відмінюється за сильною відміною: *vielen hohe Häuser* (багато багатопверхових будинків), *wenige schwere Aufgaben* (мало складних завдань).
- ✓ В однині відмінювання прикметників після цих прислівників із закінченням не є таким однозначним: *mit weniger leichter Arbeit* (з незначною кількістю неважкої праці), але: *mit vielem kalten Wasser* (з великою кількістю холодної води). Щоб уникнути помилок, рекомендується вживати в однині форму прислівників без закінчень: *viel kaltes Wasser* (багато холодної води), *mit wenig innerer Bereitschaft* (з незначним запасом внутрішньої готовності).
- ✓ Якщо *viel-* або *wenig-* стоять після означеного артикля, то вони стають прикметниками, які відмінюються так саме, як і інший прикметник: *das wenige vorhandene Wasser* (невелика кількість води, яка є в наявності), *die vielen unnötigen Versuche* (значна кількість непотрібних спроб).
- ✓ Якщо сформулювати речення типу *Der Arzt behandelte sie mit wenig harmlosen Medikamenten*, то не зрозуміло: Чи лікар лікував пацієнтку медикаментами, які не завдають шкоди, є небезпечними, чи він лікував її незначною кількістю ліків, які вважаються небезпечними? Тому, щоб уникати різних інтерпретацій,

потрібно сформулювати це так: *Er behandelte sie mit wenigen harmlosen Medikamenten.* – Він лікував її незначною кількістю небезпечних ліків;

- ✓ Після питального займенника *Wessen?* (чий?), а також після іменників в *Genitiv* наступний прикметник або дієприкметник отримує закінчення сильної відміни: *Wessen alter Hut...* або: *Pauls freundliche Tante ...* Артикль супровідного слова при цьому випадає: *die bekannten Lokale Berlins* (відомі ресторани Берліна); *Berlins bekannte Lokale* (Берлінські відомі ресторани); також: *Hannelores süßes Kätzchen* (солодке кошеня Ганнелори);
- ✓ Після відносних займенників в *Genitiv* прикметник, який вживається з іменником, відмінюється за сильною відміною: *Frau Schmidt, deren ältester Sohn (deren älteste Tochter, deren ältestes Kind, deren zahlreiche Kinder) ...*

WICHTIG!

В німецькій мові існує група прикметників іншомовного походження на позначення кольору, які не відмінюються, наприклад: *beige* (бежевий), *lila* (ліловий), *rosa* (рожевий), *golden* (золотистий), *orange* (помаранчевий), *oliv* (оливковий), *creme* (кремовий).

Можливо і вживання таких прикметників в атрибутивній функції, тоді вони не відмінюються, наприклад: *der rosa Rock* – рожева спідниця; ніки вживаються виключно в предикативній функції: *bange* (боязкий, несміливий), *bereit* (готовий), *feind* (ворожий), *schade* (шкода, прикро), *zugetan* (бути відданим) тощо. *Mir ist angst und bange.* – Мені страшно / моторошно. *Sie ist der Pädagogik zugetan.* – Вона любить педагогіку.

5.2. Ступені порівняння прикметників

Подібно до української мови німецькі прикметники теж утворюють три ступені порівняння:

1. з
- в. вищий – *der Komparativ*;
- й. Найвищий – *der Superlativ*.

У вищому ступені прикметники мають суфікс **-er**:

- а *schön – schöner*
- й *elegant – eleganter*
- н *sportlich – sportlicher*
- и *lang – länger*
- й *kurz – kürzer*

Німецька мова має різні способи утворення ступенів порівняння. Розглянемо їх.

а

5.2.1. Утворення ступенів порівняння за допомогою суфіксів

о

Positiv) позначає ознаку предмета. Він використовується для вираження рівності двох однакових понять. Для цього в німецькій мові вживається *so + прикметник + wie*, наприклад: *Diese Hose ist genauso schön wie* – Ці штани такі само красиві, як і ті.

Якщо з'являється заперечення, то та сама конструкція використовується для вираження нерівності, наприклад:

– Ці штани не такі красиві, як ті.

У звичайному ступені всі прикметники подаються у словнику.

й

Komparativ): Ознакою вищого ступеня німецьких прикметників є суфікс **-er**, який додається до основи, наприклад:

- ✓ *schön* (гарний) – *schöner* (кращий/ліпший)
- ✓ *elegant* (елегантний) – *eleganter* (елегантніший)
- ✓ *sportlich* (спортивний) – *sportlicher* (більш спортивний)
- ✓ *lang* (довгий) – *länger* (довший)
- ✓ *kurz* (короткий) – *kürzer* (коротший)

i

t

Прикметник у вищому ступені + сполучник *als* вважається основною формою вираження нерівності, наприклад: *Meine Hose ist kürzer als deine Hose.* – Мої штани коротші, ніж твої.

Superlativ): найвищий ступінь утворюється шляхом додавання до основи прикметника суфікса - *(e)st*: *lang* – *der/die/ das längste* (найдовший/найдовша/найдовше)/ *am längsten* (найдовше), *kurz* – *der/die/das kürzeste* / (найкоротший/найкоротша/найкоротше) – *am kürzesten* (найкоротше).

В німецькій мові прикметник має **дві форми найвищого ступеня**:

- ✓ форму *der/die/das kürzeste*;
- ✓ форму з прийменником *am* – *am kürzesten*.

Ці форми розрізняються вживанням: форма *der/die/das kürzeste* передбачає атрибутивне вживання прикметника, наприклад: *Das ist der kürzeste Weg.* – Це найкоротший шлях. *Das ist die kürzeste Strecke.* – Це найкоротша відстань. *Das ist das kürzeste Spiel.* – Це найкоротша гра.

Як правило, означений артикль з прикметником у найвищому ступені стоять перед іменником, на граматичний рід якого він вказує.

Друга форма з прийменником *am* – *am kürzesten* вживається в складі іменного присудка і стоїть в кінці речення, наприклад: *Dieser Weg ist am kürzesten.* – Цей шлях – найкоротший. *Dieser Tag ist am längsten.* – Цей день – найдовший.

Вищенаведені приклади демонструють, що утворення ступенів порівняння мають певні особливості. Деякі односкладові прикметники в німецькій мові при утворенні вищого та найвищого ступенів порівняння отримують крім суфікса ще і **умлаут**, наприклад: *lang* – *länger* – *am längsten* (найдовше), *kurz* – *kürzer* – *am kürzesten* (найкоротше), *alt* (старий) – *älter* (старіший) – *am ältesten* (найстарше), *groß* (великий) – *größer* (більший) – *am größten* (найбільше) тощо. Правила граматики німецької мови стверджують, що:

- ✓ умлаут у вищому та найвищому ступенях одержують деякі односкладові прикметники з голосними - **а**, - **u**, - **o** у корені (див. вищенаведені приклади);

- ✓ не одержують умлаут такі прикметники:
- a) прикметники з дифтонгами –**au**, –**ei**, наприклад: *blau* (блакитний), *laut* (гучний), *schlau* (хитрий) тощо: *schlau* (хитрий) – *schlauer* (хитріший) – *am schlauesten* (найхитріше);
  - b) деякі односкладові прикметники *bunt* (строкатий, кольоровий), *froh* (радісний), *falsch* (неправильний), *hohl* (порожній, пустий), *klar* (ясний, чіткий), *knapp* (тісний, вузький; обмежений, мізерний), *sanft* (м'який), *schlank* (стрункий), *stolz* (гордий), *toll* (скажений; божевільний; класний), *wahr* (справжній, щирий), *zart* (ніжний, делікатний) тощо.
  - c) деякі прикметники на –**el**, –**en**, –**bar**, –**sam**, –**haft**, –**ig**, –**lich**, –**e**, наприклад: *dunkel* (темний) – *dunkler* (темніший) – *am dunkelsten* (найтемніше); *offen* (відкритий) – *offener* (відкритіший) – *am offensten* (найвідкритіше); *munter* (веселий, прудкий) – *munterer* (веселіший) – *am muntersten* (найвеселіше); *fruchtbar* (родючий) – *fruchtbarer* (родючіший) – *am fruchtbarsten* (найродючіше); *langsam* (повільний) – *langsamer* (повільніший) – *am langsamsten* (найповільніше); *bildhaft* (образний, наочний) – *bildhafter* – *am bildhaftesten*; *ruhig* (спокійний) – *ruhiger* (спокійніший) – *am ruhigsten* (найспокійніше); *sportlich* – *sportlicher* – *am sportlichsten*; *gerade* (прямий) – *gerader* (пряміший) – *am geradesten* (найпряміше) тощо.
  - d) деякі прикметники мають рівноправні форми – з умлаутом і без нього, наприклад: *gesund* (здоровий) – *gesunder/gesund* (здоровіший), *glatt* (гладкий) – *glatter/glätter* (гладший), *nass* (мокрый, вологий) – *nasser/nässer* (мокріший), *schmal* (вузький) – *schmaler/schmäler* (вужчий), *rot* (червоний) – *roter / röter* (червоніший) тощо.
  - e) прикметники, основа яких закінчується на –**d**, –**t**, –**s**, –**ß**, –**sch**, –**z**, –**los**, –**haft** утворюють найвищий ступінь порівняння за допомогою суфікса –**est**, наприклад: *gesund* (здоровий) – *am gesundesten/am gesundesten* (найздоровіше); *frisch* (свіжий) – *am frischesten* (найсвіжіше); *kurz* (короткий) – *am kürzesten* (найкоротше); *weiß* (білий) – *am weißesten* (найбіліше); *bildhaft* (образний, наочний) – *am bildhaftesten*; *herzlos* (безсердечний) – *am herzlosesten* (той, що виявляє найвищий ступінь цієї ознаки) тощо.

- f) проте не всі прикметники, основа яких закінчується на *-d, -t, -s, -ß, -sch, -z, -los, -haft* одержують у найвищому ступені *-e* між основою та *-st*. Без *-e* утворюють найвищий ступінь: *neidisch* (зздрісний) – *am neidischsten* (що виявляє найвищий ступінь заздрощів); *bedeutend* (значущий) – *am bedeutendsten* (що виявляє найвищий ступінь значущості); *begeistert* (захоплений, пристрасний) – *am begeistertsten* (що виявляє найвищий ступінь захоплення); *verzweifelt* (сповнений відчаю, зневірений) – *am verzweifeltsten* (що виявляє найвищий ступінь зневіри); *bekümmert* (засмучений) – *am bekümmertsten* (що виявляє найвищий ступінь засмучення);
- g) прикметники, що закінчуються на *-el, -er*, втрачають літеру *-e* при утворенні ступенів порівняння, наприклад: *dunkel* (темний) – *am dunkelsten* (найтемніше); *teuer* (дорогий) – *am teuersten* (найдорожче);
- h) *hoch* (високий) – *höher* (вищий) – *am höchsten* (найвище) – При творенні ступенів порівняння цього прикметника буквосполучення *-ch* змінюємо на *-h* у вищому ступені та на *-ch* у найвищому;
- i) *nah* (близький) – *näher* (ближчий) – *am nächsten* (найближче) – При творенні найвищого ступеня порівняння цього прикметника буква *-h* (знак довготи, який не артикулюється при вимові) змінюємо у найвищому ступені на *-ch*;
- j) вищий ступінь деяких прикметників (*jung, alt, lang, kurz, groß, klein*) може вживатися без фактичного порівняння. У таких випадках він виражає не порівняння, а послаблення ознаки, що виражає прикметник у звичайному ступені, наприклад: *ein junger Mann* (etwa: 15–30 Jahre) – *ein jüngerer Mann* (etwa 30–45); *ein älterer Mann* (etwa 50–65 Jahre) – *ein alter Mann* (etwa über 70 Jahre).

5.2.2. Утворення ступенів порівняння за допомогою інших мовних засобів

Коли ми порівнюємо однорідні предмети, явища, властивості, ми виявляємо в них однорідні або відмінні риси, переваги, недоліки.

Німецька мова використовує різні **способи для порівняння**.

1. Деякі прикметники утворюють вищий й найвищий ступені від різних основ. Такі форми називаються **суплетивними**. Їх бажано запам'ятати:
  - ✓ *gut* (добрий, хороший) – *besser* (кращий) – *am besten* (найкраще) – У цього прикметника ступені порівняння утворюються від різних основ. Такі форми називаються суплетивними. Їх бажано запам'ятати.
  - ✓ *viel* (багато) – *mehr* (більше) – *am meisten* (найбільше). Сучасний діджитальний словник німецької мови визначає *viel* як прикметник, у якого ступені порівняння утворюються від різних основ. Їх бажано запам'ятати.

Прикметник *wenig* (мало) має паралельні форми:

- ✓ *wenig* (мало) – *weniger / minder* (менше) – *am wenigsten / am mindesten* (найменше) – Цей прикметник також може утворювати ступені порівняння за допомогою суфіксів *-er* та *-est* і має суплетивні форми. Не всі словники однозначно визначають *wenig* як прикметник; в деяких словниках він визначається як прислівник. Також є *wenig* (деякі, декотрі, мало хто) – неозначений займенник;

Паралельні форми має і прислівник *oft*:

(частий, неодноразовий) – *öfter / häufiger* (частіший) – *am* (найчастіше) – Цей прислівник може утворювати ступені порівняння за допомогою суфіксів *-er* та *-est*, також він має суплетивні форми *häufiger* (частіший) – *am häufigsten* (найчастіше);

2. В німецькій мові ми можемо використовувати для порівняння й **аналітичний спосіб** – за допомогою інших слів: прикметників, часток.

Прикметник *viel* та його вищий та найвищий ступені порівняння *meisten* використовуються для вираження різного ступеня ознаки, якості або властивості, що позначаються віддієслівними дієприкметниками та прикметниками, наприклад: *Das ist das mehr bildhafte Beispiel.* – Це більш наочний приклад. „*Drei Kameraden*“ war das **am meisten** gelesene Buch meiner Studenten. – «Три товариши» була книгою, яку найбільше читали мої студенти.

Зазвичай від таких прикметників буває складно утворити суфіксальні форми.

Утворення вищого ступеня за допомогою *mehr* або *weniger* часто використовується для порівняння двох якостей однієї особи або предмета, наприклад: *Sie ist mehr schlau als klug.* – Вона більше хитра, ніж розумна. *Sie handelt weniger leichtsinnig als unüberlegt.* – Вона діє менш легковажно, ніж необдуманно.

Частки, прислівники (*ganz*) *besonders*, *sehr*, *überaus*, *höchst*, *zu* вживаються перед прикметниками з метою підсилення ступеня вияву певної ознаки, наприклад: *die sehr schöne Schülerin* – ця дуже гарна школярка; *eine überausbegabte Studentin* – (одна) надзвичайно обдарована студентка; *besonders schwieriges Thema* – особливо складна тема; – Тут занадто холодно.

3. Схожі функції виконують і **словотвірні засоби**: словоскладання прикметника у звичайному ступені з прийменниками *über-*, *hyper-*, *super-* допомагає виразити найвищий ступінь ознаки, наприклад: *der superinteressanter Film* – надзвичайно цікавий фільм;

Для вираження найвищого ступеня ознаки в німецькій мові використовують «абсолютний суперлатив», інша його назва – «елатив». Елатив – форма прикметника у найвищому ступені, омонім найвищого ступеня, позначає найвищий ступінь якості без фактичного порівняння, наприклад:

– найвірніший друг

höchste Zeit – пора

Прикметник в абсолютному суперлативі може вживатися і без означеного артикля, наприклад:

– Університетська бібліотека має найактуальніші журнали.

Am 21. Juni ist der längste Tag. – 21 червня – найдовший день.

5.3. Субстантивовані прикметники

Прикметники у німецькій мові можуть переходити до класу іменників (субстантивуються); тоді вони пишуться з великої літери та вживаються з артиклями.

Субстантивовані прикметники здебільшого середнього роду, наприклад: *rot – das Rot* (червоне), *gut – das Gute* (добро).

Коли субстантивовані прикметники позначають особу, то її рід визначається залежно від статі особи: *neu – der Neue* (новачок = він), *Neue* (новачок = вона), *das Neue* (щось нове = нове).

Субстантивовані прикметники відмінюються як прикметники. Їхня відміна визначається артиклем або словом, що виконує функцію артикля

Таблиця 5.6 Відмінювання субстантивованих прикметників після означеного артикля

	Однина			Множина
	Жіночий рід	Чоловічий рід	Середній рід	
Nom.	die Alte (стара)	der Alte (старий)	das Alte (старе)	die Alten (стари)
Gen.	der Alten	des Alten	des Alten	der Alten
Dat.	der Alten	dem Alten	dem Alten	den Alten
Akk.	die Alte	den Alten	das Alt€	die Alten

- ✓ З великої пишемо: *Bei Rot muss man stehen.* – На «червоний» (червоний сигнал світлофора) потрібно стояти. *Mir gefällt Rot an*

Таблиця 5.7 Відмінювання субстантивованих прикметників після неозначеного артикля, заперечення *kein*, присвійних займенників

	Однина		Множина
	Жіночий рід	Чоловічий рід	
Nom.	eine Bekannte (знайома)	ein Bekannter (знайомий)	Bekannte (знайомі)
Gen.	einer Bekannten	eines Bekannten	Bekannter
Dat.	einer Bekannten	einem Bekannten	Bekanntem
Akk.	eine Bekannte	einen Bekannten	Bekanntem

WICHTIG!

✓ Субстантивовані прикметники, що вживаються після слів *alles* (все), *etwas* (щось), *viel* (багато), *nichts* (нічого), *einiges* (дещо), завжди середнього роду.

- ✓ *Ich wünsche dir alles Gute.* – Бажаю тобі всього найкращого. Після *alles* (а також і після *einiges* (дещо), *vieles* (багато чого), (дещо)), яке має закінчення *-s*, тому сам субстантивований прикметник відмінюється так, як після означеного артикля. (Див. Таблиця 5.6)
- ✓ *Ich möchte etwas (viel, nichts, wenig) Interessantes lesen.* – Я хотіла б почитати щось цікаве. Після *etwas* (а також і після *viel, wenig* тощо, які не мають закінчення *-s*, тому сам чення *-s*: *etwas Interessantes, nichts Interessantes, wenig*

5.4. Завдання для самоперевірки

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

- 1) Яким критерієм має відповідати слово, щоб його віднести до розряду прикметників?
- 2) На які групи поділяється прикметники за семантичним критерієм (за значенням)?
- 3) Скільки типів відмінювання прикметників виділяють в німецькій мові?
- 4) Що таке сильна відміна прикметників і які особливості цього типу ви знаєте?
- 5) Поясніть особливості відмінювання прикметників за слабкою відміною.
- 6) Що таке змішана відміна прикметників і які особливості цього типу ви знаєте?
- 7) Які способи утворення порівнянь виділяють у німецькій мові?
- 8) Скільки ступенів порівняння прикметників є в німецькій мові?
- 9) Що таке субстантивовані прикметники?
- 10) Як відмінюються субстантивовані прикметники?

Завдання 2. Вставте пропущені закінчення прикметників.

1. kalt ___ Kaffee, frisch ___ Brot, heiß ___ Würstchen (Pl.), kalt ___ Wasser
2. ein interessant ___ Buch, mit einem interessant ___ Buch, interessant ___ Bücher
3. meine älter ___ Schwester, von meinem lustig ___ Onkel, für meine krank ___ Tante, ein gut ___ Freund
4. zwei jung ___ Katzen, ein klein ___ Hund, bunt ___ Vögel, ein Aquarium mit wunderschön ___ Fischen
5. das modern ___ Haus, in dem modern ___ Haus, durch das modern ___ Haus, in keinem der modern ___ Häuser
6. jeder alt ___ Hund, dieses edl ___ Pferd, von jenem schnell ___ Pferd, dieselben alt ___ Katzen.

Завдання 3. Вставте, де потрібно, закінчення прикметників.

1. Trinkst du schwarz ___ Tee?
2. Ich trinke grün ___ Tee ohne Zucker.
3. Der hübsch ___ Junge im Hof ist Nico.
4. In jeder groß ___ Stadt gibt es Theater, Museen, Kinos.
5. Ich kaufe zwei grün ___ Gurken, drei rot ___ Tomaten, eine gelb ___ Zwiebel und mache einen lecker ___ Salat.
6. Ich mag frisch ___ Brot.
7. Nina ist meine best ___ Freundin.

Завдання 4. Вставте, де потрібно, закінчення прикметників після слів *viel* та *wenig*.

Зразок: viel (wenig) frisches Obst – mit viel (wenig) schwerem Gepäck – viele (wenige) interessante Geschichte

1. mit wenig grün ___ Farbe, mit viel frisch ___ Luft, für viel gut ___ Geld
2. wenig gesund ___ Zähne, mit viel stark ___ Medikamenten, viel freundlich ___ Worte
3. in vielen dunkl ___ Nächten, für wenige alt ___ Briefmarken, in vielen schön ___ Gärten
4. die wenig ___ gesund ___ Bäume, mit den viel ___ unnötig ___ Aufgaben, für die viel ___ schön ___ Geschenke

Завдання 5. Вставте закінчення субстантивованих прикметників

Зверніть увагу: In dem Krankenhaus sind 46 Kranke. (Nicht: Kranken)

- ✓ Прикметник, який стоїть після кількісних числівників, одержує закінчення сильної відміни: *zwei Blinde* (двоє сліпих), *zehn Angestellte* (десятеро службовців).
- ✓ Числівники *ein-* (на нього завжди падає наголос), *zwei* та *drei* можуть отримувати закінчення родового відмінка (Genitiv): *Sie ist Mutter dreier Kinder.* – Вона – мати трьох дітей. (Але: *Sie ist Mutter von vier Kindern.* – Вона – мати чотирьох дітей)
- ✓ Числівники не відмінюються, якщо артикль або займенник, які стоять перед ним, вказують на відмінок (наприклад, *Genitiv* або *Dativ*): *Er ist der Vater dieser drei Kinder.* – Він батько цих трьох дітей.

1. Zwei Alt ___ saßen im Park.
2. Ein Bekannt ___ begrüßte mich.
3. Unter den Blind ___ ist der Einäugig ___ König.
4. Man hat zwei Krank ___ ins Krankenhaus gebracht.
5. Fünf Auszubildend ___ erhielten eine Stelle.
6. Nico und Luisa sind zwei Verwandt ___ von mir.

Завдання 6. Поставте подані в дужках прикметники в Komparativ.

1. Ich las ein (interessant) Buch noch nie.
2. Wir haben eine schöne Katze, unsere Nachbarin hat noch eine (schön) Katze.
3. Ich habe einen klugen Hund, meine Nachbarin hat noch einen (klug) Hund.
4. Ich esse ein gesundes Essen, meine Freundin isst noch (gesund).
5. Ich bin 1, 64 m groß, meine Freundin ist noch (groß).
6. Dieses Haus ist hoch, jenes Haus ist noch (hoch).
7. Mein Weg zum Büro ist lang, der Weg zum Büro von meiner Freundin ist noch (lang).

Завдання 7. Поставте подані в дужках прикметники в Superlativ.

1. Der (groß) Fluss Deutschlands heißt der Rhein.
2. Der (hoch) Berg Deutschlands heißt die Zugspitze.
3. Der Februar ist der (kurz) Monat im Jahr.
4. In diesem roten Kleid siehst du am (gut) aus.
5. Mein Weg zum Büro ist (lang).
6. Sein Hund ist am (klug).
7. Annas Katze ist am (schön).

Завдання 8. Вставте *so*, *wie* або *als*.

1. Nico ist so alt _____ Anna.
2. Nico ist kleiner _____ Anna.
3. Nico ist schwerer _____ Max.
4. Max ist _____ intelligent _____ Nico.
5. Anna ist _____ fleißig _____ Simon.
6. Simon ist sportlicher _____ Max.
7. Max ist _____ groß _____ Nico.

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Welche Farbe finden Sie am schönsten?
2. Welche Musik hören Sie am liebsten?
3. Welcher Fluss ist am längsten?
4. Welche Stadt ist am ältesten?
5. Welcher Weg ist am kürzesten?
6. Welches Theater ist am modernsten?
7. Welche Geschichte finden Sie am interessantesten?

РОЗДІЛ 6: ЧИСЛІВНИК

Числівник – частина мови, яка позначає поняття числа. У німецькій мові, як і в українській, розрізняють кількісні та порядкові числівники.

6.1. Кількісні числівники: особливості утворення

Кількісні числівники вживаються для позначення певної кількості осіб або предметів і відповідають на запитання **WIE VIEL?** (СКІЛЬКИ?).

Кількісні числівники в німецькій мові поділяються на **прості, складні та похідні**.

Прості числівники складаються лише з кореня. Це числівники від одиниці до дванадцяти (*Таблиця 6.1*):

Таблиця 6.1 Прості числівники в німецькій мові від 1 до 12

0	null
1	eins
2	zwei
3	drei
4	vier
5	fünf
6	sechs
7	sieben
8	acht
9	neun
10	zehn
11	elf
12	zwölf

WICHTIG!

Прості числівники бажано запам'ятати, оскільки вони є у подальшому основою для утворення складних та похідних числівників.

Як читати числівники? Німецький відповідник числівнику «один» - *eins*. Числівник «чотири» пишеться через літеру «v», але читаємо *vier* – [fi:v]. Буквосполучення –*chs* у німецькому числівнику *sechs* – «шість» читаємо як [ks]: *sechs* –[‘zɛks].

Складними числівниками називають числівники від **13 до 19**. Вони утворюються від простих числівників за допомогою слова (числівника) **zehn**, що додається до простого числівника. При цьому деякі числівники мають певні особливості утворення:

- ✓ $13 = \textit{drei} + \textit{zehn} = \textit{dreizehn}$
- ✓ $14 = \textit{vier} + \textit{zehn} = \textit{vierzehn}$
- ✓ $15 = \textit{fünf} + \textit{zehn} = \textit{fünfzehn}$
- ✓ $16 = \textit{sechs} + \textit{zehn} = \textit{sechzehn}$ – зверніть увагу на особливості утворення!
- ✓ $17 = \textit{sieben} + \textit{zehn} = \textit{siebzehn}$ – зверніть увагу на особливості утворення!
- ✓ $18 = \textit{acht} + \textit{zehn} = \textit{achtzehn}$
- ✓ $19 = \textit{neun} + \textit{zehn} = \textit{neunzehn}$

Похідні числівники називають десятки і утворюються від простих числівників за допомогою суфікса –*zig*. Винятком є числівник 30 – **dreißig**. Суфіксом у цього числівника є –**ßig**. Зверніть увагу на особливості утворення похідних числівників, що виділені напівжирним. Їх потрібно запам'ятати:

- ✓ 20 – **zwanzig**
- ✓ 30 – **dreißig**
- ✓ 40 – **vierzig**
- ✓ 50 – **fünfzig**
- ✓ 60 – **sechzig**
- ✓ 70 – **siebzig**
- ✓ 80 – **achtzig**
- ✓ 90 – **neunzig**

Ви вже помітили: німецькі числівники мають низку особливостей. У двозначних німецьких числівниках спочатку називають кількість одиниць, потім додають сполучник *und* і називають кількість десятків, наприклад:

- ✓ 23 – *dreiundzwanzig* (*de drei* – кількість одиниць, *und* – сполучник, а *zwanzig* – позначення кількості десятків);
- ✓ 37 – *siebenunddreißig*
- ✓ 46 – *sechsendvierzig*
- ✓ 51 – **ein***undfünfzig* (запам'ятайте: якщо числівник *eins* «1» вживається на початку складеного числівника, то літера *-s* не вимовляється);
- ✓ 68 – *achtundsechzig*
- ✓ 72 – *zweiundsiebzig*;
- ✓ 83 – *dreiundachtzig*
- ✓ 99 – *neunundneunzig*

Для позначення сотень використовується числівник *-hundert*, який приєднується до назв одиниць:

- ✓ 100 – *(ein)hundert*
- ✓ 200 – *zweihundert*
- ✓ 300 – *dreihundert*
- ✓ 400 – *vierhundert*
- ✓ 500 – *fünfhundert*
- ✓ 600 – *sechshundert*
- ✓ 700 – *siebenhundert*
- ✓ 800 – *achthundert*
- ✓ 900 – *neuhundert*

Для того, щоб утворити назви тисяч, потрібно до назв тисяч приєднати числівник *-tausend*:

- ✓ 1000 – *(ein)tausend*;
- ✓ 2000 – *zweitausend*
- ✓ 5000 – *fünftausend*
- ✓ 23 000 – *dreiundzwanzigtausend*
- ✓ 74 000 – *vierundsiebzigttausend*

Важливо також знати, що всі числівники до мільйона пишуться в німецькій мові разом:

- ✓ 386 – *dreihundertsechsdachtzig*
- ✓ 6752 – *sechstausendsiebenhundertzweiundfünfzig*
- ✓ 58421 – *achtundfünfzigtausendvierhunderteinundzwanzig*
- ✓ 539653 –
fünfhundertneununddreißigtausendsechshundertdreiundfünfzig

Щодо числівників «мільйон» та «мільярд», то вони вживаються в німецькій мові як іменники жіночого роду і пишуться окремо від іншої частини числівника, наприклад:

3 627 496 - *drei Millionen*

sechshundertsiebenundzwanzigtausendvierhundertsechsunneunzig

6.2. Кількісні числівники: особливості вживання

Кількісні числівники вживаються з іменниками на позначення кількості речовини або міри (*Glas* – склянка, *Tafel* – плитка, *Tasse* – чашка, *Flasche* – пляшка, *Dose* – бляшанка, *Stück* – шматок тощо).

- Якщо увага не загострюється на позначенні кількості або міри, то такі іменники зазвичай вживаються у множині, наприклад: *Er hat zwei Gläser Apfelsaft getrunken.* – Він випив дві склянки яблучного соку.
- Іменники жіночого роду на позначення кількості речовини або міри *Tafel* – плитка, *Tasse* – чашка, *Flasche* – пляшка, *Tüte* – пакунок; *Dose* – бляшанка тощо завжди вживаються у множині, наприклад: *Die Mutter hat zwei Tafeln Schokolade und fünf Tüten Haribo Saft Goldbären gekauft.* – Мати купила дві плитки шоколаду та п'ять пакуночків желейних цукерок *Haribo Saft Goldbären*.
- Кількісні числівники в сучасній німецькій мові не відмінюються. Виняток становить числівник *ein*, який відмінюється як неозначений артикль (див. Таблицю 1.2). Наприклад, *Wie viel Brüder hast du? – Einen.* – Скільки в тебе братів? – Один.

- Числівники *einer, eine, eines* у сполученні з іменниками, які стоять в **Genitiv** множини перекладаються українською так:
  - ✓ *einer meiner Mitstudenten* – один з моїх однокурсників;
  - ✓ *eine der bekanntesten Kolumnistinnen* – одна з найвідоміших колумністок;
  - ✓ *eines der Bundesländer Deutschlands* – одна з федеральних земель Німеччини;
  - ✓ *mit einem meiner Freude* – з одним з моїх друзів;
- У реченні кількісні числівники, як правило, виконують функцію означення іменника, перед яким вони вживаються, наприклад: *zwei Bücher* (дві книги), *fünf Hefte* (п'ять зошитів), *zwei neue Freunde* (двоє нових друзів).

Іменник вживається в однині, якщо кількісний числівник уживається після іменника, наприклад: *Die Vorlesung findet heute im Raum 324 statt.* – *Лекція відбудеться сьогодні в 324-ій аудиторії.* Кількісний числівник вживається як порядковий і це потрібно позначити при перекладі.

Як читати числівники, що позначають рік? – Спочатку називається кількість сотень, а потім – десятки, наприклад:

- 1999 – *neunzehnhundertneunundneunzig*
- 1870 – *achtzehnhundertsiebzig*
- 911 – *neunhundertelf*

Роки, де після тисячі стоїть нуль, читаються як кількісні числівники: 2000 – *zweitausend*; 2023 – *zweitausendreiundzwanzig*; 2006 – *zweitausendsechs*;

Рік може позначатися або числівником або сполученням *im Jahre* + числівник: *(Im Jahre) 2019 begann die Corona-Pandemie.* – У 2019 році почалася пандемія корона-вірусу.

WICHTIG!

Як позначати час? У німецькій мові розрізняють офіційне та неофіційне (розмовне, побутове) позначення часу. Добу німці умовно поділяють на дві половини: перша половина доби – від 0 до 12 години; з 12 до 24 години – друга половина доби.

Для позначення часу доби вживаються кількісні числівники та іменник *Uhr* (в значенні «година»).

- ✓ Офіційне і неофіційне повідомлення часу у **першій половині доби** (0-12) може збігатися: **Пишемо:** *Es ist 9:30 Uhr.* – **Читаємо:** *Es ist neun Uhr dreißig (Minuten).* (Спочатку називаємо годину, а потім – хвилини. Слово «Minute» (хвилина) є факультативним). – Дев'ята година 30 хвилин.
- ✓ Про час у другій половині доби (12 –24) повідомляється по-різному. **Офіційне мовлення** користується 24-годинним ліченням часу, а розмовне мовлення – 12-годинним: *Es ist zehn Uhr. Es ist 19:00 Uhr.* (Іменник *Uhr* в офіційному повідомленні часу є обов'язковим) – Десята година. Дев'ятнадцята година. **Неофіційне мовлення:** *Wie spät ist es? Wie viel Uhr ist es? – Es ist zehn (Uhr). Es ist sieben (Uhr).* – Слово *Uhr*, як правило, опускається в неофіційному мовленні. Котра зараз година? – Десята. Сьома.
- ✓ У повсякденному мовленні використовуються інші способи позначення часу за допомогою дробових числівників *Viertel* (чверть), *halb* (половина), прийменників *nach* (після), *vor* (до). При цьому хвилини називають перед годинами, наприклад:
  - 14:50 Uhr – **zehn vor drei** - *Der Unterricht ist 14:50 Uhr (zehn vor drei) zu Ende.* – Заняття закінчується за десять хвилин третя.
  - 8:30 Uhr – **halb neun** - *Der Unterricht beginnt um 8:30 Uhr (halb neun).* – Заняття починається о пів на дев'яту.
  - 18:15 Uhr – **Viertel nach sechs** – *Wir treffen uns Viertel nach sechs.* Ми зустрічаємося о чверть на сьому.
  - Числівник *ein* у сполученні з іменником *Uhr* не відмінюється, якщо йдеться про позначенні часу, наприклад: *um ein Uhr* - о першій годині; *nach ein Uhr* - після першої години.

6.3. Порядкові числівники: утворення, відмінювання та вживання

Порядкові числівники позначають порядок під час лічби, послідовність осіб або предметів у ряду подібних. Вони відповідають на питання **der wievielte?**

На письмі після порядкового числівника, якщо він записується цифрою, потрібно ставити крапку (*der 2. Januar*). Можливо також записати порядковий числівник і літерами – *der zweite Januar*.

Як утворюються порядкові числівники?

Порядкові числівники від 1 до 19 утворюються за допомогою суфікса *-te*, який додається до основи, наприклад:

- ✓ *vier* – (*der/die/das*) *vierte* – четвертий/четверта/четверте;
- ✓ *elf* – (*der/die/das*) *elfte* - одинадцятий/одинадцята/одинадцять;
- ✓ *19* – (*der/die/das*) *neunzehnte* – дев'ятнадцятий/ дев'ятнадцята / дев'ятнадцять;

Порядкові числівники від 20 утворюються за допомогою суфікса *-ste*, який додається до основи, наприклад:

- ✓ *20* – (*der/die/das*) *zwanzigste* – двадцятий /двадцята/двадцять;
- ✓ *36* – (*der/die/das*) *sechsendreißigste* – тридцять шостий / тридцять шоста/тридцять шосте;
- ✓ *100* – (*der/die/das*) *hundertste* - сотий/сота/соте;

Деякі порядкові числівники мають певні особливості утворення, які потрібно запам'ятати, наприклад:

- ✓ *eins* – (*der/die/das*) *erste* - перший/перша/перше;
- ✓ *drei* – (*der/die/das*) *dritte* - третій/третя/третє;
- ✓ *sieben* – (*der/die/das*) *siebte*; (*der/die/das*) *siebente* – тут можливі два варіанти утворення порядкового числівника «сьомий/сьома/сьоме».

Як відмінюються порядкові числівники? Порядкові числівники відмінюються як прикметники та вживаються з означеним артиклем, вибір якого залежить від роду іменника (*Таблиця 6.2*):

Таблиця 6.2 Відмінювання порядкових числівників в однині та множині після означеного артикля

	чоловічий рід	жіночий рід	середній рід	Множина для всіх трьох родів
Nom.	der zwölfte Tag – дванадцятий день	die fünfte Gruppe - п'ята група	das siebte Buch - сьома книга	die ersten Schritte – перші кроки
Gen.	des zwölften Tages	der fünften Gruppe	des siebten Buches	der ersten Schritte
Dat.	dem zwölften Tag	der fünften Gruppe	dem siebten Buch	den ersten Schritten
Akk.	den zwölften Tag	die fünfte Gruppe	das siebte Buch	die ersten Schritte

Якщо перед іменником відсутні артикль або інше слово, що виконує функцію артикля, то порядкові числівники відмінюються так (*Таблиця 6.3*):

Таблиця 6.3 Відмінювання порядкових числівників в однині та множині після нульового артикля

	чоловічий рід	жіночий рід	середній рід	Множина для всіх трьох родів
Nom.	erster Schritt – перший крок	zweite Frage – друге запитання	erstes Wort – перше слово	erste Schritte – перші кроки
Gen.	ersten Schrittes	zweiter Frage	erstes Wortes	erster Schritte
Dat.	erstem Schritt	zweiter Frage	erstem Wort	ersten Schritten
Akk.	ersten Schritt	zweite Frage	erstes Wort	erste Schritte

Якщо перед іменником стоїть присвійний займенник, заперечення *kein* тощо, то порядкові числівники відмінюються так (Таблиця 6.4):

Таблиця 6.4 Відмінювання порядкових числівників в однині та множині після присвійних займенників

	чоловічий рід	жіночий рід	середній рід	Множина для всіх трьох родів
Nom.	mein erster Schritt – мій перший крок	meine zweite Frage – моє друге запитання	mein erstes Wort – моє перше слово	meine ersten Schritte – мої перші кроки
Gen.	meines ersten Schrittes	meiner zweiten Frage	meines ersten Wortes	meiner ersten Schritte
Dat.	meinem ersten Schritt	meiner zweiten Frage	meinem ersten Wort	meinen ersten Schritten
Akk.	meinen ersten Schritt	meine zweite Frage	mein erstes Wort	meine ersten Schritte

Порядкові числівники вживаються зазвичай з іменником, який вони означають. В таких випадках іменник вживається з означеним артиклем, скільки використання порядкового числівника робить іменник унікальним, наприклад: *die erste Prüfung* (перший іспит), *das erste Wort* (перше слово), *der erste Unterricht* (перше заняття).

✓ Порядковий числівник позначає порядковий номер предмета і стоїть перед іменником, а номер предмета, який закріплюється за предметом, позначається кількісним числівником, який стоїть після іменника, наприклад: *Die Prüfung legt die zweite Gruppe ab.* – Іспит складає друга група (друга по порядку). *Die Prüfung legt die Gruppe 2 (zwei) ab.* – Іспит складає друга група (або: група № 2).

✓ Якщо використовуються римські порядкові числівники, то читаємо їх так: Friedrich II. – *Friedrich der Zweite* – Фрідріх Другий; *Kaiser Karl V.* – *Kaiser Karl der Fünfte* – король Карл П'ятий;

- ✓ Порядкові числівники теж субстантивуються, наприклад: *die Erste – Sie war die Erste in der Gruppe.* – Вона була першою в групі. *Wenn zwei sich streiten, freut sich der Dritte.* – Коли двоє сваряться, третій радіє (присл.).
- ✓ Від порядкових числівників утворюються прислівники на позначення спільної дії. Для цього використовують суфікс – *t* та прийменник *zu*, наприклад: *zu zweit* (вдвох), *zu dritt* (втрох), *zu fünft* (вп'ятьох).

6.4. Інші розряди числівників

Дробові числівники. Дробові числівники позначають частину цілого та складаються з кількісного та порядкового числівників: $2/5$ – *zwei Fünftel* (дві п'ятих); $5/3$ – *fünf Drittel* (п'ять третих);

- ✓ До 19 дробові числівники утворюються за допомогою суфікса -*tel*: *fünf – Fünftel; drei – Drittel*;
- ✓ Після 19 дробові числівники утворюються за допомогою суфікса -*stel*: $6/25$ *sechs Fünfundzwanzigstel* (шість двадцять п'ятих);
- ✓ Числівники *eins* та *zwei*, що стоять у ролі знаменника, мають особливі форми утворення: *eins – ganz; zwei – halb*, наприклад: $4/2$ – *vier halb; 3/1 – drei ganze*;
- ✓ Десяткові дроби утворюються від кількісних числівників. Кома читається як *Komma*, кожна цифра після коми читається окремо, наприклад: $3,5$ – *drei Komma fünf; 6, 72 – sechs Komma sieben zwei* (у розмовній мові можливим є і такий варіант прочитання - $6, 72$ – *sechs Komma zweiundsiebzig*).
- ✓ Десяткові дроби використовуються для назв грошових сум, міри ваги, об'єму, площі, наприклад: $2,79$ € / € $2,79$ – *zwei Euro neunundsiebzig (Cent); 3,5 kg – drei Komma fünf Kilo*;

Неозначені числівники. Неозначені числівники позначають велику або малу кількість предметів, істот, речовин без точного зазначення кількості: *viel* (багато), *wenig* (мало), *ganz* (весь, цілий), *gering* (незначний), *verschieden* (різний), *gesamt* (весь, цілий), *gewiss* (певний) тощо. Наприклад, *Er reist mit viel Gepäck.* – Він подорожує з великим багажем. *Ich kenne hier nur wenig (e) Studenten.* – Я знаю тут лише деяких студентів.

Узагальнюючі числівники. До узагальнюючих числівників відносять **означені числівники** *einerlei, zweierlei* – *Der Tisch ist aus zweierlei Holz gemacht.* – Стіл зроблено з двох порід дерева.

Також до цієї групи належать **неозначені числівники** *allerlei* (різний), *keinerlei* (жодний), *vielerlei* (багато), *hunderterlei* (сотні) тощо, наприклад: *allerlei Obst* (різні фрукти); *hunderterlei Fragen* (сотні питань);

6.5. Завдання для самоперевірки

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. На яке запитання відповідають кількісні числівники?
2. Які числівники називають *простими*? Які складними? Які *похідними*?
3. Назвіть особливості утворення кількісних числівників.
4. Назвіть особливості утворення кількісних числівників.
5. Як читати числівники, що позначають рік?
6. Як позначати час?
7. Як утворюються порядкові числівники?
8. Як відмінюються порядкові числівники?
9. Як утворюються дробові числівники?
10. Наведіть приклади узагальнюючих та неозначених числівників.

Завдання 2. Прочитайте та запишіть цифрами такі числівники:

- ✓ dreiundzwanzig;
- ✓ vierundsiebzig;
- ✓ einundsechzig;
- ✓ neunundachtzig;
- ✓ zweihunderteins;
- ✓ dreihundertvierundvierzig;
- ✓ fünftausendsiebenhundertdreißig;
- ✓ zweitausenddreihundertdreizehn;
- ✓ drei Millionen viertausendsiebenhunderteins;

Завдання 3. Прочитайте та запишіть літерами такі числівники:

- ✓ 321; 206; 3268; 8724; 1 675 312;
- ✓ 10,4; 7, 23; 378, 56; $\frac{2}{3}$; $\frac{1}{4}$; $\frac{8}{9}$;

Завдання 4. Прочитайте та запишіть числівники, що називають роки:

- ✓ 1871;
- ✓ 1756;
- ✓ 911;
- ✓ 1618;
- ✓ 1991;
- ✓ 2014;
- ✓ 2022

Завдання 5. Щоб потрапити на «Книжковий арсенал», люди вишукались в чергу. Назвіть відвідувачів за їх порядковим номером, використайте для цього порядкові числівники.

Зразок: 1. Karina – Karina ist die erste. / Die erste ist Karina.

1. Karina
2. Pavlo
3. Dmytro
4. Frau Glück
5. Herr Schmidt
6. meine Freundin Ines
7. mein Bruder Serhij
8. meine Nachbarin Olha
9. mein Onkel Taras
10. meine Nichte Wlada

Завдання 6. Хто коли святкує свій день народження? Складіть список з десяти осіб та напишіть навпроти кожного прізвища день народження. Прочитайте.

Зразок: Mark – 7. Juli – Marks Geburtstag ist am 7. Juli.

Mutti – 31. Mai – Muttis Geburtstag ist am 31. Mai.

Завдання 7. Заповніть пропуски. Вставте числівники *viel* або *viele wenig* або *wenige*.

1. Er macht in jedem Test _____ Fehler.
2. Ich habe noch _____ Arbeit.
3. Am Wochenende habe ich _____ Zeit.
4. Wir haben _____ Bäume.
5. Ich habe _____ Freunde.
6. Ich wünsche dir _____ Glück.

РОЗДІЛ 7: ПРИСЛІВНИК

Прислівник – частина мови, яка виражає ознаку дії або іншої ознаки й виконує в реченні, як правило, функцію обставини. Прислівники не відмінюються. За значенням прислівники поділяють на такі групи:

- ✓ **прислівники на позначення місця:** *dort* (там), *hier* (тут), *draußen* (зовні, на вулиці), *oben* (нагорі), *unten* (унизу), *rechts* (праворуч), *links* (ліворуч) тощо;
- ✓ **прислівники на позначення часу:** *heute* (сьогодні), *morgen* (завтра), *jetzt* (зараз), *nun* (тепер, нині), *gestern* (вчора), *bereits* (уже), *inzwischen* (тим часом) тощо;
- ✓ **прислівники на позначення причини і цілі:** *zufällig* (випадково-во), *darum* (тому), *sonst* (інакше), *so* (так, у такий спосіб), *deshalb* (тому), *also* (отже, виходить) тощо;
- ✓ **прислівники на позначення образу та способу дії:** *schnell* (швидко), *gut* (добре), *langsam* (повільно) тощо;
- ✓ **прислівники на позначення міри і ступеня:** *sehr* (дуже), *äußerst* (надзвичайно), *beinahe* (ледь), *kaum* (ледь, трохи), *fast* (майже) тощо;
- ✓ **модальні прислівники:** *vielleicht* (мабуть), *wahrscheinlich* (ймовірно), *gewiss* (звісно), *möglich* (можливо) тощо;
- ✓ **заперечні прислівники:** *keinesfalls* (в жодному разі), *keineswegs* (жодним чином), *keinmal* (жодного разу) тощо.

Особливу групу прислівників за значенням, словотвірними особливостями та вживанням утворюють *займенникові прислівники* (Pronominaladverbien). Вони мають ознаки і прислівника і займенника. Займенникові прислівники поділяються на дві групи:

- ✓ **питальні:** *womit?* *wofür?* *wovor?* *wonach?* тощо.
- ✓ **вказівні:** *damit*, *dafür*, *davor*, *danach* тощо.

Утворення **питальних і вказівних займенникових прислівників** залежить від керування дієслова, тобто від прийменника, якого потребує дієслово.

Наприклад, дієслово *fahren* у значенні «їхати якимсь видом транспорту» вимагає обов'язково прийменник *mit* та іменник в *Dat.*

Для того, щоб поставити питання «Яким видом транспорту ви їдете?», потрібно до питального займенника *wo* додати прийменник *mit*: *womit* – *Womit fahren Sie? Womit* – **питальний займенниковий прислівник.**

Якщо прийменник починається з голосного, то між питальним займенником та прийменником додається літера *-r*: *wo* + *auf* = *worauf* – *Worauf warten Sie? – Auf die Bahn.* – На що ви чекаєте? – На електричку.

Вказівні займенникові прислівники утворюються за допомогою прислівника *da* (там, тут) та прийменника, якого вимагає дієслово: *da* + *mit* = *damit*: *Fahren Sie mit der Bahn? – Damit fahre ich nur drei Stationen.* – Ви їдете електричкою? – **На ній/На цьому** (транспорті) я їду тільки три зупинки.

Якщо прийменник починається з голосного, то між вказівним займенником та прийменником додається літера *-r*: *da* + *auf* = *darauf* – *Warten Sie auf die Bahn? – Darauf warte ich nicht.* – Ви чекаєте на електричку? – На неї я не чекаю.

WICHTIG!

Важливо знати, що значення займенникового прислівника залежить від дієслова, до якого він належить. Займенникові прислівники уживаються замість сполучення займенника з прийменником за однієї умови: **займенник з прийменником відносяться**

до іменників-неістот, наприклад:

- ✓ *Ich warte auf den Bus.* Я чекаю автобус. – *Ich warte darauf schon zehn Minuten.* Я чекаю на нього вже десять хвилин. – *Worauf wartest du schon zehn Minuten?* Чого/На що ти чекаєш? **У цьому прикладі іменник *Bus* позначає неістоту.**
- ✓ *Ich warte auf meine Freundin.* Я чекаю свою подругу. – *Ich warte auf sie schon zehn Minuten.* – Я чекаю на неї вже десять хвилин. *Auf wen wartest du?* – На кого ти чекаєш? **У цьому прикладі іменник *Freundin* позначає істоту.**

7.1. Ступені порівняння прислівників

Деякі прислівники утворюють ступені порівняння подібно до того, як це роблять прикметники. Ті прислівники, які можуть утворювати ступені порівняння, роблять це за допомогою суфікса *-er* (вищий ступінь) та прийменника *am* + суфікс *-sten* (найвищий ступінь) (Таблиця 7.1).

Таблиця 7.1. Утворення ступенів порівняння прислівниками

	Вищий ступінь	Найвищий ступінь	Переклад
<i>schnell</i>	<i>schneller</i>	<i>am schnellsten</i>	<i>швидко/швидше/найшвидше</i>
<i>fleißig</i>	<i>fleißiger</i>	<i>am fleißigsten</i>	<i>сумлінно/сумлінніше/найсумлінніше</i>
<i>langsam</i>	<i>langsamer</i>	<i>am langsamsten</i>	<i>повільно/повільніше/найповільніше</i>
<i>lustig</i>	<i>lustiger</i>	<i>am lustigsten</i>	<i>весело/веселіше/найвеселіше</i>

Деякі прислівники утворюють ступені порівняння не за правилами. Їх потрібно запам'ятати: *bald* (незабаром), *gern* (охоче), *viel/sehr* (багато/дуже), *gut* (добре), *hoch* (високо), *nah* (близько) (Таблиця 7.2).

Таблиця 7.2. Особливі випадки утворення ступенів порівняння деякими прислівниками

	Вищий ступінь	Найвищий ступінь	Переклад
<i>bald</i>	<i>eher</i>	<i>am ehesten</i>	<i>незабаром</i>
<i>gern</i>	<i>lieber</i>	<i>am liebsten</i>	<i>охоче</i>
<i>viel/sehr</i>	<i>mehr</i>	<i>am meisten</i>	<i>багато/дуже</i>
<i>gut</i>	<i>besser</i>	<i>am besten</i>	<i>добре</i>
<i>hoch</i>	<i>höher</i>	<i>am höchsten</i>	<i>високо</i>
<i>nah</i>	<i>näher</i>	<i>am nächsten</i>	<i>близько</i>

Прислівники *oft* (часто), *wohl* (добре (про стан самопочуття)) утворюють ступені порівняння так: *oft* – *öfter* (*häufiger*) – *am häufigsten* (*öftesten*); *wohl* – *wohler* – *am wohlsten*.

Деякі прислівники можуть утворювати найвищий ступінь за допомогою *aufs* + ...*ste*, наприклад: *aufs schnellste* (щонайшвидше, дуже швидко); *aufs Beste* /*beste* (щонайкраще, дуже добре).

7.2. Особливості вживання прислівників

У реченні прислівники виконують функцію обставини і відповідають на запитання *Wo?* (де?); *Wann?* (коли?); *Wohin?* (куди?); *Woher?* (звідки?); *Wie?* (як?); *Auf welche Weise?* (у який спосіб?) тощо.

- ✓ *Gestern regnete es.* – *Wann regnete es?* – Вчора йшов дощ. – Коли йшов дощ?
- ✓ *Sie schreibt langsam.* – *Wie schreibt sie?* – Вона пише повільно. Як вона пише?
- ✓ *Die Schule ist dort.* – *Wo ist die Schule?* – Школа там. Де школа?
- При порівнянні двох ознак дії у вищому ступені вживається *als* (ніж), наприклад:
  - ✓ *Sie schreibt langsamer als ich.* – Вона пише повільніше, ніж я.
  - ✓ *Nico läuft schneller als Max.* – Ніко бігає швидше за Макса.

При порівнянні двох ознак дії у найвищому ступені вживається форма *am* ... *sten*, наприклад:

- ✓ *Sie läuft am schnellsten in der Klasse.* – Вона бігає найшвидше в класі (у порівнянні з іншими учнями)

Якщо порівняння відсутнє, то вживається форма *aufs* ... *ste*, наприклад:

- ✓ *Sie begrüßte mich aufs herzlichste.* – Вона привітала мене дуже щиро.

Прислівники вживаються також як іменна частина складеного іменного присудка, наприклад:

- ✓ *Die Schüler sind hier.* – Учні тут.

Прислівники можуть бути означеннями іменника, якщо вони стоять після нього, наприклад:

- ✓ *Die Schüler hier sind freundlich.* – Учні, що он тут, люб'язні.

Деякі прислівники в німецькій мові вживаються у короткій формі найвищого ступеня, наприклад:

- ✓ *meist* (більше за всіх);
- ✓ *höchst* (найвищий);
- ✓ *äußerst* (надто, дуже, конче, вельми, надзвичайно);
- ✓ *möglichst* (по можливості);
- ✓ *längst* (давно, віддавна);
- ✓ *spätestens* (найпізніше, не пізніше ніж);
- ✓ *wenigstens* (принаймні, хоч би, хоча б);
- ✓ *meistens* (здебільшого, найчастіше, у більшості випадків).

WICHTIG!

Важливо знати, що багато прислівників збігаються за своєю формою з прикметниками в короткій формі. Прислівники відрізняються від прикметників за своїми функціями в реченні: прислівник є обставиною, а прикметник у короткій формі є іменною частиною складеного іменного присудка.

- ✓ *Er singt gut.* – „gut“ у цьому прикладі є прислівником і відповідає на запитання „Wie?“ – Як?
- ✓ *Sein Singen ist gut.* – „gut“ у цьому прикладі є прикметником у складі іменного присудка і відповідає на запитання „Was für Singen /Wie ist sein Singen?“, – Яким є його спів?

Прислівники *her* (сюди) та *hin* (туди) вказують у питаннях на напрямок руху по відношенню до особи: *her* позначає рух у напрямку до особи, до якої звертаються. Прислівник *hin* вказує на напрямок від особи, наприклад:

- ✓ *Darf ich herein /'rein?* – Можна увійти?
- ✓ *Darf ich hinaus /'raus?* – Можна вийти?

В інших випадках *her* вказує на рух у напрямку до мовця, а *hin* – від нього.

- ✓ *Komm her!* – Йди сюди!
- ✓ *Komm herein!* – Заходь! Входи! (Так каже мовець, який знаходиться в приміщенні, аудиторії).
- ✓ *Nico geht hinaus.* – Ніко виходить. (Так каже мовець, який знаходиться в приміщенні, аудиторії).

- ✓ *Komm heraus!* – Виходь! (Так каже мовець, який знаходиться поза аудиторією).
- ✓ *Geh hinein!* – Заходь! (Так каже мовець, який знаходиться поза аудиторією).

7.3. Завдання для самоперевірки

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. На які групи поділяються прислівники за семантичним критерієм/за значенням?
2. Чому займенникові прислівники утворюють особливу групу прислівників?
3. Поясніть, як утворюються питальні займенникові прислівники.
4. Поясніть, як утворюються вказівні займенникові прислівники.
5. Чи всі прислівники можуть утворювати ступені порівняння?
6. Які суфікси використовуються для утворення ступенів порівняння прислівників?
7. Назвіть сім прислівників, які утворюють ступені порівняння не за правилами.
8. Які функції виконують прислівники в реченні?
9. Чим прислівник *fleißig* відрізняються від прикметника *fleißig* у короткій формі?
10. Поясніть особливості вживання прислівників *her* (сюди) та *hin* (туди).

Завдання 2. Доповніть речення прислівниками спочатку у вищому ступені, а потім – у найвищому.

1. Ich laufe schnell. Er läuft ..... . Er läuft am ..... .
2. Ich arbeite fleißig. Sie arbeitet ..... . Sie arbeitet am .....
3. Ich singe gut. Er singt ..... . Er singt am .....
4. Das Auto fährt langsam. Das Fahrrad fährt ..... . Der Fußgänger geht am .....
5. Ich arbeite an Deutsch gern. Sie arbeitet an Deutsch ..... . Sie arbeitet an Deutsch am .....
6. Ich arbeite viel. Meine Schwester arbeitet ..... . Sie arbeitet am .....

Завдання 3. Замість виділеного напівжирним прийменникового додатка напишіть відповідний займенниковий прислівник.

1. Ich arbeite **an der deutschen Sprache**.
2. Zwei Frauen warten **auf den Bus**.
3. Fährt er **mit dem Zug** nach Hause? - _____ fährt er nach Hause?
4. Ich freue mich **auf die Ferien**.
5. Sie erzählte **von ihrer Reise**.
6. Erzählte sie **von ihrer Reise**? - _____ erzählte sie?
7. Der Student ist **mit seiner Antwort** zufrieden.

Завдання 4. Поставте запитання до іменників, що виділені напівжирним.

1. Sie fährt mit dem **Bus**.
2. Sie arbeitet an der deutschen **Sprache**.
3. Sie erzählte von ihrer **Reise**.
4. Ich freue mich auf die **Ferien**.
5. Ich muss mich für mein **Fehlen** im Unterricht entschuldigen.
6. Ich habe Angst vor den **Spinnen** (павуки).
7. Ich bin mit meiner **Tochter** zufrieden.
8. Ich bin mit meinen **Leistungen** zufrieden.

Завдання 5. Заповніть пропуски та додайте відповідні займенникові прислівники.

1. Das Cafe hat 60 Tische, die Hälfte _____ sind für Kinder.
2. In unserer Gruppe sind 15 Personen, vier _____ sind Jungen.
3. Ich habe eine weiße Hose gekauft, ich möchte _____ noch weiße Sportschuhe kaufen.
4. Ich habe am Wochenende bis zum Abend gearbeitet, _____ habe ich einen Spaziergang gemacht.
5. Nico spielte Fußball, _____ hat er sein Bein gebrochen.
6. Kommst du mit zum Schwimmen? – Natürlich, ich habe nichts _____.
7. Mein Freund studierte an der Universität, _____ war er noch lange arbeitslos.

РОЗДІЛ 8: ПРИЙМЕННИК

Прийменник належить до службових частин мови; прийменники доповнюють систему відмінків, уточнюють і конкретизують характер зв'язку між іменником і дієсловом, між іменником і іншим іменником, прикметником, займенником або прислівником.

8.1. Особливості значення і вживання прийменників

Прийменники мають лексичне значення. Їх вживання залежить від лексичного значення і особливостей зв'язку, для оформлення якого і потрібні прийменники.

- ✓ Зазвичай прийменники стоять **перед** іменником, до якого вони належать, наприклад: *Er kommt aus München.* – Він з Мюнхена. Деякі прийменники можуть стояти після іменника, до якого вони відносяться, наприклад: *entlang* (уздовж), *gegenüber* (навпроти) – *Sie lief den Fluß entlang.* – Вона бігла уздовж річки. *Dem Haus gegenüber hält der Bus.* – Навпроти будинку зупиняється автобус.
- ✓ Прийменники *in, bei, an, auf, von, zu*, а також інколи *hinter, unter, über, vor* можуть зливатися з означеним артиклем усіх трьох родів (Таблиця 8.1).

Таблиця 8.1 Найуживаніші випадки злиття прийменника з артиклем

Прийменник	Жіночий рід	Чоловічий рід	Середній рід	Переклад
an+Dat. oder Akk.		Wo? an+dem= am Bus	Wo? an+dem= am Hotel Wohin? an+das= ans Hotel	Де? Біля автобуса; у готеля; Куди? До готелю
auf+Dat. oder Akk.			Wohin? auf+das= aufs Land	Куди? – За місто
bei+Dat.		Wo? bei+dem= bei m Bahnhof	Wo? bei+dem= beim Hotel	Де? у/біля вокзалу; у готелю;

in+Dat. oder Akk.		Wo? in+dem= im Bus	Wo? in+dem= im Hotel ; Wohin? in+das= ins Hotel	Де? У вокзалі; у готелі; Куди? у готель
zu+Dat.	Wohin? zu+der= zur Universit ät	Wohin? zu+dem= zum Bahnhof	Wohin? zu+dem= zum Hotel	Куди? до університету; до вокзалу, до готелю
von+Dat.		Woher/ von wem? von+dem= vom m Bahnhof / vom Vater	Woher? von+dem= vom Hotel	Звідки? Від кого? З/від вокзалу, від батька. Вд готелю
hinter		Wo? hinter+dem= hinterm Bus	Wo? hinter+dem= hinterm Hotel	Де? За автобусом; за готелем

- Більшість прийменників в німецькій мові багатозначні. Наприклад, німецький прийменник *in* “в, у” має просторове і темпоральне (часове) значення. У просторовому значенні *in* вказує на місцезнаходження в середині певного контейнеру, на перебування в певному місті, населеному пункті або в певній країні: *Er ist in München.* – Він у Мюнхені. *Sie ist in der Schule.* – Вона в школі.
- Просторове значення властиве і прийменнику *aus* “з, зі”: він вказує на напрямок зсередини: *aus der Schule*; - зі школи; на походження: *aus der Ukraine* – з України.
- Значна кількість дієслів в німецькій мові вживається тільки з одним прийменником, наприклад: *teilnehmen* (брати участь) керує прийменником *an+Dat*: *Er nimmt am Wettbewerb teil.* – Він бере участь у конкурсі. Без цього прийменника не можна граматично правильно оформити додаток.
- Деякі дієслова можуть вживатися з різними прийменниками, наприклад: *sprechen mit Dat.* (говорити з кимсь); *sprechen von Dat.* (говорити про когось); *sprechen für Akk.* (говорити за когось), *sprechen gegen Akk.* (говорити проти когось).

- Найчастіше дієслово керує одним або кількома прийменниками. Цей зв'язок між дієсловом та прийменником пояснюється історичним розвитком мови, він є специфічним для кожної мови. Тому рекомендується запам'ятовувати дієслова з прийменниками, якими вони керують.
- Прийменники впливають на відмінок, в якому має вживатися іменник. Як правило, один прийменник керує одним відмінком. Цей зв'язок прийменника з відмінком є ідіотнічним, не збігається в різних мовах.

WICHTIG!

За тим, який відмінок вимагає після себе прийменник, всі прийменники в німецькій мові можна поділити на такі групи:

- ✓ Прийменники, що вживаються з **Dativ**;
- ✓ Прийменники, що вживаються з **Akkusativ**;
- ✓ Прийменники, що вживаються з **Genitiv**;
- ✓ Прийменники, що вживаються з **Dativ та Akkusativ**;

8.2. Прийменники, що вживаються з Dativ

До найбільш уживаних прийменників, що завжди вживаються з **Dativ** належать десять прийменників, які можна легко запам'ятати у такій послідовності:

Запам'ятайте!

**mit, nach, aus, zu, von, bei, seit, außer,
entgegen, gegenüber**

Розглянемо більш докладно деякі значення та особливості вживання прийменників, що вживаються з **Dativ** (Таблиця 8.2). У Таблиці 8.2. спочатку подається прийменник, далі зазначаються значення прийменника з варіантами його перекладу українською мовою. У третьому стовпчику наводиться приклад вживання прийменника у наведених значеннях, а останній стовпчик подає переклад прикладів українською мовою.

Таблиця 8.2 Значення найуживаніших прийменників з *Dativ*

Прийменник	Значення	Приклад	Переклад
mit (з)	- (з) вказує на спільну дію; - (з) темпоральне значення; - вказує на знаряддя, засіб здійснення дії	mit dem Freund mit Freude mit 19 Jahren mit dem Bus	з другом; з радістю; з 19 років; автобусом (їхати)
nach (після, до)	- (після) темпоральне значення; - (до) напрямок руху у місто, країну; - (за) вказує на відповідність	nach dem Unterricht; nach München, nach Polen; nach dem Plan;	після занять; до Мюнхена, до Польщі; за планом
aus (з)	- (з) указує на вихід зсередини якогось приміщення; - (з) указує на походження (місто, країну, регіон); на джерело походження; - (з) указує на матеріал, з якого виготовлено предмет; - (з) уживається у сталих виразах тощо;	aus der Schule; aus der Ukraine; aus dem Internet; aus Metall; aus der Mode;	зі школи з України; з Інтернету; з металу; з моди;
zu (до, у, на, для)	- (до) позначає напрямок і мету руху до певного місця або до особи; - (на, у) вказує на момент у часі (вживається з іменниками на позначення часу); - уживається з числівниками для позначення ціни, кількості, обсягу, ваги тощо;	zum Bahnhof, zur Universität, zu Tante Erika; zu Weihnachten; zu Ostern; zu Mittag; zwei T-Shirts zu fünf Euro;	до вокзалу; до університету; до тітки Еріки; на Різдво; на Великдень; на обід; дві футболки по п'ять євро;

	<p>- уживається у сталих виразах;</p> <p>- (для) вказує на призначення чогось;</p>	<p>zu Hause; zu Fuß; zu Beginn; zum Schluss;</p> <p>eine Hose zum Traning;</p>	<p>вдома; пішки; на початку; на закінчення;</p> <p>штани для тренування;</p>
von (від, з, із, про)	<p>- (з, із) вживається для позначення вихідного пункту (місця, моменту часу);</p> <p>- уживається в Passiv для позначення виконавця дії;</p> <p>- уживається замість Genitiv;</p> <p>- уживається з іншими прийменниками;</p>	<p>von München, von rechts;</p> <p>Der Roman wurde von dem Nobelpreisträger geschrieben.</p> <p>die Hauptstadt von Deutschland; die Werke von Thomas Mann; von.....aus – von hier aus;</p> <p>von ...an – von Anfang an;</p>	<p>з Мюнхена; з правого боку;</p> <p>Роман було написано Нобелівським лауреатом.</p> <p>столиця Німеччини;</p> <p>твори Томаса Манна; для позначення місця, з якого починається дія – звідси;</p> <p>для позначення початку відліку – із самого початку;</p>
bei (у, при, біля, поруч, під)	<p>- (у) вказує на місцезнаходження поблизу чогось;</p> <p>- на момент дії;</p> <p>- вказує на умову;</p> <p>- у сталих виразах;</p>	<p>bei meinem Ora; bei Berlin;</p> <p>Der Appetit kommt beim Essen.</p> <p>Bei schönem Wetter gehen wir spazieren.</p> <p>bei Kerzenlicht; bei guter Gesundheit (sein);</p>	<p>У дідуся; недалеко від Берліна;</p> <p>Апетит приходить під час їжі.</p> <p>Якщо погода буде гарна, то ми підемо на прогулянку.</p> <p>при світлі свічки; у гарному здоров'ї;</p>

seit (з)	-указує на початок певного періоду часу, який ще не закінчився;	Ich studiere Deutsch seit drei Jahren.	Я вивчаю німецьку вже три роки.
außer (крім, за винятком, окрім)	- (окрім, крім) указує на виняток; в цьому значенні вживається з <i>auch, noch, nur, nur noch</i> .	Der Zug fährt täglich außer montags. Außer Nico und Anna kommt noch Simon zum Training.	Поїзд ходить щодня окрім понеділка. Крім Ніко й Анни на тренування прийде ще і Симон.
entgegen (проти, усупереч)	- (усупереч) виражає щось протилежне, що часто настає зненацька;	Meinen Hoffnungen entgegen hat er nicht studiert.	Усупереч моїм сподіванням він не здобув вищу освіту.
gegenüber (навпроти, по відношенню до, порівняно з, перед)	- (навпроти) указує на протилежний бік; - (по відношенню до) указує на ставлення до людини, певної категорії людей; - (порівняно з) уживається для порівняння;	Mir gegenüber saß Kati. Seinen Schülern gegenüber ist sie immer freundlich. Gegenüber der vergangenen Woche regnte es often.	Навпроти мене сиділа Каті. Вона завжди привітна по відношенню до своїх учнів. Порівняно з минулим тижнем дощило частіше.

8.3. Прийменники, що вживаються з **Akkusativ**

До найбільш уживаних прийменників, що завжди вживаються з **Akkusativ** належать п'ять прийменників, які можна легко запам'ятати у такій послідовності:

Запам'ятайте!

durch, für, um, gegen, ohne

Розглянемо більш докладно деякі значення та особливості вживання прийменників, що вживаються з **Akkusativ** (Таблиця 8.3).

Таблиця 8.3 Значення найуживаніших прийменників з *Akkusativ*

Прийменник	Значення	Приклад	Переклад
durch (через, крізь, завдяки)	- (через) вказує на рух в межах території або через неї; - (через, в результаті) вказує на причину, на посередника (в <i>Passiv</i>);	durch Österreich fahren; Sie wurde durch eine Operation gerettet.	їхати через Австрію; Операція врятувала її (перекладається часто орудним відмінком):
für (для, на, за, про)	- (для) вказує на призначення;	für dich;	для тебе;
um (в, на, о, навколо)	- (о) указує на час; - (навколо) вказує на рух навколо певного центру, - (на) вживається для позначення кількості;	um 08:30 Uhr; um die Schule fahren; sich um 10 Minuten verspäten; um 10 Grad steigen;	о восьмій годині 30 хвилин (о пів на дев'яту); повернути (їхати) навколо школи; спізнитися на 10 хвилин; піднятися на 10 градусів;

gegen (проти)	<p>- (проти) позначає дію всупереч чомусь;</p> <p>- вказує на напрямок до нерухомої мети;</p> <p>- (порівняно з) вказує на порівняння;</p> <p>- (проти) вказує на незгоду з чимсь;</p> <p>- уживається у переносному значенні;</p>	<p>gegen den Strom schwimmen;</p> <p>gegen einen Baum fshren;</p> <p>gegen seinen Freund;</p> <p>Ich bin gegen Ihre Meinung!</p> <p>Arzneimittel gegen Husten;</p> <p>mit zwei zu null gegen die Mannschaft gewinnen;</p>	<p>пливти проти течії;</p> <p>врізатися в дерево;</p> <p>Порівняно зі своїм другом\$</p> <p>Я проти (Вашої думки)!</p> <p>ліки від кашлю;</p> <p>виграти з рахунком 2:0 у команди;</p>
ohne (без)	<p>- вказує на відсутність, нестачу чогось</p>	<p>ohne dich, ohne Auto;</p>	<p>без тебе; без автомобіля;</p>

Також Akkusativ вимагають прийменники *bis* (до), *entlang* (уздовж) *wider* (проти, всупереч).

Прийменник *bis* вживається у таких значеннях:

- ✓ Вказує на кінцевий пункт: *von Berlin bis (nach) Köln*; Якщо *bis* стоїть перед іменником з артиклем, то додається інший прийменник, який визначає відмінок, наприклад: *bis zum Bahnhof* (до вокзалу; вокзал - кінцевий пункт);
- ✓ Позначає межу: Якщо *bis* стоїть перед іменником з артиклем, то додається інший прийменник, який визначає відмінок, наприклад, *bis zur Erschöpfung* (до знемоги);
- ✓ *Bis* вимовляється між двома цифрами, якщо між ними стоїть дефіс і йдеться про невизначену кількість, наприклад: *Die Tasche wiegt 20-(wir lesen: bis)25 Kilo*. Сумка важить 20–25 кілограмів.

- ✓ В розмовній мові: *Bis bald!* – Пока!; *Bis nächste Woche* – До наступного тижня! *Bis zum Wiedersehen im September!* – До зустрічі у вересні!

Прийменник *entlang* (уздовж) уживається з **Akkusativ**, якщо він стоїть після іменника, наприклад: *die Straße entlang* – уздовж вулиці, *den Fluß entlang* -уздовж річки.

Прийменник *wider* (усупереч) вживається у таких конструкціях: *wider das Gesetz* (незаконним шляхом), *wider Willen* (усупереч волі / бажання), *wider Erwarten* (усупереч чеканню).

8.4. Прийменники, що вживаються з **Dativ** і **Akkusativ**

Група прийменників в німецькій мові вживається як з **Dativ**, так і з **Akkusativ**. Ці прийменники позначають розташування об'єкта в просторі та відповідають на запитання *Wo?* (де?) і *Wohin?* (куди?). В німецькій мові їх називають *Wechselpräpositionen* – прийменники, які вживаються *Dativ* і *Akkusativ*.

До прийменників цієї групи належать:

Запам'ятайте!

**an, auf, hinter, in, neben, über,
unter, vor, zwischen**

Розглянемо більш докладно деякі значення та особливості вживання прийменників, що вживаються з **Akkusativ** (Таблиця 8.4).

Таблиця 8.4 Значення найуживаніших прийменників з *Dativ* і *Akkusativ*

Прийменник	Значення	Приклад з <i>Dativ</i> – <i>Wo? Wann?</i>	Приклад з <i>Akkusativ</i> – <i>Wohin?</i>
an (у, біля, на, за, при)	- (на) у просторовому значенні позначає край, берег, кордон;	am Schwarzen Meer, an der Nordsee – (на Чорному морі; на Північному морі);	Ans Schwarze Meer, an die Nordsee – (на Чорне море; на Північне море);
	-(на) близький контакт (на вертикальній поверхні);	an der Tafel, an der Wand (hängen) – (висити на дошці; на стіні);	an die Tafel, an die Wand (hängen) – (вішати на дошку, на стіну);
	- (за, на) позначає місце;	am Tisch sitzen; an der Haltestelle stehen – (сидіти за столом; стояти на зупинці);	sich an den Tisch setzen; die tassen auf den Tisch stellen – (сідати за стіл; поставити чашки на стіл);
auf (на, у, по)	- (на) у проторовому значенні вказує на місцезнаходження об'єкта на чомусь, що здійснюється над округою;	auf dem Dach – (на даху); auf dem Baum (на дереві);	auf das Dach – (на дах); auf den Baum – (на дерево);
	- (на) на відкритому місці;	auf der Insel – (на острові), auf dem Sportplatz – (на спортивному майданчику);	auf die Insel – (на острів), auf den Sportplatz – (на спортивний майданчик);
	-(на; в) вживається з іменниками, що називають такі установи <i>die Post, der Bahnhof, die Bank, die Polizei</i> тощо;	auf der Post – (на пошті); auf dem Bahnhof - (на вокзалі), auf der Bank – (у банку);	auf die Post – (на пошту);; auf den Bahnhof - (на вокзал), auf die Bank – (в банк);

	- (на) вживається з іменниками, що називають розважальні заходи: <i>die Party</i> (вечірка), <i>die Hochzeit</i> (весілля), <i>das Konzert</i> (концерт), <i>das Fest</i> (свято) тощо;	auf der Party -(на вечірці); auf dem Konzert – (на концерті);	auf die Party -(на вечірку); auf das Konzert – (на концерт);
hinter (за, позаду)	- (за, позаду) вказує на розташування чогось позаду певного об'єкта;	hinter dem Schrank stehen - (стояти за шафою); hinter mir sitzen -(сидіти за мною);	hinter den Schrank stellen – (потавити за шафу); sich hinter mich setzen – (сісти за мною);
in	- (у, в; до) вказує на розташування усередині контейнера;	in der Schule – (в школі); in der Schublade – (в шухлядці);	in die Schule – (до школи); in die Schublade – (у шухлядку);
	- (у) позначає повне або часткове оточення;	im Wald – (у лісі); im Park -(у парку); in der Schwtschenkastraße - (на вулиці Шевченка);	in den Wald – (у ліс); in den Park - (у парк); in die Schwtschenkastraße - (на вулицю Шевченка);
	- (в, у) – у Dativ вживається завжди з географічними назвами (міст, країн, населених пунктів); - з Akkusativ вживається лише перед географічними назвами з артиклем;	in Deutschland – (у Німеччині); in Berlin – (у Берліні); in der Ukraine - (в Україні); in den USA – (у США);	in das heutige Deutschland – (у сьогоденню Німеччину); in das Berlin von heute – (у сьогоденній Берліні); in die Ukraine - (в Україну); in die USA – (у США);

neben (біля, поруч)	- (біля, поруч) позначає розташування біля, поруч чогось або когось;	neben ihm – (поруч з ним); neben der Bushaltestelle -(біля автобусної зупинки);	sich neben ihn setzen – (сідати поруч з ним); neben die Bushaltestelle - (біля автобусної зупинки);
über (над, про, через, понад)	-(над) позначає розташування вище чого-небудь:	über dem Tisch hängen – (висіти над столом); über dem Sofa hängen – (висіти над диваном);	über den Tisch hängen – (вішати над столом); über das Sofa hängen – (вішати над диваном);
unter (під, серед, між, при, з, від)	-(під) позначає місцезнаходження нижче чого-небудь;	unter dem Tisch – (під столом); unter dem Baum – (під деревом);	unter den Tisch – (під стіл); unter den Baum – (під дерево);
	-(серед) позначає перебування серед більш ніж двох осіб або предметів;	- unter den Mitstudenten – (серед однокурсників), unter den Pflanzen – (серед рослин);	unter die Mitstudenten – (серед однокурсників), unter die Pflanzen legen – (покласти серед рослин);
vor (перед, до, тому)	-(перед) позначає місцезнаходження перед чимсь або кимсь;	vor dem Monitor - (перед монітором), vor dem Haus – (перед будинком);	vor das Monitor - (перед монітором), vor das Haus – (перед будинок);
zwischen en (між)	-(між) позначає місцезнаходженні між двома предметами або особами;	zwischen meiner Freundin und mir - (між моєю подругою та мною), zwischen dem Sofa und dem Schrank stehen – (стояти між диваном та шафою);	zwischen meine Freundin und mich - (між моєю подругою та мною), zwischen das Sofa und den Schrank stellen – (ставити між диваном та шафою);

WICHTIG!

- Прийменник **an** вказує також на дату, час доби, день тижня, наприклад: **Wann?** – *am 1. September*; *am Dienstag*; *am Vormittag* - **Коли?**. 1-го вересня, у вівторок, у першій половині дня.
- Прийменник **auf** позначає зміни в кількості, величини у значенні «до», наприклад: *auf 10 Grad steigen* – піднятися на 10 градусів (про температуру);
- Прийменник **auf** (за, на) уживається також у конструкціях на позначення причини, наприклад: *auf Wunsch* – за бажанням; *auf Initiative* – з ініціативи; *auf Bestellung* – за замовленням; *auf meine Bitte* – на моє прохання; *auf Befehl* – за наказом; *auf unsere Kosten* – за наш рахунок); *auf Verdacht* – по підозрі;
- **auf** уживається у сталих словосполученнях, наприклад: *auf Deck sein* - бути на палубі; *auf Bewährung verurteilen* – засудити умовно; *auf halbem Wege umkehren* – повернути назад з півдороги;
- Прийменник **über** вживається з *Akkusativ* у таких значеннях:
  - ✓ перетинати щось (міст, вулицю), наприклад: *über die Brücke gehen* - перейти міст;
  - ✓ вказує на проміжну станцію на шляху прямування, наприклад: *über Kujw fahren* – їхати через Київ; *über den Platz fahren* – їхати через площу;
  - ✓ вказує на перевищення чогось, наприклад: *die Miete betrug über 750 Euro* - орендна плата склала понад 750 євро;
  - ✓ вказує на певний період часу;
- Прийменник **in** вживається з іменниками, які закінчуються на – *straße, -allee, -gasse*, наприклад: *Ich wohne in der Vosdvyschenskastraße*. **Але:** *Ich wohne Vosdvyschenskastraße,4*. (Якщо вказується номер будинку, то прийменник не вживається).
- Прийменник **in** вживається з іменниками на позначення пір року, місяців, наприклад: *im Sommer* – улітку; *im Juli* – у липні;
- Прийменник **in** вживається тако з назвами кольорів, мов, наприклад: *Unterricht in Deutsch* -заняття з німецької, *Bluse in Rot* – блузка червоного кольору;

- Прийменник **in** вживається у деяких сталих виразах, наприклад: *in Kraft treten* – вступити в силу (про закон) тощо, *in Ordnung bringen* – привести в порядок; *in Abhängigkeit von* – залежно від тощо.
- Прийменник **neben** позначає також додатковий рід занять і вживається в *Dativ*, наприклад: *neben seinem Deutschunterricht* – крім свого заняття з німецької.
- Прийменник **unter** вживається перед цифрами, якщо вказує на міру, наприклад: *Eintritt für Kinder unter 6 Jahren* – вхід для дітей до 6 років;
- Прийменник **unter** вказує, що якийсь предмет повністю перебуває під іншим, накритий ним, наприклад: *einen Pullover unter der Jacke tragen* – носити светр під курткою;
- Прийменник **unter** уживається у сталих словосполученнях, наприклад: *unter vier Augen* – віч-на-віч, *unter freiem Himmel* – під відкритим небом, *unter Druck* – під тиском, *unter uns gesagt* – (Це має залишитися) між нами тощо.
- Прийменник **vor** позначає психічні або фізичні причини поведінки людини, наприклад: *vor Angst* – від страху, *vor Lärm* – від шуму, *vor Mitleid* – зі співчуття тощо.
- Прийменник **zwischen** позначає приблизну кількість, час, наприклад: *zwischen 10 und 15 Grad*;
- Прийменник **zwischen** вказує також на зв'язок між протилежними поняттями, наприклад: *zwischen Gut und Böse* – між добром та злом.

8.5. Прийменники, що вживаються з Genitiv

Деякі прийменники в німецькій мові вживаються з **Genitiv**.

Запам'ятайте!

**während, wegen, statt, anstatt, infolge,
außerhalb, diesseits, jenseits, trotz, längs,
unweit, ungeachtet**

Розглянемо більш докладно деякі значення та особливості вживання прийменників, що вживаються з **Genitiv** (Таблиця 8.5).

Таблиця 8.5 Значення найуживаніших прийменників з Genitiv

Прийменник	Значення	Приклад	Переклад
während (під час, протягом, за)	-вказує на одночасність дій;	<i>während des Unterrichts</i>	під час заняття;
wegen (заради, через, (і)з-за внаслідок)	- часто стоїть після іменника; указує на причину, аргумент, привід;	<i>wegen des Vaters, des Vaters wegen; wegen schlechten Wetters</i>	заради батька; через погану погоду;
anstatt/statt (замість)	- указує на те, що щось заміщує щось інше;	<i>statt der Rosen</i>	замість троянд
infolge (внаслідок (чого); через (що));	вказує на причину, що обумовлена якоюсь подією, а не предметом або істотою;	<i>infolge des Unfalls</i>	внаслідок нещасного випадку
außerhalb (поза, за)	вказує на перебування чогось за межами чогось іншого;	<i>außerhalb der Stadt</i>	за містом

diesseits (на цьому боці)	указує на особу, предмет, що перебуває поблизу, на одній стороні з іншим;	<i>diesseits des Flusses</i>	по цей бік річки
jenseits (по той бік)	указує на особу, предмет, що перебуває на протилежній стороні сторони;	<i>jenseits des Flusses</i>	по той бік річки
längs (уздовж)	указує на рух або розміщення кого або чого-небудь, на спрямованість дії по довжині чогось;	<i>längs der Straße</i>	уздовж вулиці
unweit (недалеко від, поблизу від)	уживається при позначенні предметів, осіб, на невеликій відстані від яких щось міститься, відбувається тощо.	<i>unweit meines Hauses</i>	недалеко від мого будинку
trotz (незважаючи (на кого, що), всупереч (кому, чому))	уживається при позначенні предметів, явищ, понять, всупереч яким відбуваються дія;	<i>trotz des Regens</i>	незважаючи на дощ
ungeachtet (незважаючи (на кого, що))	уживається для передачі відношень протидії; може стояти після іменника;	<i>aller Mühe ungeachtet</i>	незважаючи на всі зусилля;

WICHTIG!

- Особливі форми прийменник *wegen* утворює з особовими займенниками: *meinetwegen* – через мене, заради мене; *deinetwegen* – через тебе, заради тебе; *seinetwegen* – заради нього, через нього;
- Прийменники *trotz*, *statt* можуть керувати давальним відмінком: *Trotz dem Rat des Vaters werde ich Manager.* – *Всупереч поради батька я стану менеджером.*

8.6. Завдання для самоперевірки

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. Які функції виконують прийменники?
2. Чи мають прийменники лексичне значення?
3. Що таке «злиття прийменника з артиклем»?
4. Зв'язок прийменника з чим вважається ідіотнічним?
5. Назвіть прийменники, які вживаються тільки з Dativ.
6. Назвіть прийменники, які вживаються тільки з Akkusativ.
7. Назвіть прийменники, які вживаються і з Dativ, і з Akkusativ.
8. Назвіть прийменники, які вживаються тільки з Genitiv.
9. В яких сталих виразах уживається прийменник *in*?
10. В яких сталих виразах уживається прийменник *vor*?

Завдання 2. Розкрийте дужки та поставте іменник у правильному відмінку.

- 1) Alle tranken Milch außer (mein Freund).
- 2) Er arbeitete bei Siemens seit (ein Jahr).
- 3) Die Mutter nahm die Tassen aus (der Schrank).
- 4) Wann gehen Sie zu (der Unterricht)?
- 5) Wann fährt der Zug nach (Chelm) ab?
- 6) Was befindet sich (das Theater) gegenüber?
- 7) Wie komme ich zu (der Bahnhof)?
- 8) Ich schreibe mit (der Bleistift).
- 9) Lesen Sie den Text von (Anfang an)!
- 10) Nico ist Freund von (Simon).

Завдання 3. Деякі дієслова керують прийменниками, які потребують іменника в Akkusativ. Утворіть з ними речення.

- ✓ *sich interessieren für Akk.* – цікавитися чимсь/кимсь;
- ✓ *sorgen für Akk.* – піклуватися про когось;
- ✓ *sorgen um Akk.* – перейматися кимсь/чимсь;
- ✓ *kämpfen für (um) Akk.* – боротися за щось;
- ✓ *kämpfen gegen Akk.* – боротися, битися проти когось; з кимсь/чимсь;
- ✓ *bitten um Akk.* – просити кого-небудь про щось;

Завдання 4. Заповніть пропуски. Вставте прийменники, які підходять за значенням.

- 1) Ich bat meine Eltern _____ Unterstützung (підтримка).
- 2) Ukrainische Krieger kämpfen _____ russische Eroberer (загарбники).
- 3) Wir kämpfen _____ unsere Freiheit (свобода) und Unabhängigkeit (незалежність).
- 4) Wer sorgt _____ die Ordnung im Raum?
- 5) Meine Mitstudenten interessieren sich _____ Fremdsprachen.
- 6) Wir gingen den Fluß _____ .
- 7) Die Mutter sorgt _____ ihre Kinder.
- 8) Wir gingen _____ den Park.

Завдання 5. Напишіть про свої плани. Використайте слова, що подано нижче.

Зразок: *Bald ist Sonnabend. Mit wem gehst du zu Besuch? Mit meinem Freund.*

1. Bald ist Freitag. Mit wem gehst du ins Kino?
2. Bald ist Samstag. Mit wem gehst du ins Theater?
3. Bald ist Sommer. Mit wem fährst du aufs Land?
4. Bald ist Abend. Mit wem gehst du spazieren?
5. Bald ist Montag. Mit wem gehst du zum Sport?
6. Bald ist Mittwoch. Mit wem fährst du ins Institut?
7. Bald ist Freitag. Mit wem gehst du in die Schule?
8. Bald ist Juli. Mit wem fährst du nach Berlin?

(*Freund, Lehrer, Schwester, Eltern, Mitschüler, Bruder, Kinder, Großeltern, Freundin, Geschwister...*).

Завдання 6. Напишіть, коли ви хочете це зробити.

Wann machen Sie Hausaufgaben? der Unterricht die Konferenz das Abendessen	die Arbeit
5. Wann sprechen Sie mit Ihrem Lehrer?	das Konzert
6. Wann gehen Sie essen?	der Film
7. Wann sehen Sie den Film?	die Schule

Завдання 7. Вставте „nach“ або „in“. Пам'ятайте: У відповідь на запитання *Wohin?* Можна вживати обидва прийменника („nach“ вживається з географічними назвами середнього роду). У відповідь на запитання *Wo?* можна вживати тільки „in“.

1. Herr Roj ist Manager, darum fährt er oft _____ die BRD. 2. Er fährt gern _____ München und Hamburg. 3. _____ München leben seine Freunde und _____ Hamburg ist seine Partnerfirma. 4. Nächsten Monat reist er aber _____ Italien. 5. _____ Italien findet eine Messe statt. 6. Die Messe ist _____ Rom. 7. Herr Roj reist von Kyjiw _____ Prag, dann fliegt er _____ Rom. 8. Aus Rom fliegt er _____ die USA. 9. Dort besucht er auch eine Ausstellung. 10. _____ den USA bleibt er eine Woche, dann fliegt er nach Hause. 11. Er reist von New York, über Paris _____ Genf. 12. _____ der Schweiz besucht er einen internationalen Managerkurs.

Завдання 8. Вставте „von“ або „aus“ .

1. Die Kinder kommen _____	der Schule.
2. Wann kommst du _____	dem Unterricht?
3. Kommen Sie auch _____	der Konferenz?
4. Sie kommt jetzt _____	dem Arzt.
5. Um 15 Uhr kommt er _____	der Universität
6. Komm schneller _____	dem Kino!
7. Wann kommen deine Eltern _____	der Arbeit?

Завдання 9. Ви давно не бачили вашого друга. Нарешті ви побачились. Поставте йому ці запитання за зразком.

Зразок: Was machst du hier in dieser Stadt? Ich wohne hier seit 2 Jahren.

1. Was machst du hier in diesem Betrieb? (arbeiten - ein Jahr)
2. Was machen Sie hier in dieser Universität? (studieren - 5 Monate)
3. Was machst du hier in dieser Schule? (arbeiten - dieser Herbst)
4. Was machst du hier in Zürich? (leben - dieser Winter)
5. Was machst du hier in diesem Theater? (spielen-3 Jahre)

Завдання 10. Заповніть пропуски. Вставте відповідний прийменник в Dativ або в Akkusativ

1. Stellen Sie die Kanne ..... Schrank!
2. Stellen Sie die Kerze links ..... Schrank!
3. Stellen Sie das Glas ..... Tisch!
4. Hängen Sie den Kalender ..... Wand!
5. Stellen Sie die Teller unten ..... Schrank!
6. Das Brot liegt ..... Fensterbrett.
7. Das Glas steht ..... Tisch.
8. Der Kalender hängt ..... Wand.
9. Die Milchflasche steht oben ..... Schrank.
10. Die Kerze steht links ..... Schrank.

Завдання 11. Напишіть запитання зі сталими сполученнями.

unter vier Augen, unter freiem Himmel, unter Druck, unter uns gesagt, in Kraft treten, in Ordnung bringen; in Abhängigkeit von, auf Bewährung verurteilen; auf halbem Wege umkehren.

Завдання 12. Запитайте, звідки ці люди.

A) Woher ist Rolf?

Rolf ist aus Dresden.

(Monika – Berlin, Katja – Kyjiw, Oleg – Nishyn, Dagmar – Erfurt, Kurt – Potsdam, Olha – Tschernigiw, Wowa – Odessa).

b) Woher sind Rolf und Monika?

Rolf und Monika sind aus Berlin.

(Katja und Oleg – Kyjiw, Kurt und Karin – Potsdam, Dagmar und Otto – Dresden, Uwe und Max – Erfurt).

РОЗДІЛ 9: ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ

Способи поєднання слів у словосполучення й речення вивчає синтаксис. До сфери синтаксису належить також дослідження способів поєднання простих речень у складні; типи складних речень, значення речень та їхні функції.

Під реченням розуміємо сполучення слів або окреме слово, що виражає закінчену думку.

За **структурними ознаками** речення поділяють на *прості та складні*.

Простими непоширеними реченнями називаються речення, що складаються тільки з підмета і присудка, наприклад: *Ich lese*. Просте непоширене речення може складатися із присудка у формі 2-ої особи однини або множини наказового способу, наприклад: *Lies! Lesen Sie!*

Якщо до складу речення входять *другорядні члени*, то такі речення називають *простими поширеними реченнями*, наприклад: *Ich gratuliere dir herzlich zum Geburtstag*.

Присудок поділяється на *дієслівний та іменний*.

Дієслівний присудок виражається дієслівними формами, наприклад: *Ich studiere deutsch. Ich kann Deutsch studieren*. – Я вивчаю німецьку. Я можу вивчати німецьку. Дієслівний присудок у наведених прикладах виділений підкресленням.

Іменний присудок складається з дієслова-зв'язки та іменної частини. Іменна частина може бути виражена різними частинами мови, наприклад: *Er ist fleißig*. – Він старанний. *Sie ist Studentin*. – Вона студентка. *Sie wird Lehrerin*. – Вона стане вчителькою. Іменний присудок у наведених прикладах виділений підкресленням.

Будова німецького речення має такі ознаки:

1) **Двоскладність**: німецьке речення має складатися з *підмета і присудка*, наприклад: *Wo bist du? – Ich bin hier*. – Де ти? - Я тут. Як ми бачимо з перекладу, для української мови наявність *підмета і присудка* не є обов'язковою.

2) **Порядок слів**: фіксоване розташування підмета і присудка.

3) **Рамкова конструкція німецького речення**.

За метою висловлювання речення поділяють на:

- *Розповідні: Ich gratuliere dir zum Geburtstag.* – Я вітаю тебе з днем народження.
- *Питальні: Wer hat heute Geburtstag? Hat heute Nico Geburtstag?* – У кого сьогодні день народження? Сьогодні у Ніко день народження?
- *Окличні: Wie herrlich leuchtet mir die Natur!* – Сміється природа радо до мене (Й.В. фон Гете, «Травнева пісня)
- *Спонукальні: Kommt bitte schneller!* – Йдіть швидше!

Розповідні речення повідомляють про щось, передають інформацію, щось стверджують або заперечують.

Питальні речення містять питання, у відповідь на яке можна отримати інформацію. Питальні речення поділяються на питальні речення з питальним словом (спеціальні питання) та питальні речення без питального слова (загальні питання).

Питальні речення без питального слова передбачають відповідь *Ja* (так) або *Nein* (ні).

Спонукальні речення виражають різні форми волевиявлення (наказ, прохання, застереження).

Окличні речення виражають почуття, емоції: горе, радість, невдоволення, здивування, захоплення тощо.

9.1. Порядок слів в простих реченнях різного комунікативного типу

Порядок слів становить норму, відповідно до якої слова розташовуються в реченні. Порядок слів оформлює зв'язок між окремими частинами речення; він допомагає нам виділити те слово, на яке потрібно звернути увагу.

В німецькій мові порядок слів допомагає оформити різні типи речень: *розповідне та питальне, головне та підрядне*. В оформленні типів речень беруть участь тільки головні члени речення – підмет і

присудок. Їхнє місце в реченні регламентується. Місце другорядних членів речення не підпорядковується строгим правилам, хоча існують певні рекомендації або принципи розташування додатків або обставин. Присудок в німецькому реченні має посідати певне місце в реченні.

Під «місцем в реченні» ми розуміємо фіксацію місця головних членів речення відносно один одного.

Присудок в розповідному реченні, точніше його відмінювана частина, завжди стоїть на другому місці. Підмет може бути розташований на першому місці або на третьому. Подібна поведінка присудка і підмета дозволяє говорити про **прямий та зворотний** порядок слів у простому розповідному реченні (Таблиця 9.1.).

Таблиця 9.1. Місце присудка у розповідному реченні

1-е місце	2-е місце	3-є місце	кінець речення
Nico	kommt		bald.
Bald	kommt	Nico.	
Unsere Gruppe	kann	den Test	schreiben.
Diesen Test	wird	unsere Gruppe	am Freitag schreiben.
Sie	schreibt	den Test	ab.

Прямий порядок слів передбачає розташування підмета на першому місці, а присудка – на другому, наприклад: *Nico kommt bald*. Першу позицію у наведеному прикладі посідає підмет *Nico*, виражений власним іменем. На другому місці стоїть дієслово у формі 3-ої особи однини *kommt*, воно виконує у реченні функцію присудка. В кінці реченні стоїть обставина часу, виражена прислівником *bald*.

Це речення можна сформулювати по-іншому: *Bald kommt Nico*. Першу позицію у наведеному прикладі посідає другорядний член речення *bald*. На другому місці стоїть дієслово у формі 3-ої особи однини *kommt*, яке є присудком. На третьому місці розташовано підмет *Nico*. Такий порядок слів називають **зворотним**.

У *питальному реченні з питальним словом* порядок слів такий: на першому місці стоїть питальне слово, друге місце посідає присудок, а

третю позицію посідає підмет, наприклад: *Wer ist der Junge?* *Wer* у наведеному прикладі є питальним займенником, *ist* - дієсловом-зв'язкою, *der Junge* – іменна частина складеного іменного присудка.

У питальному реченні без питального слова порядок слів такий: на першому місці стоїть присудок або його змінювана частина, друге місце посідає підмет, а третю позицію посідають другорядні члени речення, наприклад: *Kannst du morgen kommen?* *Sprichst du Deutsch?* – Ти можеш прийти завтра? Ти розмовляєш німецькою?

У спонукальному реченні дієслово стоїть на першому місці зазвичай у наказовому способі, наприклад: *Lies bitte den Satz vor!* – Читай речення вголос! Якщо потрібно виразити категоричний наказ, то використовується порядок слів, як в розповідному реченні, наприклад: *Du sollst sofort aufräumen!* – Ти повинен зараз же прибрати!

В окличному реченні дієслово розташовується на першому місці, а спонукальність підсилюється ще і особливою інтонацією, наприклад: *Hätte ich die Prüfung bestanden!* *Bleiben Sie gesund!* – Якби я склав іспит! Залишайтеся здоровим! (Таблиця 9.2.)

Таблиця 9.2 Місце присудка у питальних, спонукальних та окличних реченнях

1-е місце	2-е місце	3-є ..місце	кінець речення
Wer	kommt		bald?
Kommt	Nico	....	bald?
Komm	.....	.....	bald!
Kommen	Sie	.....	wieder!
Wann	kommt	Nico	wieder?

➤ Важливо, що для визначення порядку слів у реченні потрібно підраховувати не окремі слова, а члени речення. Так, у реченні *Nach unserem langen Aufenthalt in Deutschland kommen wir endlich in die Ukraine.* (Після нашого тривалого перебування в

Німеччині ми нарешті повертаємось в Україну.) присудок *kommen* – шосте слово в реченні – посідає другу позицію, оскільки *Nach unserem langen Aufenthalt in Deutschland* – це один член речення (обставина часу), який відповідає на запитання Коли? – *Wann?*

- Це стосується і підмета: потрібно говорити про «групу підмета», оскільки підмет може бути виражений кільком словами, наприклад: *Meine beste Freundin kommt morgen zu Besuch*. Підмет *Freundin* (подруга) з означенням (яка? – *beste* – найліпша) та присвійним займенником «моя» *meine* розглядається як ціле, тобто присвійний займенник, прикметник та іменник посідають одне місце.

9.2. Рамкова конструкція німецького речення

Німецьке речення має таку своєрідність: рамкову конструкцію або рамку. Рамку утворюють відмінювана частина присудка (допоміжне, модальне дієслово або просте дієслово з відокремлюваним префіксом) і відокремлювана частина присудка (відокремлюваний префікс, *Partizip II*, *Infinitiv I, II*).

- *Er räumt sein Zimmer auf*. – Він прибирає свою кімнату. – Рамкову конструкцію в цьому реченні утворюють відокремлюваний префікс *auf* та дієслово *räumt* у формі 3-ої особи однини. Дієслово посідає другу позицію в реченні, а відокремлюваний префікс – останню. Вносити за рамку нічого не можна. Всі інші другорядні члени речення мають розташовуватися між дієсловом і префіксом, наприклад: *Er räumt sein Zimmer täglich/nur am Wochenende auf*.
- ✓ *Er hat sein Zimmer schon aufgeräumt*. – Він вже прибрав свою кімнату. – Присудок в цьому реченні дієслівний, дієслово *aufräumen* вживається в часовій формі *Perfekt*. Рамкову конструкцію в наведеному прикладі утворюють допоміжне дієслово *hat* (3-я особа однини) та *Partizip II aufgeräumt*.
- ✓ *Er wird sein Zimmer aufräumen*. Він прибере свою кімнату. – Присудок в цьому реченні дієслівний, дієслово *aufräumen* вживається в часовій формі *Futur I*. Рамкову конструкцію в цьому

реченні утворюють допоміжне дієслово *wird* (3-я особа однини) та Infinitiv I основного дієслова *aufräumen*.

Рамку у реченні утворюють також дієслова-зв'язки *sein, werden, bleiben, heißen, scheinen* та іменна частина присудка. Іменною частиною присудка може бути іменник, прикметник, числівник, дієслово в початковій формі, сталі словосполучення тощо.

- ✓ *Das Buch ist neu.* – Книга нова.
- ✓ *Sie wird Ärztin.* – Вона стане лікаркою.
- ✓ *Er scheint stark zu sein.* – Він, очевидно, міцний.
- ✓ *Er bleibt krank.* – Він залишається хворим.
- ✓ *Jetzt heißt es aufpassen!* – Зараз треба бути уважним!

Винесення за рамку може відбуватися, наприклад, у разі порівняння, коли використовуються *wie* або *als*: *Du siehst heute besser aus als gestern.* – Сьогодні ти виглядаєш краще, ніж учора.

Винесення за рамку можливо у поширених підрядних реченнях, якщо загрожує небезпека несприйняття присудка як єдиного цілого, наприклад: *Er hat uns zur Party eingeladen, die er auf dem Lande* – Він запросив нас на вечірку, яку він організував за містом/на природі.

Винесення за рамку відбувається також за наявності поширеного інфінітива із часткою *zu*, наприклад: *Sie hat die Party verlassen, ohne* – Вона залишила вечірку і не сказала жодного слова.

9.3. Заперечення. Місце заперечення *nicht*.

У кожному реченні певна інформація може стверджуватися або заперечуватися. Для підтвердження інформації в німецькій мові використовують слово *Ja* (так), а також деякі модальні прислівники (модальні слова), наприклад: *gewiss* (звичайно, безперечно), *bestimmt* (точно; неодмінно; обов'язково), *sicher* (напевно; звичайно; певна річ).

Для вираження заперечення німецька мова має різні засоби:

- ✓ Заперечні частки *nein* (ні), *nicht* (не);
- ✓ Заперечні займенники *nichts* (нічого), *kein* (ніякий, жоден);
- ✓ Заперечні прислівники *nie* (ніколи), *niemals* (ніколи; жодного разу);
- ✓ Заперечні сполучники, наприклад: *weder...noch* (ні..ні).

Сфера вживання заперечних слів різна, вона визначається акцентом, інтонацією й місцем цих слів в реченні.

Заперечення буває **повним та частковим**. Повне заперечення заперечує все речення (тобто дію). У простих розповідних реченнях з простим дієслівним присудком повне заперечення стоїть в кінці речення: *Er kommt nicht.* – Він не прийде. *Er lernt nicht.* – Він не вчить.

Часткове заперечення заперечує той член речення (слово або групу слів), перед яким стоїть заперечне слово: *Nicht er kommt.* – Не він прийде (..а вона). *Er kommt nicht im September.* (Er kommt im November).

У німецькому реченні можлива наявність тільки одного заперечення: *Ich höre nie etwas.* – Я ніколи нічого не чую.

Найбільш поширеним запереченням в німецькій мові вважається *nicht*. Воно вживається:

WICHTIG!

- ✓ Якщо перед додатком, що заперечується, стоїть означений артикль або займенник: *Das ist nicht dein Ball.* – Це не твій м'яч.
- ✓ У стійких сполученнях дієслова та іменника в *Akkusativ*, якщо ці сполучення можна замінити одним дієсловом: *Sie läuft nicht Rollschuh.* – Вона не катається на роликах.
- ✓ При власному імені: *Er heißt nicht Max.* – Його звать не Макс.
- ✓ Якщо присудок складається з двох частин, то заперечення *nicht* стоїть, як правило, на передостанньому місці перед незмінюваною частиною присудка (перед відокремлюваним префіксом, перед Partizip II, Infinitiv I, II або перед іменною частиною присудка (предикативом): *Wir können heute nicht kommen.* – Ми не можемо

прийти сьогодні. *Sie hat den Unterricht gar **nicht** besucht.* – Вона зовсім не відвідувала заняття. *Der Zug kommt heute in Kyjiw **nicht** an.* – Потяг сьогодні не прибуде у Київ. *Mein Bruder ist nicht fleißig.* – Мій брат не старанний.

- ✓ Часто заперечення *nicht* вживається перед прийменниковим додатком, обставинами часу або місця, крім слів *heute* (сьогодні), *gestern* (вчора), *morgen* (завтра), *lange* (довго): *Ich erinnere mich **nicht** an unsere Bekanntschaft.* – Я не пригадую нашого знайомства. *Mein Freund besuchte mich **nicht** in dieser Woche.* – На цьому тижні мій друг мене не відвідав. **АЛЕ:** *Er kommt heute **nicht**.* – Він сьогодні не прийде. *Ich habe ihn **lange nicht** gesehen.* – Я його давно не бачила.
- ✓ Заперечення *nicht* вживається, як правило, **після** додатків в *Dativ* та *Akkusativ*; інколи воно може стояти і перед ними, якщо вони є поширеними: *Er hat das Buch **nicht** gelesen.* – Він не читав книгу (додаток в *Akkusativ* – *das Buch* – не є поширеним, тому заперечення стоїть після нього). *Er hat **nicht** das neu erschienen Buch gelesen.* – Він не прочитав книгу, яка щойно вийшла з друку. (додаток в *Akkusativ* – *das neu erschienen Buch* – поширений, тому заперечення стоїть перед ним).
- ✓ Якщо додаток в *Akkusativ* має тісний зв'язок з дієсловом і сприймається як ціле – наприклад: *Schach spielen* (грати в шахи); *Klavier spielen* (грати на піаніно), *Auto fahren* (водити автомобіль), *Rad fahren* (їздити на велосипеді) тощо, то заперечення *nicht* стоїть перед додатком в *Akkusativ*: *Er spielt **nicht** Schach.* – Він не грає в шахи. *Er fährt **nicht** Auto.* – Він не водить автомобіль.
- ✓ Слово *schon* (вже) замінюється в заперечних реченнях словом *noch* (ще), наприклад: *Ist der Zug **schon** abgefahren?* – *Nein, er ist **noch nicht** abgefahren.* – Потяг вже відправився? – Ні, він ще не відправився.
- ✓ Слово *noch* (ще) заперечується словами *nicht mehr* (вже ні): *Lernst du **noch**?* – *Nein, **nicht mehr**.* – Ти ще вчиш? – Ні, вже ні.

Про особливості вживання заперечного займенника *kein* можна прочитати в п. 3.2.7.

WICHTIG!

Українське заперечення **ні** має відповідник в німецькій мові *nein*, якщо надається заперечна відповідь на питання без заперечення: *Kommst du mi?* – *Nein, ich komme nicht mit.* – Ти підеш з нами? – **Ні**, я з вами **не** піду.

- Заперечення **ні** має відповідник в німецькій мові *nein*, якщо надається стверджувальна відповідь на питання з запереченням, наприклад: *Kommst du nicht mit?* – *Nein, ich komme nicht mit.* – Ти не підеш з нами? – **Ні**, я з вами не піду.
- Заперечення **ні** перекладається часткою *doch*, якщо заперечується заперечна відповідь, наприклад: *Kommst du nicht mit?* – *Doch, ich komme mit.* – Ти не підеш з нами. (**Ні**), авжеж, я піду з вами.

9.4. Другорядні члени. Місце другорядних членів в реченні.

До другорядних членів речення належать *додаток* (прямий/безприменниковий, применниковий), *обставини* (місця; часу; причини, мети, умови й поступки; обставина способу дії); *означення* (препозитивні, поспозитивні, поширені, предикативні).

Між головними та другорядними членами речення існують різні типи зв'язку:

- ✓ **Узгодження (Kongruenz)** – тип зв'язку слів у реченні, при якому залежне слово ставиться в такому ж роді, числі та відмінку або в такій же особі, в яких стоїть підпорядковуюче слово. Так, прикметник-означення узгоджується з іменником у роді, числі та відмінку; дієслово-присудок узгоджується з підметом в особі та числі.
- ✓ **Керування (Rektion)** – тип зв'язку між словами в реченні, при якому залежне слово ставиться в тому відмінкові, якого вимагає керуюче слово. Так, присудок керує відмінком додатка. Керування відбувається або безпосередньо або через применник. Применники також керують певними відмінками.
- ✓ **Прилягання (Anschliebung)** – тип синтаксичного зв'язку слів у реченні, який полягає в граматичній залежності незмінних слів від яких-небудь слів речення. Так, прислівник прилягає до дієслова або до іменника.

Розглянемо більш докладно другорядні члени речення (Таблиця 9.3.)

Таблиця 9.3 Другорядні члени речення

№	Другорядний член речення	Його різновиди	Приклад
1.	Додаток	а) прямий (додаток в Akkusativ або в Dativ)	а) <i>Sie lesen ein Buch. (Was?)</i> – Я читаю книгу. <i>Ich mag dich. (Wen?)</i> – Я тебе кохаю. <i>Sie hilft mir. Wem?</i> – Вона допомагає мені.
		б) прийменниковий ; уживання прийменника залежить від керування дієслова	б) <i>Ich interessiere mich für Deutsch. – sich interessieren für Akk.</i> – Я цікавлюся німецькою. <i>Ich bin mit meiner Antwort zufrieden. – zufriedener sein mit Dat.</i> – Я задоволена своєю відповіддю.
2.	Обставина	а) обставина місця : відповідає на питання wo? (де?); wohin? (куди?); woher? (звідки?); wie weit? (як далеко?)	а) Mein Bruder ist in der Schule. (Wo?) – Мій брат у школі. Wir gehen nach Hause. (Wohin?) – Ми ідемо додому. Ich komme aus der Ukraine. (Woher?) – Я з України.
		б) обставина часу : відповідає на питання wann? (коли); seit wann? (відколи?); wie lange? (як довго?); wie oft? (як часто?);	б) Wir sehen uns am Montag. (Wann?) – Ми побачимося у понеділок. Ich studiere Deutsch seit September. (Seit wann?) – Я вивчаю німецьку з вересня. Ich bleibe hier zwei Tage. (Wie lange?) – Я залишусь тут два дні. Ich besuche meine Eltern jedes Wochenende. (Wie oft?) – Я

			відвідую своїх батьків кожні вихідні.
		<p>с) обставина способу дії: характеризує діє в аспектах якості або кількості; відповідає на питання wie? (як?); auf welche Weise? (яким чином?)</p>	<p>с) Sie schreibt gut. (Wie?) - Вона добре пише. Ich fahre mit dem Bus. (Wie?) - Я їду автобусом. Sie stand ohne ein Wort zu sagen. (Wie?) - Вона стояла мовчки / не сказала жодного слова.</p>
		<p>d) обставина причини, мети, умови й поступки: відповідають на питання warum? (чому?); weshalb? (чому?); wozu? (для чого?); unter welcher Bedingung? (за якої умови?)</p>	<p>d) Wegen der Hitze blieben wir zu Hause. (Warum?) – Через спеку ми залишились вдома. Aus Angst sagte er kein Wort. (Warum?) – Зі страху він не сказав жодного слова. Ich höre Musik zum Spaß. (Wozu?) – Я слухаю музику для задоволення. Ohne deine Hilfe schaffe ich das nicht. (Unter welcher Bedingung?) – Без твоєї допомоги я з цим не впораюсь. Trotz meines Unfalls bleibe ich optimistisch. – Незважаючи на аварію я залишаюсь оптимісткою.</p>
3.	Означення	<p>а) препозитивне означення: заміняє артикль і виражається займенником або кількісним числівником; виражається також прикметником, діє-</p>	<p>а) Diese (seine) Geschichte ist interessant. – Ця (його) історія цікава. Essen Sie hart gekochte Eier? – Ви їсте круто зварені яйця? Wir haben einen interessanten Reiseführer. – У нас був цікавий екскурсовод.</p>

	<p>прикметником, порядковим числівником;</p> <p>b) постпозитивне означення: стоїть після іменника; виражається іменником в Genitiv або іменником з прийменником, прикметником або дієприкметником у незмінній формі, прислівником або кількісним числівником;</p> <p>c) поширене означення: виражається дієприкметниками та залежними від них словами;</p> <p>d) предикативне означення: виражається прикметником (також Partizip II від перехідних дієслів), який стоїть у незмінній формі, або іменником зі сполучником <i>als</i>ю</p>	<p>b) Die Antwort der Studentin ist gut. –Відповідь студентки гарна. In der Vase stehen Blumen, rot, gelb, lila. –У вазі стоять квіти, червоні, жовті, лілові. Der Junge dort ist Niko. – Той хлопець -Ніко. Öffnen Sie das Buch auf Seite 123! -Розгорніть книжку на 123-й сторінці!</p> <p>c) die dem Museum von einem Stadtbürger geschnkte Bildersammlung – колекція картин, подарована місту його громадянином;</p> <p>d) Ich fand meine Katze schlafend auf dem Sofa. – Я знайшла свою кошку сплячую на софі. (<i>schlafend</i> є визначенням додатка meine Katze; fand schlafend auf dem Sofa – група присудка);</p> <p>Ich kehrte glücklich nach Hause zurück. – Я повернулась додому щаслива. (<i>glücklich</i> є визначенням підмета; kehrte glücklich nach Hause zurück – група присудка).</p>
--	--	--

WICHTIG!

Додаток з прийменниками і без них можуть мати не тільки дієслова, але й прикметники, прислівники та іменники, наприклад: *arm an* (Dat.) – бідний на щось; *bekannt* (Dat.) – знайомий/відомий комусь/*mit* (Dat.) – знайомий з кимсь/*unter* (Dat.) – відомий серед сокошь; *bereit zu* (Dat.) – готовий на щось, *dankbar* (Dat.) *für* Akk. – вдячний кому-небудь за щось, *zufrieden mit* (Dat.) – задоволений чимось, *einverstanden mit* (Dat.) – згодний з ким-небудь; *ferig mit* (Dat.) – такий, що впорався з чимось; *das Interesse für* (Akk.) /*an* (Dat.) – інтерес до когось, чогось; *müde von* (Dat.) – втомлений від чогось, когось; *reich an* (Dat.) – багатий на щось, *der Stolz auf* (Akk.) – гордість за когось, щось тощо.

- Модальні прислівники *vielleicht* (може бути, можливо, мабуть), *wahrscheinlich* (імовірно), *glücklicherweise* (на щастя), *bestimmt* (напевно), *erstaunlicherweise* (дивно, на моє здивування), *hoffentlich* (треба сподіватись), *gewiss* (звичайно, мабуть, безсумнівно), *wirklich* (дійсно), *meiner Meinung nach* (на мою думку) тощо виражають обставину, яка дає оцінку висловлюванню: **Meiner Meinung nach** kommt er nicht. – Вважаю, що він не приде.
- Про особливий випадок препозитивного означення можна вести мову, якщо означення виражається власним іменем в родовому відмінку та іменником без артикля, наприклад: *Wer liest heute **Goethes Werke**?* - Хто читає сьогодні твори Гете?
- Особливість предикативного означення в тому, що цей член речення входить до групи присудка і одночасно є ознакою підмета, наприклад: *Sie ist in diesem Lyzeum als **Deutschlehrerin** tätig.* – Вона працює в цьому ліцей вчителькою німецької. **Als Deutschlehrerin** в цьому реченні є предикативним означенням. Воно стоїть в тому ж відмінку, що й підмет (виражений займенником), до якого воно й належить.
- Другорядні члени речення мають деякі особливості їх розташування. В німецькій граматиці користуються принципом ТЕКАМОЛО, який допомагає запам'ятати розташування обставин у реченні – **temporal** (обставина часу), **kausal** (обставина причини), **modal** (обставина способу та образу дії), **lokal**

(обставина місця), наприклад: *Sie gratulierte gestern ihrer Oma herzlich zu ihrem Geburtstag in diesem Cafe.* – Вона щиро привітала вчора свою бабусю з днем народження в цьому кафе.

- Якщо у реченні є два додатки – в **Dativ** та в **Akkusativ**, то частіше додаток в **Dativ** вживається перед додатком в **Akkusativ**, наприклад: *Anna schreibt ihrer Mutter eine E-Mail.* – Додаток в **Dativ ihrer Mutter (Wem?)** стоїть перед додатком в **Akkusativ eine E-Mail (Was?)**. – Анна пише своїм мамі електронного листа.

9.5. Завдання для самоперевірки

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. Які речення виділяють за структурними ознаками?
2. Які речення розрізняють за метою висловлювання?
3. В чому своєрідність німецького речення?
4. Дайте ваше визначення поняттю «порядок слів».
5. Що таке «місце в реченні»?
6. Що таке *прямий порядок слів*?
7. Що таке *зворотний порядок слів*?
8. Що таке «рамкова конструкція німецького речення»?
9. Які засоби заперечення виділяють в німецькій мові?
10. Як перекладається українське заперечення *ні* німецькою мовою?
11. Як додатки та обставини розташовуються в реченні?

Завдання 2. Дайте заперечну відповідь на запитання.

1. Brauchst du eine Sporttasche? 2. Besuchst du Museen oft? 3. Hast du diese Regel nicht verstanden? 4. Willst du mitkommen? 5. Hast du einen Bruder? 6. Gibt es in dieser Stadt viele Sehenswürdigkeiten? 7. Hast du Kaffee schon getrunken? 8. Hast du die Arbeit schon geschrieben?

Завдання 3. Перетворіть стверджувальні речення у заперечні. Перекладіть їх українською.

1. In der Stadt gibt es viele Bibliotheken und Museen. 2. In diesem Cafe gibt es leckeres Eis. 3. Er hat in seinem Test viele Fehler. 4. Wir haben Fragen. 5. Hast du Durst? 6. Spielst du Schach? 7. Hast du vor der Prüfung Angst? 8. Warum hast du ein Arbeitsbuch gekauft?

Завдання 4. Доповніть речення узятими у дужки словами. Зверніть увагу на відмінок.

1. Die Dozentin erklärt _____ (die Studenten) die Regeln. 2. Das Kind hilft _____ (seine Mutter). 3. Diese Studentin nimmt an _____ (der Wettbewerb) teil. 4. Gib _____ (ich) deine Telefonnummer! 5. Er schreibt _____ (der Brief) _____ (sein Freund). 6. Simon antwortete auf _____ (meine Frege). 7. Ich brauche _____ (ein Kugelschreiber).

Завдання 5. Запам'ятайте керування дієслів та дайте відповіді на питання за допомогою слів у дужках.

- ✓ sich interessieren für Akk.
- ✓ folgen Dat.
- ✓ begegnen Dat.
- ✓ danken Dat. Für Akk.
- ✓ gratulieren Dat. zu Dat.

1. Wer dankt seiner Freundin für das Geschenk? (dieser Junge) 2. Wem begegnete er im Park? (ein Hund) 3. Wer interessiert sich für Mathematik? (mein Mitstudent) 4. Wem folgen die Schüler? (die Lehrerin) 5. Wem gratulieren Sie zum Geburtstag? (mein Sohn)

Завдання 6. Доповніть речення. Використайте для цього додатки, що стоять у дужках, з прийменником або без нього.

1. Dieses Gebiet ist _____ arm (Wälder).
2. Dieser Student ist _____ bekannt (Sportler).
3. Diese Studenten sind _____ zufrieden (Leistungen).
4. Die Gruppe nimmt _____ teil (das Projekt).
5. Die Mutter ist _____ stolz (meine guten Ergebnisse).
6. Ich bin meinen Kollegen _____ dankbar (ihre Hilfe).
7. Ich bin _____ enverstanden (mein Freund).
8. Dieses Lied ist _____ bekannt (junge Leute).

Завдання 7. Розкрийте дужки і доповніть речення відповідними німецькими еквівалентами.

1. Er fährt _____ aufs Land (у вихідні).
2. Dieses Unternehmen arbeitet auch _____ (уночі).
3. _____ laufen wir Ski (узимку).

4. Wohin fahren Sie _____ (на канікулах)?
5. Das Semester beginnt _____ (у вересні).
6. Ich studiere Deutsch _____ (вже три місяці).
7. _____ beende ich das Studium (через рік).

Завдання 8. Складіть з поданими нижче групами слів розповідні речення з прямим та зворотним порядком слів.

1. unser Kurs, um 6:30 Uhr, nach Wien, fährt, am Dienstag.
2. meine Mitstudenten, sich interessieren, Slam-Poetry, nicht.
3. zum ersten Mal, in diesem Herbst, mein jüngerer Bruder, in die Schule, geht.
4. im Juni, die Tage, am längsten, sind.
5. ich, auf dem Lande, in diesem Jahr, verbringe, meinen Urlaub.
6. leider, ich, viel zu tun, an diesem Wochenende, habe.
7. zum Geburtstag, dir, herzlich, ich, gratuliere.
8. man, verbringen, interessant, in der Stadt, kann, seine Freizeit.

Завдання 9. Складіть з поданими нижче групами слів питальні речення.

1. Du, in den Ferien, fährst, wohin?
2. Du, zufrieden, mit deiner Antwort, bist?
3. Beginnt, wann, am Freitag, dein Deutschunterricht?
4. Dein Vater, gewöhnlich, nach der Arbeit, wann, zurück, kommt?
5. Was für ein, brauchst, Kleid, noch, du?
6. Um wie viel Uhr, du, heute, aufgestanden, bist?
7. Hast, gut, in diesem Sommer, du, dich, erholt?

Завдання 10. Як потрібно розташувати додатки у реченні? Деякі з них потребують прийменника.

1. Der Reiseführer zeigte _____ (der Dom, die Touristen).
2. Der Student schreibt _____ (die E-Mail, die Dozentin).
3. Der Tourist bestellt _____ (das Frühstück, seine Freundin).
4. Der Arzt verschreibt _____ (der Patient, die Arznei).
5. Die Lehrerin erklärt _____ (die Regel, die Schüler).
6. Meine Schwester hilft _____ (ich, die Hausaufgaben).

РОЗДІЛ 10: СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ

Складним називають речення, що утворюється з двох або декількох простих речень. Поєднання простих речень у складне може відбуватися як за допомогою сполучників, та і без сполучників.

Зазвичай розрізняють *складносурядні та складнопідрядні* речення.

10.1. Складносурядне речення.

Складносурядне речення – складне речення, частини якого **не залежать** одне від одного та поєднуються сурядними сполучниками. Найуживаніші німецькі сурядні сполучники систематизовано у *Таблиці 10.1*.

Таблиця 10.1. Сурядні сполучники сурядності в німецькій мові

№	Сполучник/ Konjunktion	Сполучник- відповідник в українській мові	Приклад
1	und	<i>і, а</i>	Kati fährt nach Wien <i>und</i> ihre Mutter fliegt in die Schweiz.
2	beziehungsweise (Цей сполучник вживається, щоб підкреслити, що перевага надається другому варіанту, який стоїть після сполучника)	<i>і; чи; або; інакше</i>	Wir schauen uns den Film im Internet beziehungsweise (bzw.) auf DVD an.
3	sowohl ... als auch	<i>як ... так і</i>	Sie spricht <i>sowohl</i> Englisch <i>als auch</i> Deutsch.
4	aber	<i>але, однак</i>	Kati möchte auch in die Schweiz fliegen, <i>aber</i> dieses Jahr muss sie in Deutschland bleiben.

5	oder	<i>або</i>	Kati fährt nach München <i>oder</i> sie bleibt zu Hause.
6	sondern	<i>а, але</i>	Katis Mutter fährt nicht nach München, <i>sondern</i> sie fliegt in die Schweiz.
7	denn	<i>тому що, бо</i>	Katis Mutter fliegt in die Schweiz, <i>denn</i> sie hat dort ihre Freundin.
8	doch	Сполучник: <i>однак;</i> Прислівник: <i>все-таки, все ж</i>	Sie wollte kommen, <i>doch</i> ihre Mutter wurde krank.
9	trotzdem	<i>незважаючи на</i>	Es regnete oft, <i>trotzdem</i> war der Urlaub schön.
10	dann (указує на послідовність дій у часі)	<i>потім</i>	Zuerst wiederholen wir die Vokabeln, <i>dann</i> sprechen wir.
11	deshalb	<i>тому</i>	Ich habe eine Eins in Deutsch bekommen, <i>deshalb</i> bin ich sehr froh.
12	darum	<i>тому</i>	Das Wetter ist schön, <i>darum</i> bleiben wir länger im Park.
13	deswegen	<i>тому, з цієї причини</i>	Er hat eine Eins in Englisch bekommen, <i>deswegen</i> freut er sich.
Парні сполучники			
14	entweder ... oder	<i>або ... або</i>	<i>Entweder</i> hat er selbst den Test geschrieben <i>oder</i> jemand hat ihm geholfen.

15	nicht nur ... sondern auch (поєднує протиліжені/різні речі)	не тільки ... але й	Ich kann <i>nicht nur</i> Fotos bearbeiten, <i>sondern</i> einen Blog schreiben.
16	bald ... bald	то ... то	<i>Bald</i> regnet es, <i>bald</i> scheint die Sonne.
17	teils ... teils	частково ... частково	Die Gäste blieben <i>teils</i> im Garten, <i>teils</i> sind sie ins Haus gegangen. <i>Umgangssprachlich:</i> Wie hat es dir gestern gefallen? – <i>Teils, teils.</i>
18	weder ... noch (виражає подвійне заперечення)	ні ... ні	Er wollte <i>weder</i> Vokabeln lernen, <i>noch</i> (wollte er) den Text lesen. – Він не хотів вчити ні слова ні текст читати.

WICHTIG!

- Не впливають на порядок слів п'ять сполучників: *und, aber, denn, oder, sondern*. Після цих сполучників вживається прямий або зворотний порядок слів: *In diesem Jahr fahren wir nicht nach Deutschland, sondern wir bleiben in der Ukraine.* – В цьому році ми не поїдемо до Німеччини, а залишимося в Україні. *Ich möchte auch aufs Land fahren, aber ich muss das Bett hüten.* – Я теж хотіла б поїхати за місто, але мушу залишатися у ліжку. *Kati fährt nach München oder sie bleibt zu Hause.* – Каті поїде до Мюнхена або вона залишиться вдома.
- Якщо в реченні є особовий займенник, то він вживається після відмінюваного дієслова, а підмет переміщується при зворотному порядку слів на четверту місце: *Ich bleibe auf dem Bahnhof und um halb vier holt mich mein Vater ab.* – Я залишусь на вокзалі, а о пів на четверту мене забере батько.

- Після сполучників *aber, denn, oder, sondern* підмет обов'язково повторюється, наприклад: *Wir bleiben zu Hause, denn wir wollen zusammen kochen.* – Ми залишаємося вдома, бо хочемо разом щось приготувати.
- Сполучники, які впливають на порядок слів: *darum, deshalb, deswegen* (тому, через це), *trotzdem* (незважаючи на те що, хоча), *folglich* (отже, тому), *dann* (тоді, потім), *außerdem* (крім того), *sonst* (інакше, в іншому випадку) тощо: *Es ist zu kalt zum Picknik, außerdem regnet es.* – Дуже холодно для пікніка, крім того йде дощ. *Bald habe ich meinen Urlaub, dann feiern wir.* – Скоро у мене відпустка, тоді посвяткуємо. *Leider muss ich schon gehen, sonst verspäte ich mich.* – На жаль, мені вже потрібно йти, інакше я спізнюся.

10.2. Складнопідрядне речення

Складнопідрядне речення – складне речення, що складається з головного речення та підрядного. Частина складнопідрядного речення залежать одна від одної. Підрядне речення є членом головного речення у формі речення. Підрядне речення виконує в рамках складнопідрядного речення тіж самі функції, які властиві для цього члена речення в рамках простого речення.

Підрядні речення поєднуються з головним реченням за допомогою:

- ✓ Сполучників підрядності: *dass* (що), *weil, da* (тому що, бо), *wenn, als* (коли) тощо;
- ✓ Відносних займенників: *der, die, das, die*;
- ✓ Питальних займенників: *wo, wer, wann, welcher* тощо;
- ✓ Займенникових прислівників: *wofür, worauf, wozu* тощо.

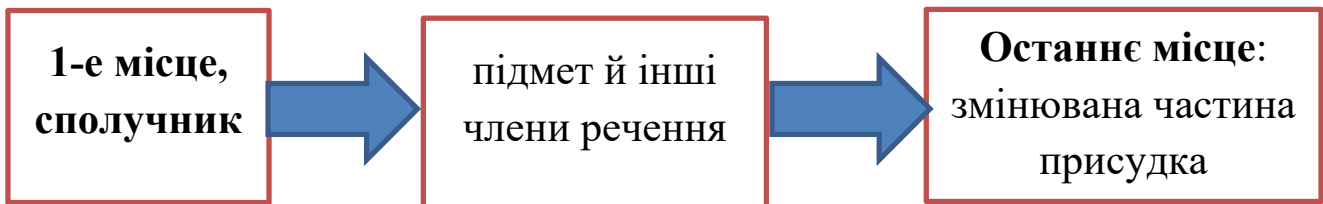
Порядок слів у складнопідрядному реченні розглядаємо окремо для підрядного і для головного речень.

10.2.1. Порядок слів у підрядному реченні

Запам'ятайте!

змінювана частина присудка
стоїть в кінці речення

Німецьке підрядне речення характеризується особливим порядком слів: **присудок (його змінювана частина) стоїть в кінці речення**. Схематично порядок слів у підрядному реченні можна зобразити так (Рис. 1):

Ich weiß, dass er spät nach Hause kommt. – підрядне речення *dass er spät nach Hause kommt* відокремлюється від головного комою. Першу позицію в ньому посідає сполучник *dass*, далі розташовується підмет, виражений особовим займенником *er*, за ним слідує інші члени речення *spät nach Hause* (обставини часу та місця) і в кінці речення стоїть присудок – у формі 3-ої особи однини *kommt*.

WICHTIG!

- Відокремлювані префікси у підрядному реченні не відокремлюються і пишуться разом з дієсловом, наприклад: *Er erzählte, dass er morgens um 06:30 Uhr aufsteht.* – Він розповідав, що встає вранці о пів на сьому.
- Якщо присудок у підрядному реченні є складним дієслівним, то незмінювана частина присудка стоїть перед змінюваною частиною, наприклад: *Ich kann nicht sagen, wann unser Bus in Berlin ankommen kann.* – Я не можу сказати, коли наш автобус прибуває в Берлін. Присудок в цьому підрядному реченні *ankommen kann* – присудок складається з незмінюваної частини – дієслова в Infinitiv I *ankommen* – та змінюваної

частини – модального дієслова *kann* у формі 3-ої особи однини. Змінювана частина присудка стоїть в кінці речення.

- У підрядному реченні заперечення *nicht* посідає теж саме місце, що і в простому реченні, порівняй: *Simon kommt heute nicht*. Просте розповідне речення: заперечення *nicht* стоїть в кінці речення. *Ich weiß, dass Simon heute nicht kommt.* – Складнопідрядне речення. Заперечення *nicht* стоїть в кінці речення перед змінюваною частиною присудка. *Er sagt, dass der Zug noch nicht angekommen ist. Er sagt, dass er nicht Ski läuft.*
- Зворотний займенник *sich* стоїть у підрядному реченні відразу після сполучника, якщо підмет виражений іменником або займенником *der, die, das, die*, наприклад: *Ich weiß, dass sich meine Freunde am Meer erholen. Ich weiß, dass sie sich am Meer erholen.* – У першому прикладі підмет виражений іменником (групою іменника) *meine Freunde*, тому зворотний займенник *sich* стоїть перед підметом. У другому прикладі підмет виражений особовим займенником *sie* – зворотний займенник *sich* стоїть після підмета. Про місце зворотного займенника *sich* див. також п. 4.6.
- Зазвичай підрядні речення вводяться сполучниками. Деякі типи підрядних речень, наприклад, підрядні умови, відрізняються безсполучниковим зв'язком, наприклад: *Hast du den Test geschrieben, so kannst du nach Hause gehen.* – Якщо ти написав тест, то ти можеш піти додому.
- Підрядне речення може стояти перед, після та в середині головного, наприклад: *Da ich die Prüfung nicht bestanden habe, muss ich viel lernen.* – Підрядне речення причини вводиться сполучником *da* й стоїть перед головним. *Ich muss viel lernen, weil ich die Prüfung nicht bestanden habe.* – Підрядне речення причини вводиться сполучником *weil* й стоїть після головного. *Die Straße, in der ich wohne, wurde umbenannt.* (Вулиця, на якій я живу, була перейменована). – Підрядне означальне речення вводиться відносним займенником у **Dat.** *der* й стоїть всередині головного, після слова, яке воно означає.

10.2.2. Типи підрядних речень

Підрядні речення можуть виконувати функцію будь якого члена речення. Тому вони можуть бути **підметові** (*die Subjektsätze*), **присудкові** (*die Prädikativsätze*), **додатковими** (*die Objektsätze*), **означальними** (*die Attributsätze*) і **обставинні** (*die Adverbialsätze*). Підрядні обставинні є найбільшою групою підрядних речень. Їх поділяють (відповідно до різних груп обставин) на:

- ✓ підрядні речення **часу** (*die Temporalsätze*);
- ✓ підрядні речення **міста** (*die Lokalsätze*);
- ✓ підрядні речення **причини** (*die Kausalsätze*);
- ✓ підрядні речення **умови** (*die Konditionalsätze*);
- ✓ підрядні речення **мети** (*die Finalsätze*);
- ✓ підрядні речення **наслідку** (*die Konsekutivsätze*);
- ✓ підрядні **порівняльні речення** (*die Vergleichssätze/die Komparativsätze*);
- ✓ підрядні речення **способу дії** (*die Modalsätze*).

WICHTIG!

Підрядні підметові речення можуть стояти перед і після головного речення і відповідають на питання *wer? was?*, наприклад: *Was getan ist, ist getan.* – Що зроблено, те зроблено. – Підрядне підметове тут *Was getan ist*; воно відповідає на питання *Was ist getan?* *Wer A sagt, muss auch B sagen.* – Хто каже А, мусить казати Б. – Підрядне підметове тут *Wer A sagt*, воно відповідає на питання *Wer muss B sagen?*

WICHTIG!

Підрядні присудкові речення зазвичай стоять після головного. В головному реченні часто вживається корелят *das, es, die*, наприклад: *Sie ist nicht das, was du von ihr erzählst.* – Вона не така, як ти мені про неї розповідаєш. Підрядне присудкове тут *was du von ihr erzählst*. Корелят *das* у головному реченні «зберігає» місце для іменної частини присудка, що виражена присудковим підрядним реченням. Запитання, яке ми поставимо до підрядного присудкового – *wie ist das Subjekt? wie ist das?*

WICHTIG!

Підрядні додаткові речення виконують функцію додатків і відповідають на питання *was?* (що?). Найчастіше вони вводяться сполучниками *dass* (що) і *ob* (чи), наприклад: *Ich weiß, dass Simon heute nicht kommt. Ich wollte fragen, ob Simon heute noch kommt.* – Я хотів спитати, чи приде ще сьогодні Сімон.

- Оскільки підрядні додаткові використовуються для передачі чужих питань, то вони часто вводяться питальними словами *wann, wie, was, wer* тощо, наприклад: *Wer kann mir sagen, wann unser Deutschunterricht beginnt? Niemand wußte, woher er kommt.* – Хто може мені сказати, коли починається наше заняття з німецької? Ніхто не знав, звідки він.
- Поширені в німецькій мові і підрядні додаткові, які відповідають додатку з прийменником, наприклад: *Ich weiß nicht, wofür er sich interessiert.* – Я не знаю, чим він цікавиться. *Ich weiß nicht, für wen sie sich interessiert.* – Я не знаю, ким вона цікавиться.

WICHTIG!

Підрядні означальні речення виконують функцію означення одного з членів головного речення, що виражений іменником, займенником або іншої частиною мови в ролі іменника. Вони відповідають на питання *welcher?* (який?) *was für ein?* (який?, що за?) і вводяться відносними займенниками *der* (який), *die* (яка), *das* (яке), *die* (які) у відповідному відмінку. Відмінювання відносних займенників див. у п. 3.2.5. Приклади: *Das Buch, das ich gelesen habe, gehört meinem Freund.* – Книга, яку я читала, належить моєму другові. *Ich besuche meine Eltern, die ich schon lange nicht gesehen habe.* – Я відвідую своїх батьків, яких я давно не бачила. *Ich höre jetzt die Musik, deren Autor unbekannt ist.* – Зараз я слухаю музику, авто якої невідомий. Займенники в **Genitiv** вживаються перед іменником, який вони означають, а не після нього. (Див. наведений приклад).

WICHTIG!

Підрядні речення часу відповідають обставинам часу і відповідають на питання *wann?* (коли?); *seit wann?* (з якого часу?); *wie lange?* (як довго?).

- Підрядні речення часу, дія в яких відбувається **одночасно** з дією у головному реченні, вводяться сполучниками

während, indem (у той час як), *solange* (поки), *wenn, als* (коли), *seit* (з того часу як), наприклад: ***Während*** *ich mich auf das Seminar vorbereitet, spielten meine Freunde Fußball.* – У той час як я готувався до семінару, мої друзі грали в футбол. ***Seit*** *ich Deutsch studiere, wohne ich in Nischyn.* – З того часу як я вивчаю німецьку, я живу в Ніжині.

- Сполучник *wenn* (коли) позначає багаторазову дію у теперішньому, минулому і майбутньому часах наприклад: ***(Immer) wenn*** *ich nach Berlin komme (kam), besuche ich die Nationalgalerie.* – Завжди коли я приїжджаю у Берлін, я відвідую Національну картинну галерею.
- Сполучник *als* (коли) вживається у минулому часі і позначає одноразову дію, наприклад: ***Als*** *ich 17 war, besuchte ich Rom.* – Коли мені було 17, я відвідала Рим.
- Якщо дія у підрядному реченні передує дії у головному реченні, то вживається сполучники *nachdem* (після того як), *als* (коли), *sobald* (як тільки), наприклад: ***Nachdem*** *ich meine Präsentation vorgestellt hatte, begann eine Diskussion.* Для того, що виразити дію, яка відбулась у минулому раніше, вживається Plusquamperfekt – ***vorgestellt hatte*** – у підрядному реченні і Präteritum – у головному.
- Якщо одна з дій відбувається у минулому, а інша – в майбутньому, то використовується комбінація часових форм Perfekt і Präsens і, наприклад, сполучник *seitdem* (з того часу як): ***Seitdem*** *ich das Elternhaus verlassen habe, wohne ich allein.* – З того часу як я залишила батьківський дім, я живу сама.
- Сполучники *bevor, ehe* (перш ніж) уводять підрядні, дія яких настає за дією головного речення. Часові форми у головному та підрядному, як правило, однакові, наприклад: ***Bevor*** *ich aufs Land reise, muss ich viel vorbereiten.* – Перш ніж поїхати за місто мені потрібно багато підготувати. ***Kannst du mir kurz dein Buch geben, ehe*** *du nach Hause gehst?* – Ти не можеш дати мені ненадовго твою книгу, перш ніж підеш додому?

WICHTIG!

Підрядні речення місця відповідають на запитання *wo?* (де?), *wohin?* (куди?), *woher?* (з якого місця?). Вони вводяться прислівниками, які відповідають цим запитанням *wo*, *wohin*, *woher*, наприклад: *Sie bleibt noch dort, wo wir gestern waren.* – Вона залишається там, де ми були вчора. *Wie kommt man dorthin, woher diese Menschen kommen?* – Як потрапити туди, звідки ці люди?

WICHTIG!

Підрядні речення причини відповідають на запитання *warum?* (чому?), *aus welchem Grund?* (з якої причини?); вони вводяться сполучниками *weil*, *da* (тому що, оскільки, бо). Сполучник *da* частіше використовують, коли підрядне речення стоїть перед головним, наприклад: *Da es regnet, bleiben wir heute zu Hause.* – Оскільки йде дощ, ми залишимося вдома. *Wir bleiben heute zu Hause, weil es regnet.* – Ми залишимося сьогодні вдома, тому що йде дощ.

WICHTIG!

Підрядні речення мети відповідають на запитання *wozu?* (для чого?, з якою метою?). Вони вводяться сполучником *damit* (щоб), наприклад: *Ich stelle die Lampe auf den Tisch, damit es mehr Licht gibt.* – Я ставлю лампу на стіл, щоб було більше світла.

- У цьому ж значенні використовують інфінітивний зворот з *um...zu* + *Infinitiv*, наприклад: *Ich lerne fleißig, um die Prüfung gut abzulegen.* – Я навчаюсь старанно, щоб добре скласти іспит.
- Коли використовувати аїдрядне речення мети а коли інфінітивний зворот? Якщо суб'єкти у реченні різні, то варто вживати сполучник *damit*: *Ich stelle die Lampe auf den Tisch, damit es mehr Licht gibt.* Якщо суб'єкт у реченні той самий, то вживаємо *um...zu* + *Infinitiv*, наприклад: *Ich kaufe Tomaten und Käse ein, um Gemüsesalat zu machen.* – Я купую помідори та сир, щоб зробити овочевий салат (я купую і я роблю салат).

WICHTIG!

Підрядні речення умови виражають умову, потрібні для виконання дії у головному реченні. Вони відповідають на запитання *unter welcher Bedingung?* (за якої умови?), *in welchem Fall* (у якому випадку?) та вводяться сполучниками *wenn, falls* (якщо). Сполучник *wenn* вживається частіше, хоча обидва сполучники взаємозамінні: *Wenn ich Zeit habe, schreibe ich noch heute diesen Artikel.* – Якщо в мене буде час, я напишу цю статтю сьогодні. *Falls du diesen Zug nicht schaffst, hole ich dich mit dem Auto ab.* – Якщо ти не встигнеш на цей потяг, то я заберу тебе машиною.

- Можливі підрядні речення умови і без сполучників, наприклад: *Habe ich Lust, komme ich zum Konzert.* – Якщо в мене буде бажання, я прийду на концерт. Тоді дієслово у підрядному реченні стоїть на першому місці.
- У підрядних реченнях умови часто вживається **Konjunktiv II** – **Konjunktiv Präteritum** та **Konjunktiv Plusquamperfekt** для вираження не виконаної умови. **Konjunktiv Präteritum** вживається у підрядному реченні для вираження теперішнього та майбутнього, наприклад: *Wenn ich Zeit hätte, käme ich.* – Якщо у мене буде час, я прийду.
- **Konjunktiv Plusquamperfekt** вживається у підрядному реченні для вираження минулого, наприклад: *Wenn ich Zeit gehabt hätte, wäre ich gekommen.* – Якби у мене був час (тоді), я б прийшла.
- **Präteritum Konjunktiv** у головному реченні можна замінити на **Konditionalis I**, наприклад: *Wenn ich Zeit hätte, würde ich kommen.* – Якщо у мене буде час, я прийду. **Plusquamperfekt Konjunktiv** у головному реченні можна замінити на **Konditionalis II** (його вживання стає застарілим), наприклад: *Wenn ich Zeit gehabt hätte, würde ich gestern gekommen sein.* – Якби у мене був час (тоді), я б прийшла вчора.

WICHTIG!

Підрядні допустові речення вводяться сполучником *obwohl* (хоча) і називають обставини, *всупереч* яким відбувається дія у головному реченні, наприклад: **Obwohl** *wenige Leute gekommen sind, fand das Konzert statt.* – Хоча прийшло мало людей, концерт відбувся.

- Іншими сполучниками, що вживаються у підрядних допустових, є *obgleich* та *obschon*: *Wir erkannten ihn nicht, obgleich er uns schon mehrmals besuchte.* – Ми його не впізнали, хоча він багато разів відвідував нас. *Er dachte, daß diese Menschen, obschon erwachsen, in einem gewissen Sinne doch Kinder waren* (G. Hauptmann). – Він думав, що ці люди, хоч вже і дорослі, у певному сенсі все ж були дітьми.
- Підрядні допустові можуть також вводитися прислівниками і займенниками *wer, was, wie, wo* тощо у сполученні з *auch (immer)*. Такі сполучники перекладаються українською мовою відповідними займенниками або прислівниками з додаванням *би не*, наприклад: *Was du auch machst, bleibst du mein Sohn.* – Щоб ти не робив, ти залишаєшся моїм сином. *Wo er auch immer bleibt, ich werde ihn finden.* – Де б він не залишався, я його знайду. Важливо, що у головному реченні – назалежно від того, де стоїть підрядне – завжди зберігається прямий порядок слів.
- Підрядні допустові вводяться також сполучником *wenn....auch (noch so)* (хоча....і, нехай навіть ...і), порівняй: *Wenn es auch noch den ganzen Tag regnet, machen wir unseren Ausflug.* – Нехай навіть цілий день йде дощ, ми зробимо нашу вилазку.

WICHTIG!

Підрядні речення наслідку вводяться сполучниками *so dass* (так що), *als dass* (так щоб), *ohne dass* тощо та виражають наслідок або результат дії у головному реченні. Вони відповідають на запитання: *wie sehr?* (як сильно?), *bis zu welchem Grade?* (до якого ступеня?), *mit welcher Folge?* (з яким наслідком?). Як правило, вони стоять після головного речення. Частина *so* може стояти в головному реченні або безпосередньо перед *dass*, наприклад: *Das Zimmer ist groß genug, so dass drei Personen dort wohnen können.* – Кімната достатньо велика, так що там можуть жити троє. *Das Zimmer ist so groß, dass drei Personen dort wohnen können.* – Кімната така велика, що там можуть жити троє.

- Якщо підрядне речення наслідку вводиться сполучниками *dass* (з обов'язковим корелятом *so*), *so dass, weshalb/ weswegen*, то у головному реченні вживають кореляти *genug* (достатньо,

досить), *so* (так), *derartig* (такий, схожий), *dermaßen* (настільки, так, у такий спосіб), *solcher (solch ein, so ein)* (такий/схожий), наприклад: *Das Zimmer ist groß genug, so dass drei Personen dort wohnen können.* – Кімната достатньо велика, так що там можуть жити троє.

- Якщо виникає потреба виділити, підкреслити прикметник або прислівник у головному реченні, то вживають сполучник *dass* з корелятом *so* у головному реченні, наприклад: *Ich war so müde, dass ich kaum noch sprechen konnte.* – Я була така втомлена, що ледь могла говорити.
- Якщо потрібно підкреслити, привернути увагу до наслідку, то вживають сполучник *so dass*, наприклад: *Nach dem Regen waren wir ganz durchnässt, so dass ich am nächsten Morgen Fieber hatte.* – Після дощу ми наскрізь промокли, так що у мене наступного ранку була температура.
- Існують ще **заперечні підрядні речення наслідку**. Вони показують дії, які не відбулися. В головному реченні вживається підсилювальна частка *zu/allzu*, а в підрядному вживаються форми *Konjunktiv II*. У таких реченнях уживається сполучник *als dass* (так щоб), наприклад: *Die Aufgabe wäre zu schwer, als dass wir sie hätten erledigen können.* – Завдання занадто складне, щоб ми могли його виконати.
- Форми *Konjunktiv II* вживаються за такими правилами: *Konditionalis I/ Präteritum* – для дії у теперішньому або майбутньому; *Plusquamperfekt* – для дії у минулому часі, наприклад: *Der Text war zu schwer, als dass Nina ihn ohne Wörterbuch übersetzen könnte /als dass Nina ihn ohne Wörterbuch hätte übersetzen könnte.* – Текст був занадто складний, щоб Ніна змогла перекласти його без словника. Текст був занадто важкий для перекладу без словника Ніною.

WICHTIG!

Порівняльні підрядні речення відповідають на запитання *auf welche Weise?* (яким чином?), *wie?* (як?). Вони вводяться сполучниками *wie* (як), *als* (чим), *als ob* (немов), *als wenn* (немов, начебто), *wie*

wenn, je (чим). У порівняльних підрядних реченнях дія у підрядному реченні порівнюється з дією у головному, наприклад: *Im Januar war es so kalt, wie es auch im Dezember war.* – У січні було так холодно, як і у грудні. Прикметник у головному реченні вжитий у нульовому ступені, тому у підрядному реченні вживається сполучник *wie*.

- У реченнях зі сполучником *wie* перед прикметником або прислівником можуть стояти частки *so* (так), *genauso*, *ebenso*, *geradeso* (точно так), наприклад: *Er tanzt genauso gut wie ich.* – Він танцює так само гарно, як я. *Diese Gruppe ist ebenso aktiv wie unsere Gruppe.* – Ця група так само активна, як і наша група.
- Сполучник *als* вживається у тих випадках, коли у головному реченні прикметник стоїть у вищому ступені, наприклад: *Sie machte mehr, als wir von ihr erwarteten.* – Вона робила більше, ніж ми від неї очікували.
- Існує складений сполучник *je...desto* (чим...тим). У таких реченнях потрібно звертати увагу на порядок слів: Якщо речення починається з *je*, то воно має порядок слів як у підрядному реченні: *Je mehr du isst, ...* Друга частина такого речення починається з *desto* і порядок розташування членів речення тут такий: *desto+прикметник або прислівник+присудок+підмет+інші частини речення*. Наприклад: *Je mehr du isst, desto fauler wirst du.* – Чим більше ти їж, тим більш лінивим ти стаєш. Важливо, що прикметник в цих реченнях завжди вживається у вищому ступені.
- Порівняльні речення можуть виражати нереальне порівняння. Такі підрядні речення вводяться сполучниками *als ob* (немов), *als wenn* (немов, начебто). Їхня головна властивість – вживання *Konjunktiv*: *Sie lief so schnell, als ob sie fliegen könnte.* – Вона бігла так швидко, начебто вона вміє літати.
- Використання форми *Präteritum Konjunktiv* позначає, що дії у головному та підрядному реченнях відбуваються одночасно, збігаються у часі. При цьому не має значення, в якому часі вживається дієслово в головному реченні, наприклад: *Er sieht so aus, als ob er in Zitrone gebissen hätte.* – Він виглядає так, наче він надкусив лимон.

- Вживання Plusquamperfekt Konjunktiv сигналізує, що дія підрядного речення відбувається раніше дії головного речення. Значення форм Konjunktiv – одночасність або попередність – зберігається, наприклад: *Die Luft war so kühl, als ob es die ganze Nacht geregnet hätte.* – Повітря було таким прохолодним, наче всю ніч йшов дощ.

WICHTIG!

Підрядні речення способу дії вводяться сполучниками *indem* (у той час як), *dadurch...dass* (з допомогою того, що), *ohne dass* (без того, щоб; хоча), *anstatt dass* (замість того, щоб). Запитання, яке можна поставити до підрядного цього типу – *–auf welche Weise?* (яким чином), *wie?* (як?).

- В українській мові практично немає підрядних, які вводяться за допомогою таких сполучників. Підрядні речення такого типу перекладаються українською дієприкметниковими зворотами.
- Підрядна речення зі сполучником *indem* вказують на засіб, за допомогою якого здійснюється дія у головному реченні або на обставини, які супроводжують цю дію, наприклад: *Herr N. wollte seiner Frau etwas zum Geburtstag schenken, indem er im Internet ein Smartphone bestellt hatte.* – Пан Н. хотів щось подарувати своїй дружині на день народження, коли (у той час як) він замовив в інтернеті смартфон / замовляючи в в інтернеті смартфон.
- Сполучник *dadurch...dass* (з допомогою того, що) допомагає назвати засоби виконання дії у головному реченні, наприклад: *Dadurch, dass du mir nichts erzählst, mache ich mir mehr Sorgen.* – Я більше турбуюсь через те, що ти мені нічого не розповідаєш. *Sie ist dadurch, dass sie ihre Zeit richtig einteilen kann, erfolgreich geworden.* –З допомогою того, що вона вміє планувати свій час, вона стала успішною.
- Підрядні речення зі сполучником *ohne dass* (без того, щоб; хоча) перекладаються українською підрядними реченнями зі сполучниками *хоча, причому* або дієприкметниковими зворотами, наприклад: *Das Kind geht leise aus dem Zimmer, ohne dass es ein*

leises Geräusch macht. – Дитина тихо виходить з кімнати, без того, щоб зробити тихий шум.

- Якщо суб'єкти виконання дії у головному та підрядному однакові, то можливо замінити підрядне речення способом дії на інфінітивний зворот *ohne+zu+Infinitiv* або на *statt+zu+Infinitiv*, наприклад: *Das Kind geht leise aus dem Zimmer, ohne dass es ein leises Geräusch macht.* – *Das Kind geht leise aus dem Zimmer, ohne ein leises Geräusch zu machen.*
- Підрядні зі сполучником *anstatt dass* (замість того, щоб) зустрічаються рідше, наприклад: *Die Hochschulen müssen sich stärker austauschen, anstatt sich jede Hochschule für digitale Medien entscheidet.* – Вищі навчальні заклади мусять посилити обмін, замість того, щоб кожна з них обирала цифрові засоби. *Anstatt ihr zu helfen, waren wir frech ihr gegenüber.* – Замість того, щоб їй допомогти, ми були зухвалими по відношенню до неї.

10.3. Завдання для самоперевірки

Завдання 1. Надайте відповіді на запитання.

1. Яке речення називають складносурядним? Наведіть приклад.
2. Назвіть сполучники сурядності. Які з них не впливають на порядок слів?
3. Які особливості має порядок слів у складносурядному реченні?
4. Яке речення називають складнопідрядним?
5. Які особливості має порядок слів у підрядному реченні?
6. Що відбувається з відокремлюваним префіксом у підрядному реченні?
7. Які особливості має вживання зворотного займенника *sich* у підрядному реченні?
8. Де може стояти заперечення *nicht* у підрядному реченні?
9. Які функції виконують підрядні речення?
10. Які типи підрядних речень виділяють в німецькій мові? Назвіть їх.

Завдання 2. Зєднайте два прості речення в складносурядне за допомогою сполучників *aber, denn, und, oder, sondern*.

1. Ich fahre aufs Land. Meine Freundin fährt mit.
2. Ich bleibe zu Hause. Meine Freundin geht fort.
3. Ich fahre nicht mehr Rad. Ich benutze den Roller.
4. Kommt der Bus rechtzeitig an? Verspätet er sich?
5. Die Lehrerin betritt die Klasse. Der Deutschunterricht beginnt.
6. Ich habe die Sporttasche nicht gekauft. Ich hatte wenig Geld mit.
7. Er spielt nicht nur gut Schach. Er spielt auch gut Fußball.
8. Ich soll im Bett bleiben. Ich habe das Bein gebrochen.

Завдання 3. Зєднайте два прості речення в складносурядне за допомогою сполучників *darum, deshalb, trotzdem, dennoch, da, dann*.

1. Das Kleid ist zu weit. Ich habe es enger gemacht.
2. Nico ist sehr nett. Er ist mein Freund.
3. Er war krank. Er konnte nicht zum Unterricht kommen.
4. Die Straßen sind vereist. Du musst langsam fahren.
5. Es regnete oft. Der Urlaub war schön.
6. Sie kam zu spät. Wir warteten auf sie.
7. Ich habe alles gut gelernt. Die Lehrerin hat mich nicht gefragt.
8. Zuerst fuhren die Motorräder. Die Roller kamen.
9. Du machst alles fertig. Wir wollen es weitersehen.
10. Er hatte das Ziel erreicht. Die Kräfte verließen ihn.
11. In ihrer Jugend war sie schön. Sie hatte viele Bewunderer.

Завдання 4. Зєднайте два прості речення в складносурядне за допомогою парних сполучників *entweder....oder, nicht nur....sondern auch, bald....bald, sowohl...als auch, weder....noch*.

1..... du kommst sofort nach Hause ..... ich verbiete dir das ausgehen!

2. .... fahren wir in diesem Sommer in die Berge ..... bleiben wieder zu Hause.

3. Wir haben diesen Text ..... gelesen, ...haben wir ihn übersetzt.
4. Ich habe mich erkältet. .... huste ich, ...habe ich Kopfschmerzen.
5. Ich bin ..... sportlich ....habe ich keine Freunde.
6. Er spricht ..... Deutsch ..... auch Französisch.

7. Er hat sich schon lange nicht gemeldet. Er hat mich ....
angerufen... geschrieben.

8. Meine Mutter spricht ..... Englisch .... Deutsch.

9. Du hast ..... aufgeräumt, ... nichts eingekauft.

Завдання 5. З'єднайте два прості речення в складнопідрядне за допомогою сполучників *dass, weil* та питальних займенників *wann, wie*.

1. Ich weiß das. Morgen beginnt der Unterricht um 09:00 Uhr.

2. Er hat das verstanden. Ich brauche seine Hilfe.

3. Ich wollte das. Meine Familie fährt nach Berlin.

4. Sagen Sie mir bitte das. Der Unterricht morgen beginnt.

5. Ich wollte das wissen. Der Zug fährt nach Berlin ab.

6. Er erzählte das. Er hat den Urlaub in Berlin verbracht.

Завдання 6. Поясніть вживання часових форм у таких реченнях:

1. Nachdem die Vorlesung beendet wurde, begann eine Diskussion. 2. Wenn es in Berlin 15 Uhr ist, ist es in Kyjiw 14 Uhr. 3. Man erholt sich am besten, wenn man sportlich aktiv ist. 4. Solange meine Schwester bei uns wohnte, sorgte ich für sie. 5. Als er 19 Jahre alt war, machte er sein Abitur. 6. Während meine Großeltern Karten spielten, las ich ein Buch. 7. Seit er im Ausland ist, mietet er die Wohnung.

Завдання 7. Вставте у пропуски ці сполучники *wenn seitdem bevor bis während sooft als nachdem solange sobald als*. Кожен сполучник має бути вжитий.

_____ (1) wir Deutschunterricht haben, kann ich nicht mehr ruhig schlafen. _____ (2) ich im Unterricht sitze, bin ich oft unruhig.

_____ (3) ich darüber meiner Mitstudentin gesagt habe, lachte sie nur über mich. Sie meint, _____ (4) ich Angst vor der Lehrerin habe, werde ich mich nie auf Deutsch konzentrieren. Sie hat es gut, so zu sagen:

_____ (5) sie antwortet, hört ihr die Lehrerin immer zu.

_____ (6) mich die Deutschlehrerin danach fragt, was ich nicht weiß, sage ich das offen.

Aber _____ (7) ich an die Tafel kam, vergaß ich alles. _____ (8) ich an der Tafel schweigend stand, flüsterte mir meine Mitstudentin etwas zu, _____ (9) die Deutschlehrerin drohte. _____ (10) ich wieder eine schlechte Note bekommen hatte, war ich sehr traurig. So nimmt es kein Ende: _____ (11) ich Deutschunterricht auf dem Stundenplan sehe, werde ich unglücklich.

Завдання 8. Утворіть складнопідрядне речення способу та образу дії зі сполучниками *indem, ohne...dass, statt...dass*. Підрядне речення виділено курсивом.

1. Drei Kriminelle wollten Millionäre werden. *Sie überfielen eine Bank.*
2. *Sie zählten das Geld nicht.* Sie packten es in einen Sack.
3. *Die Kriminellen wechselten zweimal das Auto.* Sie wollten schnell verschwinden.
4. Sie wollten in die USA fliegen. *Sie fuhren zum Flughafen.*
5. *Sie zahlten nicht mit einem Scheck.* Sie kauften die Flugtickets mit dem gestohlenen Geld.
6. Man hat sie sofort verhaftet und festgenommen, *dabei leisteten sie keinen Widerstand.*
7. Sie nahmen das Urteil entgegen. *Sie zeigten keine Reue.*

Завдання 9. Переформулюйте підрядні речення умови зі сполучниками у безсполучникові.

Зразок: *Wenn ich Zeit hätte, so würde ich jetzt an die Ostsee fahren.*

Hätte ich Zeit, so würde ich jetzt an die Ostsee fahren.

1. Wenn ich gewusst hätte, wie viel dieses Smartphone kostet, würde ich es nicht bestellen.
2. Wenn ich nach Berlin fahren werde, werde ich dich besuchen.
3. Wenn du im Sommer Urlaub hast, so fahren wir zusammen ans Meer.
4. Wenn du im Sommer Urlaub hättest, so würden wir zusammen ans Meer fahren.
5. Wenn ich gewusst hätte, wie lange Sie hier sitzen, wäre ich früher gekommen.
6. Wenn ich jetzt in die Türkei fahren könnte, so wäre ich zufrieden.

Завдання 10. Заповніть пропуски. Вставте відносний займенник у правильній формі.

1. Die Aufgabe, _____ wir gemacht haben, ist schwer. 2. Die Kirche, _____ wir besichtigt haben, ist alt. 3. Der Student, _____ das Buch gebracht hat, fehlt heute. 4. Die Studenten, _____ ich die Regeln erklärte, sind im 3. Studienjahr. 5. Der Dozent, _____ Seminar morgen ausfällt, ist auf einer Dienstreise. 6. Unsere Deutschlehrerin, mit _____ wir an diesem Projekt teilnehmen, ist schon Rentnerin.

Завдання 11. Зєднайте два прості речення в складнопідрядне допустове речення за допомогою сполучників *obwohl* (*obgleich*, *obschon*).

1. Ich gehe zum Konzert. Ich mag klassische Musik nicht.
2. Es regnet den ganzen Nachmittag. Wir wollen einen Spaziergang machen.
3. Ich kaufe die Schuhe. Sie sind sehr teuer.
4. Ich kenne diesen Film. Ich gehe ins Kino.
5. Ich bin Theaterfreund. Ich gehe selten ins Theater.
6. Ich kaufe oft Bücher. Ich lese wenig.
7. Ich habe viele Computerspiele. Ich spiele selten.

Завдання 12. Зєднайте два прості речення в складнопідрядне речення мети за допомогою сполучника *damit*.

1. Lies bitte langsamer! Ich verstehe alles sehr gut.
2. Die Blumen muss man täglich gießen. Sie wachsen schneller.
3. Vor meinem Haus gibt es einen Sportplatz. Die Kinder können Sport treiben.
4. Der Kranke geht zum Arzt. Der Arzt untersucht ihn.
5. Nach der dritten Unterrichtsstunden gibt es eine große Pause. Wir können Kaffee trinken und etwas essen.
6. Ich mache eine Party. Meine Freunde können eine Freude bekommen.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базій Л.А. Я обираю німецьку. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 400 с. – (Серія «Навчаюся сам»)
2. Горох – українські словники. URL: <https://goroh.pp.ua>
3. Мюллер В. Великий німецько-український словник : близько 170 000 слів та словосполучень. К. : Чумацький шлях, 2005. 792 с.
4. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) URL: <http://sum.in.ua>
5. Словник UA. Портал української мови та культури URL: <https://slovnyk.ua/>
6. Deutsche Grammatik 2.0. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://deutschegrammatik20.de/>. – Назва з екрана (від 13.06.2023).
7. Digitales Wörterbuch Deutscher Sprache [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.dwds.de> – Назва з екрана (від 18.06.2023).
8. Go Lernen [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://golernen.com/nimetska-gramatyka>. – Назва з екрана (від 13.06.2023).
9. Heringer, Hans Jürgen Deutsche Grammatik und Wortbildung in 125 Fragen und Antworten. – A. Francke Verlag Tübingen, 2014 – 218S.
10. PONS Praxis-Grammatik Deutsch als Fremdsprache. Das große Lern- und Übungsbuch Mit Extra Online-Übungen von Anke Hauschild. – PONS GmbH, Stuttgart, 2017. – 334 S.

ДОДАТОК А

СПИСОК СИЛЬНИХ ДІЄСЛІВ, ЯКІ ЗМІНЮЮТЬ КОРЕНЕВИЙ ГОЛОСНИЙ У ФОРМАХ 2-ОЇ та 3-ОЇ ОСІБ ОДНИНИ В PRÄSENS

Початкова форма дієслова / INFINITIV	ФОРМА 3-ої особи однини	Переклад українською мовою
backen	bäckt (або: backt)	пекти
befehlen	befiehlt	наказувати
braten	brät	смажити
brechen	bricht	ламати
bergen	birgt	укривати, рятувати
empfangen	empfähgt	приймати (гостей)
empfehlen	empfiehlt	рекомендувати
erschrecken	erschrickt	(на)лякатися
essen	isst	їсти
fangen	fängt	ловити
fahren	fährt	їхати
fallen	fällt	падати
geben	gibt	давати
gelten	gilt	вважатися, мати силу
geraten	gerät	потрапити
geschehen	geschieht	траплятися
graben	gräbt	копати
halten	hält	тримати; зупинятися
helfen	hilft	допомагати
laden	lädt	вантажити, заряджати
laufen	läuft	бігти
lassen	lässt	залишати
lesen	liest	читати
messen	misst	вимірювати
nehmen	nimmt	брати
schlagen	schlägt	бити
schlafen	schläft	спати
schmelzen	schmilzt	танути

stechen	sticht	КОЛОТИ
sprechen	spricht	РОЗМОВЛЯТИ
stoßen	stößt	ШТОВХАТИ
sterben	stirbt	УМИРАТИ
tragen	trägt	НЕСТИ
treffen	trifft	ЗУСТРІЧАТИ
treten	tritt	СТУПАТИ, ВСТУПАТИ
verderben	verdirbt	ПСУВАТИ
vergessen	vergisst	ЗАБУВАТИ
wachsen	wächst	РОСТИ
waschen	wäscht	МИТИ
werben	wirbt	РЕКЛАМУВАТИ, ВЕРБУВАТИ
werfen	wirft	КИДАТИ

ДОДАТОК Б

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ МІНІМУМ: DEUTSCH - UKRAINISCH

№	Grammatischer/Linguistischer Terminus	Ukrainische Übersetzung
1.	die Ableitung, -, -en	ПОХІДНЕ СЛОВО
2.	das Abstraktum, -s, Abstrakta	РОЗРЯД АБСТРАКТНИХ ІМЕННИКІВ
3.	das Adverb, -s, -ien	ПРИСЛІВНИК
4.	das Adverbiale, -s, die Adverbialia oder Adverbialien	ОБСТАВИНА
5.	das Akkusativobjekt, -s, -e	ПРЯМИЙ ДОДАТОК (БЕЗПРИЙМЕННИКОВИЙ) У ЗНАХІДНОМУ ВІДМІНКУ
6.	das Attribut, -s; -e	ОЗНАЧЕННЯ
7.	der Artikel, -s, -	АРТИКЛЬ
8.	der bestimmte Artikel	ОЗНАЧЕНИЙ АРТИКЛЬ
9.	der unbestimmte Artikel	НЕОЗНАЧЕНИЙ АРТИКЛЬ
10.	die Beziehung, -, en	ВІДНОШЕННЯ; ВІДНОСИНИ, СТОСУНКИ, ЗВ'ЯЗКИ

11.	der Bindestrich, -s, -e	риска, дефіс
12.	das Dativobjekt, -s, -e	безприйменниковий додаток у давальному відмінку
13.	der Eigenname, -ns, -en	власна назва
14.	die Eigenschaft, -, -en	властивість, якість
15.	der Familienname, -ns, -n	прізвище
16.	das Femininum, -s, o. Pl.	жіночий рід
17.	das Femininum, -s, Feminina	іменник жіночого роду
18.	der Flussname, -ns, -n	назва річки
19.	das Fremdwort, -es, -wörter	іншомовне слово
20.	der Gattungsname, -ns, -en	загальна назва
21.	das Genitivobjekt, -s, -e	безприйменниковий додаток у родовому відмінку
22.	die Handlung, -, -en	дія
	der Komparativsatz, -es, - Komparativsätze	підрядне порівняльне речення
23.	die Kongruenz, -, o.Pl.	узгодження (тип підрядного зв'язку між головним і залежним словами у словосполученні)
24.	die Konjunktion, -, -en	сполучник
25.	das Konkretum, -s, -ta	розряд конкретних іменників
	der Konsekutivsatz, -es, - Konsekutivsätze	підрядні речення наслідку
26.	der Kosenname, -ns, -n	пестливе ім'я
27.	das Kurzwort, -es, -wörter	скорочене слово
28.	das Maskulinum, -s, o.Pl.	чоловічий рід
29.	das Maskulinum, -s, Maskulina	іменник чоловічого роду
30.	das Neutrum, -s, o-Pl.	середній рід
31.	das Neutrum, -s, Neutra	іменник середнього роду
32.	der Nullartikel, -s, -	нульовий артикль
33.	der Numerus, -, Numeri	число, категорія числа
34.	das Objekt, -s, -e	додаток
35.	der Objektsatz – es, -Objektsätze	Підрядне додаткове
36.	das Partizip, -s, -ien	дієприкметник
37.	der Personennamen, -ns, -n	ім'я
38.	der Plural, -s, o.Pl.	множина

39.	das Pluralsuffix, -es, -e	суфікс для утворення множини
40.	das Prädikat, -s, -e	присудок
41.	die Präposition, -, -en	прийменник
42.	das Präpositionalobjekt, -s, -e	прийменниковий додаток
43.	das Pronomen, -s, Pronomina oder Pronomen	займенник
44.	die Redewendung, -, -en	мовний зворот; вислів
45.	der Sammelname, -ns, -en	збірна назва
46.	die Semantik, -, o.Pl.	семантика; значення
47.	der Singular, -s, o. Pl.	однина
48.	der Städtename, -ns, -n	назва міста
49.	der Stoffname, -ns, -en	назва речовин
50.	das Subjekt, -s, -e	підмет
51.	das Suffix, -es, -e	суфікс
52.	der Temporalsatz, -es, Temporalsätze	підрядне речення часу
53.	der Terminus, -, Termini	термін (науковий)
54.	der Umlaut, -s, -e	умлаут
55.	der Vorname, -ns, -n	і'мя
56.	die Wortbildung, -, o.Pl.	словотвір
57.	die Wortverbindung, -, -en	словосполучення
58.	das Wurzelwort, -es, -wörter	кореневе слово
59.	das Zahlwort, -es, Zahlwörter	числівник
60.	die Zusammensetzung, -, -en	складне слово

Навчальне видання

Блажко Марія Іванівна

**НІМЕЦЬКА ГРАМАТИКА:
НАВЧАЙМОСЯ САМОСТІЙНО**

Навчальний посібник.

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка, макетування – В. М. Косяк

Друкується за авторським редагуванням

Підписано до друку 28.08.23
Гарнітура Times New Roman
Замовлення №

Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 7,45
Ум. друк. арк. 11,62

Папір офсетний
Тираж ел. вид.

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3А
(04631)7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.